

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Klára Soukupová

NOVÉ POJETÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE
V ČESKÉ REPUBLICE, SROVNÁNÍ S BRITÁNIÍ

Olomouc 2015

vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Nové pojetí náhradní rodinné péče v České republice“, srovnání s Británií vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. a použila jsem uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci 21. 4. 2015

Poděkování

Chtěla bych poděkovat za cenné rady a odborné vedení mé diplomové práce Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D.

Dále si velmi vážím ochoty všech respondentů, kteří mi poskytli rozhovor. V neposlední řadě děkuji rodině, přátelům a blízkým, kteří mě podporovali.

OBSAH

ÚVOD	6
1 SYSTÉM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE	8
1.1 SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JINÉ OSOBY	11
1.2 OPATROVNICTVÍ A PORUČENSTVÍ	13
1.3 OSVOJENÍ	15
1.4 MEZINÁRODNÍ OSVOJENÍ	20
1.5 PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	22
1.6 PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	28
1.7 ORGANIZACE ZAPOJENÉ DO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	29
2 ZPROSTŘEDKOVÁNÍ OSVOJENÍ NEBO PĚSTOUNSKÉ PÉČE	32
2.1 Podání žádosti	34
2.2 Odborné posouzení krajským úřadem	35
2.3 Přerušení a vyřazení z evidence žadatelů	40
2.4 Výběr vhodných žadatelů	41
2.5 Dohody o výkonu pěstounské péče	43
2.6 První kontakty s dítětem	47
2.7 Dávky pěstounské péče.....	49
2.8 Postup Ministerstva práce a sociálních věcí	51
3 SYSTÉM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V BRITÁNII.....	53
3.1 Subjekty zajišťující náhradní rodinnou péči	53
3.2 Osvojení (adoption)	54
3.3 Pěstounská péče (foster care).....	56
3.4 Dávky pěstounské péče ve Velké Británii	60
3.5 Srovnání se systémem v České republice	61
4 VÝZKUM.....	63
ZÁVĚR	95
SEZNAM ZKRATEK	97
SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ	98
SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ.....	99

„Lidskému rodu není nic dražšího než děti.“

Titus Livius

ÚVOD

Diplomová práce „*Nové pojetí náhradní rodinné péče v České republice, srovnání s Británií*“ odráží změny, které v průběhu posledních let nastaly v oblasti náhradní rodinné péče. Nejprve se změnil zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí novelou z roku 2013 a o rok později se dřívější ustanovení o náhradní rodinné péči ze zákona č. 94/1963 Sb., o rodině přesunulo a bylo upraveno v novém občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. účinného od roku 2014.

Pro téma náhradní rodinné péče jsem se rozhodla z důvodu aktuálnosti dané problematiky a také proto, že moje kamarádka byla vychovávána babičkou po smrti rodičů a pro obě nebyla tato situace vždy snadná. Náhradní rodinná péče je však potřebná nejen pro děti, které osiřely, ale i pro děti, o něž se vlastní rodiče nestarají, což je v dnešní době velmi smutné. Pro všechny děti se ale nenajde náhradní rodina, jež by o ně pečovala, takže stále velký počet dětí vyrůstá v ústavech a dětských domovech, kde postrádají vazbu a cit od jedné pečující osoby.

Hlavním cílem teoretické části je **popsat systém náhradní rodinné péče v České republice** s ohledem na uvedené změny v právních ustanoveních.

Díličními cíli teoretické části diplomové práce jsou:

- charakterizovat jednotlivé typy náhradní rodinné péče v České republice od osvojení, pěstounské péče, poručenství a opatrovnictví, po svěřením dítěte do péče jiných osob,
- seznámit s organizacemi působící v náhradní rodinné péči,
- popsat proces zprostředkování osvojení a pěstounské péče od uvažování podání žádosti, přes odborné posouzení krajským úřadem po první kontakty s dítětem,
- analyzovat systém náhradní rodinné péče ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska,
- porovnat systémy náhradní rodinné péče v České republice a ve Spojeném království.

Hlavním cílem empirické části je **zjistit, jak funguje systém náhradní rodinné péče v České republice** prostřednictvím analýzy rozhovorů se sociálními pracovníky a psychologem, kteří působí v oblasti náhradní rodinné péče.

Dílčími cíli empirické části jsou:

- charakterizovat pěstounskou péči a pěstounskou péči na přechodnou dobu,
- uvést změny pracovní náplně po novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí a s přijetím nového občanského zákoníku,
- popsat systém dalšího vzdělávání,
- zhodnotit spolupráci s dalšími subjekty náhradní rodinné péče.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. Teoretická část je členěna na tři kapitoly. První kapitola se zabývá typy náhradní rodinné péče a organizacemi působícími v oblasti náhradní rodinné péče. Druhá kapitola je věnována popisu zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče od podání žádosti, přes odborné posouzení, výběr vhodných žadatelů pro konkrétní dítě, dohody o výkonu pěstounské péče, po navazování kontaktů dítěte a náhradního rodiče a dávky pěstounské péče. Třetí kapitola je zaměřena na systém náhradní rodinné péče v Británii - zde jsou popsány subjekty zajišťující náhradní rodinnou péči, osvojení a pěstounská péče, dávky pěstounské péče a v závěru je srovnán systém náhradní rodinné péče v Británii se systémem v České republice.

Náhradní rodinnou péčí se v České republice zabývají Věduna BUBLEOVÁ, Zdeněk MATĚJČEK, Eva ROTREKLOVÁ, Miloslav MACELA a Milana HRUŠÁKOVÁ. Ze zahraničních autorů Ian SINCLAIR, Annabel GOODYER.

1 SYSTÉM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE

Náhradní rodinná péče (dále také NRP) je nyní v České republice (dále také ČR) řešena zákonem č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku účinným od roku 2014, který převzal, upravil, nebo změnil daná ustanovení ze zákona o rodině č. 94/1963 Sb., a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále také ZOSPOD), jehož novela z roku 2013 zaznamenala řadu změn, týkajících se zprostředkování osvojení a pěstounské péče, vymezila práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci, které jsou pak podrobně sepsány v dohodách o výkonu pěstounské péče, ustanovila pověřené osoby k výkonu sociálně-právní ochrany a zahrnuje dávky pěstounské péče.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí dbá na zájem a blaho dítěte, ochranu rodičovství a rodiny, vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči a přitom přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte. Nedílnou součástí zákona je tedy i zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. Orgány zajišťující sociálně-právní ochranu dětí (dále také SPOD) jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností (dále také OÚORP), obecní a újezdni úřady, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (dále také Úřad), Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu, kraje a obce v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další fyzické nebo právnické osoby, které jsou výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny, o čemž rozhoduje krajský úřad na základě podané žádosti, prokázání odborné způsobilosti, bezúhonnosti všech fyzických i právnických osob, potřebných materiálních a technických podmínek, vlastnického či užívacího práva k objektům nebo prostorám, v nichž se bude poskytovat sociálně-právní ochrana a předložení výroční zprávy nebo dokladu o popisu činnosti a pravidlech hospodaření.¹ Cílem probíhající transformace systému péče o ohrožené děti v závislosti na nových ustanoveních v zákonech je její profesionalizace ve smyslu zkvalitnění systému, jeho zaměření na prevenci ohrožené rodiny, všestrannou podporu rozvoje dětí v rodinném

¹ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

prostředí, větší odpovědnosti subjektů náhradní rodinné péče a náhradních rodičů za účasti co nejširší multidisciplinární spolupráce, která si klade za cíl nejlepší zájem dítěte.²

Důvodem tedy, proč je problematika náhradní rodinné péče řešena, je **nejlepší zájem dítěte**, jež má celosvětovou působnost. Jako první relevantní mezinárodní úmluva, která v sobě zahrnovala ustanovení týkajících se zájmu dítěte, byla Ženevská deklarace práv dítěte z roku 1924, na kterou navázala Deklarace práv dítěte přijatá Valným shromážděním Organizace spojených národů (dále také OSN) dne 20. 11. 1959. Na tuto deklaraci pak navázala **Úmluva o právech dítěte** (dále jen Úmluva), modernější a hlavně propracovanější a obsáhlejší katalog práv dítěte, která byla přijata též Valným shromážděním OSN a nabyla platnosti dne 2. 9. 1990. V ní se uvádí, že všechna soukromá a veřejná zařízení sociální péče, soudy, správní a zákonodárné orgány mají konat při veškerých svých činnostech vztahujících se k dítěti s ohledem na nejlepší zájem dítěte a zajistit mu takovou ochranu a péči, jež je nezbytná pro jeho blaho, přičemž musí brát ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho zodpovědných a činit pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření. Dále je v Úmluvě stanoveno, že prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte mají oba rodiče, případně jejich právní zákonodárci. Základním smyslem rodičovské výchovy musí být přitom zájem dítěte. Výchova dítěte by měla směřovat k všestrannému rozvoji dětské osobnosti, účtět k hodnotám společnosti, vlastní kultuře a životnímu prostředí a v neposlední řadě připravit dítě na život ve společnosti. Úmluva zavazuje smluvní státy k zajištění pomoci pečujícím osobám při plnění jejich úkolu výchovy dětí a zabezpečit rozvoj institucí, zařízení a služeb péče o děti. Stát má za úkol chránit a pomáhat rodině v obtížných situacích a má povinnost odebrat dítě z jeho přirozené rodiny, pokud setrvání v rodině či udržování kontaktu s rodiči je v rozporu se zájmy dítěte. Úmluva tedy v sobě zahrnuje i zajištění náhradní rodinné péče, která poskytne dítěti jeho příznivý vývoj, proto je nutné, aby existoval institut osvojení, nebo se předalo dítě do výchovy jiné vhodné fyzické osoby. Mezi další mezinárodní dokumenty, které se zabývají ochranou a právy dětí, patří například Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů, Evropská úmluva o výkonu práv dětí, Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství.³

² CILEČKOVÁ, Kateřina. Změny v náhradní rodinné péči. *Sociální práce*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2014, č. 2. ISSN 1213-6204.

³ JANOČKOVÁ, Michaela K pojmu nejlepší zájem dítěte. In: *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z IX. celostátního semináře NRP. Brno 30. 9. – 1. 10. 2009 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, o. s., 2009 [cit. 2015-03-19]. 100 s. ISBN 978-80-254-5957-7. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2009.pdf

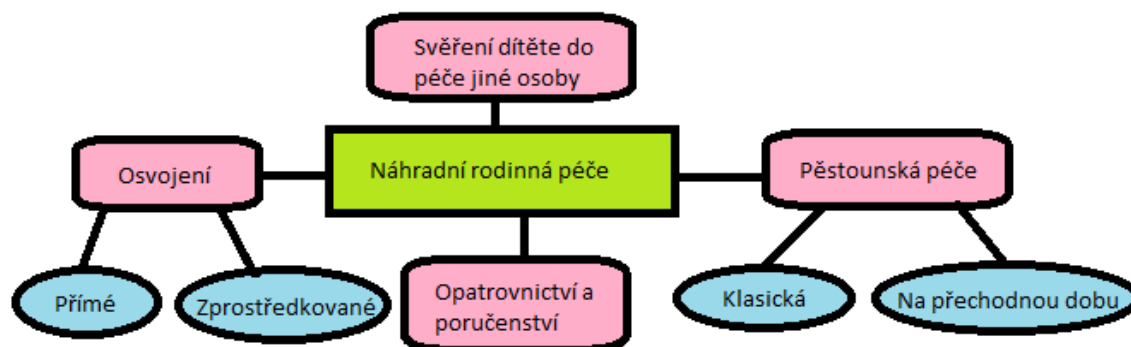
Česká republika se s přijetím Úmluvy zavázala k respektování a zabezpečení práv dětí stanovených Úmluvou. Problematika ochrany práv dětí, podpory rodiny, náhradní rodinné péče a péče o ohrožené děti je v současné době v ČR rozčleněna mezi několik rezortů. Z řady analýz, výzkumů a především z poznatků získaných přímo v praxi vyplývá, že je potřeba provést zásadní reformu systému péče o ohrožené děti. Z tohoto důvodu přistoupilo Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále také MPSV) k vytvoření strategie na vládní úrovni s názvem „*Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“*“, jež si klade za cíl vytvořit takový systém, který zajistí důslednou ochranu všech práv každého dítěte a naplňování jeho potřeb, systém podporující zvyšování kvality života dětí a rodin, eliminující diskriminaci a nerovný přístup vůči dětem a podporující všestranný rozvoj dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí, případně v náhradním rodinném prostředí, a to vše za participace dítěte na rozhodovacích procesech, které se ho bezprostředně dotýkají a s ohledem na speciální přístupy a pozornost při zajišťování „*práva na dětství*“, které vyžadují určité skupiny dětí a rodin.⁴

V současné době přicházejí do náhradní rodinné péče zejména takové děti, které jsou spíše takzvaně **sociálně osiřelé**, mají otce nebo matku, ale ti se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí starat, než ty které opravdu osiřely a jeden nebo oba z rodičů jim zemřeli. Ve všech těchto situacích jsou děti přednostně svěřovány do péče širší rodiny nebo osob blízkých dítěti. Teprve druhou volbou je hledání náhradní rodiny z evidence žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče krajského úřadu. Tyto děti mohou být svěřeny do nové (náhradní) rodiny z původní rodiny, z porodnice, ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc včetně dětského centra, ze zařízení pro osoby se zdravotním postižením, z azylového domu, z kojeneckého ústavu, z dětského domova nebo jiného školského zařízení, přičemž by mělo docházet k omezování ústavní výchovy v rámci kojeneckých ústavů a dětských domovů a tyto ústavy by měla právě nahradit síť pěstounských rodin, pro které by měla být vytvořena síť terénních podpůrných služeb.⁵ Avšak zajistit NRP všem ohroženým dětem, které ji potřebují, není v České republice v dnešní době možné, jelikož tolik žadatelů o pěstounskou péči nebo osvojení není, nebo mají nereálné představy o přijatém dítěti, což poukazuje výzkum diplomové práce.

⁴ ODBOR 21. Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k naplnění Národní strategie. MPSV.cz [online]. Poslední aktualizace 15. 1. 2013 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14308>

⁵ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Adopce.com: průvodce náhradní rodinnou péčí: projekt náhradní rodinné péče*. [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014 [cit. 2014-03-12]. 33 s. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Pruvodce/Pruvodce_nahradni_rodinnou_peci_2014.pdf

Jak ukazuje následující obrázek, v České republice rozlišujeme **čtyři typy** náhradní rodinné péče: svěřením dítěte do péče jiné osoby, opatrovnictví a poručenství, osvojení, jež rozdělujeme na přímé (nezprostředkované) a zprostředkované, a pěstounskou péči, jež se dělí na dlouhodobou (klasickou), která je uskutečňována osobami pečujícími, a na pěstounskou péči na přechodnou dobu (dále také PPPD) realizovanou osobami v evidenci.

Obr. č. 1: Typy NRP⁶

Všem formám náhradní rodinné péče je společná jedna ze základních charakteristik – **dítě je vychováno lidmi, jimž se nenarodilo**. Genetickým vkladem do života jej vybavili cizí lidé. Jeho nynější vychovatelé neměli možnost být u jeho prenatalního vývoje, neprožívali jeho porod a nesdíleli s ním první období jeho postnatálního vývoje. Přijali jej jako cizí neznámou osobu. Následkem toho před nimi stojí zcela osobitý úkol, který spočívá v porozumění a přizpůsobení se dítěti a upravení životního stylu tak, aby vyhovoval všem zúčastněným.⁷

1.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby

První formou NRP je svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče, kterou dříve upravoval zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. S přijetím nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. došlo k upřesnění podmínek využití daného typu náhradní rodinné péče a to v bodě, kdy není možné ustanovit vyživovací povinnost rodičům nebo ostatním příbuzným, pak svěření dítěte není možné.

Svěření dítěte do péče jiné osoby je určeno především pro případy, kdy má být pečující osobou příbuzný nebo osoba blízká dítěti či rodičům, kdy je pravděpodobný **brzký**

⁶ SOUKUPOVÁ Klára a Dagmar PITNEROVÁ.

⁷ MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-7178-304-8.

návrat dítěte do jeho přirozené rodiny a nespornou výhodou je fakt, že se pečující osoba a dítě navzájem znají, mají mezi sebou zpravidla vytvořenou citovou vazbu a přechod dítěte do náhradní péče pak není tak emočně náročný jako u jiných forem náhradní péče.⁸ Přednost tedy má příbuzná nebo blízká osoba dítěti, pokud to není v rozporu se zájmy dítěte. **Soud** jmenuje takovou osobu, která je schopna se řádně postarat o svěřené dítě, má bydliště na území České republiky a souhlasí se svěřením dítěte do osobní péče. Používá se v případech, kdy o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník a je v zájmu dítěte. Nenahrazuje však pěstounskou péči, předpěstounskou péči, ani péči, která musí předcházet osvojení, ale má přednost před ústavní výchovou. Povinnosti a práva pečující osoby určuje soud, zpravidla jsou podobná jako u pěstounství. Výživné na dítě platí rodiče ve výši, kterou stanoví soud.⁹ Jedná se tedy o nejvolnější formu náhradní rodinné péče. Důvody pro dané opatření mohou být jak subjektivní, tkvící v nedostacích výchovy ve vlastní rodině, tak i objektivní spočívající v okolnostech nezávislých na jednání rodičů, např. nevhodné bytové poměry, onemocnění, úraz apod. Svěření dítěte do péče jiné osoby zaniká dosažením zletilosti dítěte, smrtí dítěte nebo fyzické osoby, společná péče manželů zaniká rozvodem manželství, rozhodnutím soudu v případě, že pominuly důvody, pro které bylo svěřeno dítě do péče jiné osoby, nebo pokud osoba řádně nevykonává své povinnosti vyplývající ze svěření, nebo pokud o to osoba, již bylo svěřeno dítě do péče, požádá. Jestliže dojde k zániku této formy náhradní rodinné péče a dítě se přesto z jakýchkoliv důvodů nemůže vrátit do své původní rodiny, soud musí i bez návrhu zahájit řízení a rozhodnout o novém výchovném prostředí pro dítě.¹⁰

Problémem ovšem je otázka, kdy je a kdy není možné rodičům nebo ostatním příbuzným **uložit vyživovací povinnost**. Jsou místa v ČR, kdy se automaticky osoby, které nepracují, jsou nebo nejsou evidovány na úřadu práce, chtějí či nechťejí pracovat, jsou ve výkonu trestu odnětí svobody, považují za rodiče nebo ostatní příbuzné, kterým není možné uložit vyživovací povinnost. A pak někteří rodiče i prarodiče tráví čas doma a prarodiče mají děti svěřené do pěstounské péče, starají se o ně dobře nebo hůře za přispění státu v podobě dávek pěstounské péče. Na druhou stranu jsou i místa v ČR, kdy soudy zkoumají, zda je možné uložit rodičům nebo ostatním příbuzným vyživovací povinnost, svěří dítě do péče jiné

⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ a L. WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 328 s. ISBN 978-80-7400-552-7.

⁹ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné také z:

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>. ISSN 1211-1244.

¹⁰ BUREŠOVÁ, Pavla. *Rodina a náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Editor Jana Vašátková, Pavla Vyhnálková. Olomouc: Hanex, 2008, 79 s. ISBN 978-80-7409-013-4.

osoby – nejčastěji prarodičům, určí vyživovací povinnost rodičům v částce 300 Kč a 700 Kč. Ve výsledku je to ale v neprospěch dětí, protože prarodiče se svým příjmem tvořící starobní či invalidní důchod a výživné od rodičů dětí, nemohou zajistit uspokojivým způsobem péči o svěřené děti, ale na dávky hmotné nouze také nedosáhnou.¹¹

1.2 Opatrovnictví a poručenství

Druhým typem NRP je poručenství a opatrovnictví, které neprošlo tolika změnami v zákonných ustanoveních jako například osvojení nebo pěstounská péče, ale stanovila se například lhůta u poručníka, který do devadesáti dnů musí sepsat jmění dítěte, zvýšila se doba podání závěrečného účtu ze správy jmění poručenice ze dvou na šest měsíců, pro funkci opatrovníka je rozsah podmínek širší a rozděluje opatrovníka, jež dítě zastupuje v právnických věcech a na opatrovníka pro správu jmění dítěte.

Soud jmenuje **opatrovníka** dítěti, jestliže hrozí střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé a zákonný zástupce není schopný hájit zájmy dítěte. Soud v rozhodnutí o jmenování opatrovnictví uvede zejména, proč je opatrovník jmenován, zda a jak je omezena doba, po níž má funkci vykonávat, jaká jsou práva a povinnosti k dalším osobám. Opatrovník zastupuje dítě zejména v právním jednání a dříve než začne jednání, si zjistí, jaké stanovisko mají rodiče dítěte, popřípadě stanoviska dalších osob. Zvláštním oddílem opatrovnictví je opatrovník pro správu jmění dítěte, u kterého soud vymezí rozsah jmění, jež bude opatrovník spravovat, jakým způsobem má nakládat se jměním, popřípadě jaký způsob nakládání se zakazuje. Pro opatrovníka a opatrovance platí ustanovení pro poručníka a poručenice přiměřeně.¹²

Na rozdíl od opatrovníka, který nad nezletilými dětmi vykonává pouze některá práva a povinnosti za rodiče, a to buď dlouhodobě, nebo krátkodobě, **poručník** neplní jen povinnosti vyplývající z okolností, že je zákonný zástupce, ale může spravovat i jmění dítěte a zajišťovat osobní péči o dítě.¹³ Pokud poručník o dítě osobně pečuje, pak je jeho péče podporována státem obdobně jako pěstounská péče. Vystupuje sice jako jeho **zákonný zástupce**, avšak mezi poručníkem a dítětem nevzniká takový poměr jako mezi rodiči

¹¹ NOVOTNÁ Věra. Právní zkušenosti z aplikace některých ustanovení nového rodinného práva v působnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí. *Rodina a právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, č. 2. ISSN 1212-866X.

¹² ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné také z:

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>. ISSN 1211-1244.

¹³ HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ a L. WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 328 s. ISBN 978-80-7400-552-7.

a dítětem.¹⁴ **Soud** jmenuje dítěti poručníka, pokud žádný z rodičů dítěte nevykonává rodičovskou zodpovědnost. Poručník má pak všechny práva a povinnosti jako rodič, ale nemá vyživovací povinnost vůči dítěti. Soud jmenuje poručníkem toho, koho naznačili rodiče, pokud to tak neudělali, jmenuje některou osobu příbuznou nebo blízkou dítěti nebo jeho rodině, jestliže tato osoba nebude ze strany rodiče vyloučena. Pokud se taková osoba nenajde, soud jmenuje jiného vhodného člověka. Nepodaří-li se taková osoba najít poručníkem je jmenován orgán sociálně-právní ochrany dětí. Fyzická osoba, kterou soud jmenoval, může poručenství odmítnout a soud pak jmenuje jiného poručníka. Před jmenováním poručníka, soud zjišťuje, zda je osoba budoucího poručníka svéprávná a je schopna řádně vykonávat funkci poručníka a to vše v nejlepším zájmu dítěte. Poručníky mohou být i dva lidé, zpravidla manželé. Poručník po jmenování podléhá stálému dozoru soudu a musí do devadesáti dnů po svém jmenování předložit soudu soupis jmění dítěte. Alespoň **jednou za rok** poručník podá zprávy o dítěti, jeho vývoji a předkládá účty ze správy jeho jmění. Poručenství zaniká smrtí poručníka, rozhodnutím soudu o zproštění jeho funkce poručníka, odvolání poručníka, nabude-li jeden z rodičů poručenství rodičovské odpovědnosti, pokud je dítě osvojeno, nebo svéprávné. Po skončení výkonu funkce poručníka, je povinen poručník předat nejpozději do **šesti měsíců** závěrečnou zprávu o výkonu poručenské funkce a vše, co měl u sebe z důvodu této funkce.¹⁵

Novinkou je pojem **veřejný poručník**. Tím se stává ze zákona (na rozdíl od situace, kdy soud jmenuje poručníka) orgán SPOD, pokud není žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Změnil se obsah veřejného poručnictví, které je podstatně širší, než před novelou ZOSPOD, kdy orgán SPOD vykonával poručenství, ale v rámci toho činil jen neodkladné úkony v zájmu dítěte a v jeho zastoupení po dobu, než byl dítěti ustanoven poručník nebo dokud se ustanovený poručník neujal své funkce.¹⁶

¹⁴ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.

¹⁵ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>. ISSN 1211-1244.

¹⁶ NOVOTNÁ Věra. *Rodinné právo v občanském zákoníku. Rodina a právo*. Praha: Linde, 2014 č. 4. ISSN 1212-866X.

1.3 Osvojení

Třetím typem NRP je osvojení, u kterého se právně změnilo: nezrušitelné osvojení, jež mohlo být dříve jen od jednoho roku dítěte, nabývá platnosti nyní tři roky po osvojení, lhůta u neprojeveného opravdového zájmu rodičů se snížila z šesti na tři měsíce a nastaly určité změny u souhlasu s osvojením. Novinkou je možnost se souhlasem obou rodičů a souhlasem budoucího osvojitele předat mu osvojované dítě do péče. Celkově se osvojení rozšířilo, zvláště pak se vymezila péče před osvojením a utajení osvojení.

K tomu, aby mohlo dojít k osvojení, musí být splněny základní předpoklady, které vyplývají, jak ze zákona, tak z jiné povahy věci, účelu osvojení, jeho základních zásad a také z mnoha mezinárodních smluv uzavřených za účelem ochrany práv, nejlepších zájmů a blaha nezletilých dětí. Pokud však některý z předpokladů není naplněn, nemůže dojít k osvojení a dítěti musí být zajištěna péče prostřednictvím některé instituce náhradní výchovy, nejlépe v rodinném prostředí dítěti známém, pokud se nepodaří původní rodině zajistit dítěti pomoc odbornou sociální prací, sanací rodiny apod. Nezralost rodičů, sociální důvody, nepříznivá bytová situace však nesmí vést k odebrání dítěte z rodiny a nutnost rodiče dát například souhlas s osvojením. Předpoklady pro osvojení nezletilého lze rozdělit na **předpoklady na straně rodiny původu**, mezi něž patří např. chybějící nebo nedostatečné rodinné prostředí, smrt rodiče, odmítnutí dítěte rodičem (např. odložením dítěte do babyboxu), souhlas rodičů s osvojením dítěte (dle zákona), objektivní nemožnost nebo neschopnost rodiče o dítě pečovat, nezájem širší rodiny dítěte o jeho péči. **Na straně dítěte** může jít o tyto předpoklady: nemožnost vyrůstat v rodině svého původu, zájem dítěte na tom, aby jeho změna byla řešena statusovou změnou, souhlas nezletilého dítěte s osvojením. Mezi předpoklady, jde-li o **zájemce o osvojení**, patří: vůle nezletilého osvojit, mít správnou motivaci, pohnutky, být připraven, mít vhodný zdravotní stav, přiměřený věkový rozdíl, nebýt blízkým příbuzným (vyjma náhradního mateřství), přijmout dítě do před adopční péče a zahájit osvojení podáním návrhu k soudu. Další předpoklady lze spatřovat ve zprostředkování osvojení, vyjma přímého osvojení, kladné rozhodnutí soudu o před adopční péči, vytvoření takového vztahu mezi dítětem a zájemcem o osvojení, jaký je zpravidla mezi rodiči a dítětem a kladné rozhodnutí soudu o osvojení.¹⁷

¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ a L. WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 328 s. ISBN 978-80-7400-552-7.

Hlavním posláním osvojení je nahradit nezletilému dítěti chybějící **stabilní rodinné prostředí**, které přispívá výchovou, péčí a láskou a zároveň naplňuje život osvojitelů.¹⁸ Osvojením se tedy rozumí přijetí cizí osoby za vlastní. O osvojení rozhoduje **soud** na základě podání návrhu osoby, která chce osvojit dítě. Osvojiteli se mohou stát manželé, v tom případě jde o společné osvojení, nebo jeden z manželů, nebo jiná osoba. Ve všech případech musí být osoba nebo osoby zletilé a svéprávné, které budou pro dítě dobrým rodičem. Mezi osvojovaným dítětem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl, zpravidla ne menší šestnáct let a zdravotní stav osvojitele nesmí omezovat péči o osvojené dítě ve značné míře.¹⁹

Osvojení se týká dětí, které jsou takzvaně **právně volné**. To znamená, že jejich rodiče se jich vzdali.²⁰ K tomu je zapotřebí souhlas rodičů dítěte nebo osob, které jsou oprávněny dát souhlas za rodiče. **Matka** osvojovaného může dát souhlas k osvojení nejdříve **šest týdnů** po narození jejího dítěte. **Otec** pak i před uplynutím této doby, ale nejdříve **po narození** jeho dítěte. Po šesti letech od prohlášení souhlasu k osvojení dítěte, u něhož nedošlo k osvojení, tento souhlas není účinný. Souhlas lze také do **tří měsíců** ode dne, kdy byl dán, nebo pokud nedojde k předání dítěte do péče před osvojením i po uplynutí této doby, odvolat. V případě, že rodiče dítěte jsou zbaveni rodičovské odpovědnosti, nebo nejsou schopni projevit svoji vůli a rozpoznat následky svého jednání, nebo se zdržují na neznámém místě, přičemž ani při vynaložení potřebného úsilí a spolupráci s dalšími orgány se toto místo nedaří najít, nebo neprojevují o dítě soustavně opravdový zájem po dobu **tří měsíců** od posledního projeveného opravdového zájmu, jejich souhlas není třeba. Jestliže jsou tyto skutečnosti dány u obou rodičů, nebo pokud oba rodiče zemřeli, či rodičovství k osvojovanému dítěti nebylo určeno, pak se vyžaduje k osvojení souhlas poručníka, popřípadě opatrovníka. U soudu se vždy zohledňuje, jestli má dítě příbuzné, kteří by měli zájem se o dítě postarat, a vyslechne se ten, u koho se osvojované dítě nachází. Pokud osvojované dítě dosáhlo alespoň **dvanácti let**, je třeba vždy jeho osobního souhlasu s osvojením. Nedosáhne-li dítě věku alespoň dvanácti let, souhlas s osvojením dává jeho jménem jeho opatrovník, kterého jmenuje soud. Rovněž by měl vyslechnout i osvojované dítě a vzít na zřetel jeho vyjádření. Než uplynou tři měsíce od souhlasu rodičů k osvojení, může být osvojované dítě v péči budoucích osvojitelů ihned poté, co dali rodiče souhlas k osvojení dítěte, nebo i dříve pokud s tím souhlasí rodiče

¹⁸ KOLUCHOVÁ, Jarmila et al. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 155 s. ISBN 80-7178-637-3.

¹⁹ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>. ISSN 1211-1244.

²⁰ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

osvojovaného a budoucí osvojitelé a jakmile to zdravotní stav dítěte dovolí, o čemž rodiče osvojovaného informují orgán sociálně-právní ochrany dětí. Podobně může soud předat dítě do péče budoucím osvojitelům, pokud shledá soud, že není potřeba souhlas rodičů. Tato doba není však dobou před osvojením a ten, komu bylo předáno dítě do péče, má pouze povinnost a právo o dítě pečovat a chránit jej. Po uplynutí **třech měsíců** od souhlasu k osvojení, může být předáno dítě osvojiteli do **péče před osvojením** na základě jeho návrhu podaném u soudu, pokud již není svěřeno do jeho péče, čímž se pozastavuje výkon práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti a soud jmenuje poručníkem dítěte orgán sociálně-právní ochrany dětí. Než soud rozhodne o předání dítěte osvojiteli do péče před osvojením, provede šetření ohledně vzájemné vhodnosti dítěte a osvojitele, zejména se zřetelem na osobnost a zdravotní stav osvojitele i jeho sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost, schopnost osvojitele pečovat o dítě a pohnutky osvojitele k osvojení, dále pak na osobnost a zdravotní stav dítěte, sociální prostředí, ze kterého dítě pochází, jakož i jeho statusová práva, také na etnické, náboženské a kulturní prostředí dítěte a osvojitele, a dobu, po kterou bylo dítě v péči osvojitele. **Péče před osvojením** trvá po dobu, než se mezi dítětem a osvojitelem vytvoří takový poměr, jaký je smyslem a cílem osvojení, nesmí být však kratší než **šest měsíců**. Dítě je v péči před osvojením na náklad osvojitele. Narušit proces osvojení může muž, který podá návrh na určení otcovství osvojovaného dítěte, nebo osoba příbuzná s osvojovaným dítětem, která podá návrh na svěřeni dítěte do péče.²¹

Děti v evidenci si zpravidla osvojují bezdětné páry, které touží po dítěti, jež chtějí do osvojení většinou děti nízkého věku s dobrým zdravotním stavem a stejného etnika. Kromě bezdětných párů usilují o osvojení i rodiny s jedním dítětem, které si přejí mít pro své dítě sourozence, či rodiny, jimž dítě zemřelo, a chtějí ho ve svých srdcích nahradit. Také to mohou být rodiny či jedinci jejichž motivace má altruistické pozadí, avšak nechtějí být pěstouny, neboť se obávají rušivých zásahů do výchovy ze strany biologické rodiny a záleží jim na tom, aby dítě bylo jejich. Žádné dítě, ani člověk nesmí být majetkem druhého člověka a takto by se mělo přistupovat k jakékoli formě přijetí dítěte.²² Potřeba založit rodinu a zplodit potomstvo je pro mnoho lidí záležitostí instinktu a živočišného pudu. Nemít děti je pak podle této představy, mít něco proti přírodě. K rozhodnutí mít dítě přistupuje ještě celá řada činitelů společenských a psychologických, např. že je to normální, má se o koho starat,

²¹ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné také z:

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>. ISSN 1211-1244.

²² ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

komu odkázat svůj majetek apod. Dále mít dítě naplňuje psychické potřeby člověka, např. potřeba stimulace neboli náležitého zásobení podnětů, při kterém jde o to, že náš život nebude nudný a prázdný; potřeba smysluplného života, během kterého prožívají rodiče radosti i starosti, hrdost nad úspěchy dítěte a zklamání nad jeho neúspěchy, úzkost při jeho nemoci; jde o neopakovatelné a jinde nezískatelné zkušenosti; potřeba životní jistoty a citového pouta, které trvá po celý život; potřeba pozitivní identity, kterou v nich vyvolává vychování dítěte a možnost poradit a předávat zkušenosti ostatním, čímž získávají určitou společenskou hodnotu; v neposlední řadě se jedná o potřebu otevřené budoucnosti, neboli o potřebě naděje a životní perspektivy, při které plánují budoucnost a předávají výchovou kus sebe.²³ Nikdy by však neměly být potřeby osvojitele nad potřebami dítěte a využívat tak osvojované dítě jen pro splnění společenské povinnosti či jiného nátlaku.

Po uplynutí péče před osvojením a rozhodnutím soudu o osvojení mají osvojitelé rodičovskou zodpovědnost a zapíší se do matriky jako rodiče dítěte. Osvojením tak zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a původní rodinou a všechna práva a povinnosti, jež tvoří rodičovskou zodpovědnost, která spočívá v péči o dítě zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, rozumový, citový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění, přechází na osvojitele. Osvojenec má pak osvojitelovo příjmení, nebo pokud si osvojenec přeje, soud rozhodne o tom, že se za jeho příjmení připojí příjmení osvojitele. O osvojení by měl osvojitel osvojené dítě informovat nejpozději do zahájení školní docházky.²⁴ O dané skutečnosti by měl osvojitel nejen něco říci, ale sdílet ji s osvojeným jako společnou životní událost. Ze zkušenosti je nejlepší, když osvojitel využije nějaké příležitosti, např. při vyprávění pohádky nebo při sledování pořadu, ve kterém je zmíněna podobná událost. Pak může nenuceně navázat vyprávěním o tom, co se skutečně stalo a nebát se používání odborných termínů, jako je kojenecký ústav, paní sociální pracovnice, soud, osvojení apod., kterým dítě ještě nemůže rozumět, ale jejich smysl si postupně s vyspíváním dítěte ujasní. Je důležité, aby k vyprávění přidávali osvojitelé postupně

²³ KOLUCHOVÁ, Jarmila et al. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 155 s. ISBN 80-7178-637-3.

²⁴ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>. ISSN 1211-1244.

další informace, avšak obsahově ho neměnili, zdůrazňovali hlavně společné zážitky a nazývali den, kdy dítě přijali, jako nejšťastnější den života.²⁵

Lze však využít **utajeného osvojení**, v němž může být osvojení a jeho okolnosti utajeny před původní rodinou dítěte nebo utajení pokrevních rodičů a jejich souhlas k osvojení. Pokud nastane velmi vážná situace, kdy je zdraví dítěte ohroženo, soud může rozhodnout o odtajnění osvojení. Po nabytí svéprávnosti osvojeného se bude moci seznámit se svým spisem o osvojení.²⁶ Je dobré, aby si osvojitel uvědomil, že zatajováním bude žít vlastně neustále v napětí a nejistotě, jestli se to někdy neprozradí, což se může projevit na jeho chování, kdy je nesvůj, raději nemluví, nebo naopak mluví až moc, něco přehání a něco nedotahuje. Osvojitel je pak trvale v situaci jakéhosi mírného stresu. Navenek to třeba nemusí být vůbec nápadné, ale samotného osvojitele to může vyčerpávat a zatěžovat, zvláště trvá-li to dlouhá léta. Osvojitel se pak může cítit špatně. Z toho vyplývá, že s pravdou se lépe žije a pak i lépe vychovává. Osvojitel, který přijal svoji identitu nevlastního rodiče vnitřně a vyrovnaně, učinil ten nejdůležitější krok k tomu, aby i jeho dítě přijalo bez ořesů svoji identitu adoptovaného dítěte svých adoptivních rodičů. To je pak nejspolehlivější ochrana proti všem stresům, které by mohla skutečnost osvojení vyvolávat. Na druhou stranu všechno nezávisí jenom na tom, zda se dítě včas a vhodným způsobem seznámí se zásadními okolnostmi jeho života. Ve hře je mnoho dalších významných okolností. Avšak úspěšné řešení jedné důležité otázky může ukázat cestu, jak řešit i ty ostatní. Náhradní rodičovství může být stejně pravým, dokonalým, vyspělým a přirozeným jako vlastní rodičovství, zvláště pak pokud se dostane dítěti od osvojitele pocitu jistoty, opory a důvěry s láskou.²⁷

Osvojené dítě může být i **znovu osvojeno**, pokud jeho dřívější osvojení bylo zrušeno, nebo pokud ho chce osvojit pozdější manžel z důvodu úmrtí předchozího manžela, který byl společným osvojitelem, nebo zemřel-li ten, kdo byl jediným osvojitelem, anebo ti, kteří byli společnými osvojiteli. Zrušit osvojení lze rozhodnutím soudu na základě návrhu osvojitele nebo osvojence. Osvojení je nezrušitelné po uplynutí **tří let** od rozhodnutí o osvojení, avšak v případě zájmu dítěte může soud rozhodnout o osvojení nezrušitelném, než uplyne tříletá lhůta. Poradenství a služby spojené s péčí o osvojence poskytuje zpravidla orgán

²⁵ KOLUCHOVÁ, Jarmila et al. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 155 s. ISBN 80-7178-637-3.

²⁶ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>. ISSN 1211-1244.

²⁷ KOLUCHOVÁ, Jarmila et al. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 155 s. ISBN 80-7178-637-3.

sociálně-právní ochrany dětí. Osvojit si lze také zletilého, obdobně jako nezletilého, nebo pokud toto osvojení nepřinese újmu potomkům osvojitelů a osvojovaného.²⁸

Pro všechny děti se v České republice nedá zajistit náhradní rodina, z toho důvodu existuje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, který zprostředkovává dětem, jež jsou v evidenci déle než šest měsíců, mezinárodní osvojení.

1.4 Mezinárodní osvojení

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí je ústředním orgánem, který zprostředkovává mezinárodní osvojení na základě **Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení** (dále jen Haagská úmluva). Úřad spolupracuje pouze se zeměmi, které Haagskou úmluvu podepsaly. Osvojení na Úřadě probíhá ve dvou směrech, a to do ciziny a z ciziny. Častěji jde o zprostředkování osvojení dítěte s obvyklým pobytem v České republice do zahraničí. Od účinnosti Haagské úmluvy, tj. od roku 2000 Úřad zprostředkoval ve své činnosti více jak 370 osvojení dětí ve věku od 1 do 9 let do 11 převážně evropských zemí, hlavně do Dánska, Německa a Itálie. Osvojování z ciziny zůstává prozatím v pozadí, kvůli složitosti navazování spolupráce a malé ochotě ostatních států. Následkem toho je skutečnost, že počet států, z nichž lze dítě osvojit, je minimální. Dalším důvodem je vysoká finanční náročnost procesu, která mnohdy odradí potencionální žadatele. V současné době je možné žádat o osvojení dítěte z Filipín a Bulharska, kde již také byli zařazeni první čeští žadatelé. Z afrických zemí je možné uvažovat o Burkině Faso, Burundi či Togu, z asijských zemí pak o Indii. Úřad uvádí, že ročně zprostředkuje přibližně tři desítky mezinárodních osvojení. Hlavní činností Úřadu při vlastním zprostředkování osvojení spočívá ve vyhledávání dětí vhodných k mezinárodnímu osvojení a nalezení vhodných osvojitelů pro tyto děti. Úřad pak spolupracuje výlučně s ústředními orgány nebo řádně pověřenými organizacemi spolupracujících států. Proces mezinárodního osvojení má za cíl chránit nejlepší zájem dítěte. Základní pravidla stanovuje Haagská úmluva, ale konkrétní podmínky se liší v závislosti na situaci a právních úpravách ve státech, které v konkrétním případě mezinárodní adopce spolupracují.²⁹

²⁸ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné také z:

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>. ISSN 1211-1244.

²⁹ ÚŘAD PRO MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ. Mezinárodní osvojení. *Umpod.cz* [online]. © 2009–2015 [cit. 2014-11-29]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/osvojeni/>

Od roku 2000, kdy je pro ČR účinná Haagská úmluva, doznal proces zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině značných změn. Praxe si v roce 2006 vyžádala vypracování metodiky Úřadu, která šla vysoce nad rámec požadavků Haagské úmluvy a zpřísnila požadavky na žadatele z ciziny, upravila počet a frekvenci zasílání vývojových zpráv, které monitorovaly adaptaci dítěte v nové rodině včetně povinnosti přikládat k vývojovým zprávám aktuální lékařské zprávy. V roce 2010 došlo k aktualizaci metodiky Úřadu, kde byl nově upraven postup při navazování kontaktů mezi dítětem a žadatelem, tzv. interakce v ústavním zařízení a významně se do procesu zprostředkování mezinárodního osvojení zapojili psychologové Úřadu. V témže roce začal pracovat jako poradní orgán Úřadu poradní sbor, který je složen z odborníků v oblasti pediatrie, psychologie, zástupců MPSV a Úřadu a zástupce z nevládní organizace. Od 1. května 2013 je účinné Metodické doporučení pro zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny, kterým Úřad reagoval především na změny v legislativě účinné od roku 2013 a rozšířil tak počet členů poradního sboru o dva zástupce krajských úřadů. K samozřejmostem posledních let patří návštěvy zástupců ústředních orgánů a partnerských organizací v sídle Úřadu, které jsou pořádané zejména pro nováčky, to znamená pro země, které mají zájem o spolupráci s ČR v rámci zprostředkování mezinárodního osvojení. Program pečlivě připravují právníci adopčního oddělení a psychologové Úřadu. Součástí programu je seznámení se s legislativním procesem obou zemí a návštěva některého z ústavních zařízení.³⁰

Úřad vede pro účely zprostředkování osvojení **evidenci dětí vhodných k osvojení v cizině, evidenci dětí vhodných k osvojení v České republice**, které nemají trvalý pobyt v České republice a **evidenci osob vhodných stát se osvojiteli** těchto dětí. Žadatelé, kteří chtějí osvojit dítě výlučně z ciziny, prochází odborným posouzením na krajském úřadě. Krajský úřad zašle pak kopii údajů obsažených v evidenci žadatelů Úřadu. Pokud krajský úřad nezprostředkuje do šesti kalendářních měsíců ode dne zařazení dítěte do evidence dětí, nebo do tří let ode dne nabytí právního rozhodnutí o zařazení žadatele do evidence žadatelů, zpřístupní údaje z těchto evidencí Úřadu pro zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině a současně tuto skutečnost oznámí příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Osvojení dítěte do ciziny je pak povinen Úřad oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou

³⁰ KOPECKÁ, Stanislava. Mezinárodní osvojení – zkušenosti třinácti let, aktuální situace a změny. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XIII. celostátního semináře. Brno 25. - 26. 9. 2013 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2013 [cit. 2015-03-19]. 64 s. ISBN 978-80-260-5449-8. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2013.pdf

působností, příslušnému matričnímu úřadu a krajskému úřadu, jestliže dítě bylo zařazeno do evidence na Úřadu na základě oznámení krajského úřadu.³¹

Děti osvojované do zahraničí bývají ve srovnání s vnitrostátními osvojení rizikovější a jejich osvojitelé tolerantnější, lépe připravení na rizika, více motivovaní udržet velkou otevřenost v informování dítěte o jeho původu. Přizpůsobit se jinému jazykovému prostředí překonávají děti v závislosti na věku během dní, maximálně týdnů. Díky pečlivé práci poradního sboru, osobnímu doprovázení, interakcemi s psychologem a velmi těsné spolupráci Úřadu se zařízeními, odkud děti odcházejí, je možné se vyhnout selhání osvojení. Ve státech, kam děti odcházejí, se věnují odborné podpoře a péči nově vzniklé rodiny hned v počátcích vzájemné adaptace, na které se podílejí zprostředkovávající a doprovázející týmy, psychologové specializovaní na NRP, ergoterapeuti, logopedové. Faktorem podporujícím úspěšnost osvojení dětí z ČR do zahraničí je mimo detailní přípravy a doprovázení osvojení ze strany Úřadu, také otevřenost společnosti v přijímajících státech bez rasových a jiných předsudků, které by osvojené děti předem handicapovaly. Dětem však nezáleží na tom, kde žijí a jakým jazykem mluví rodiče, ale hlavní je, že je milují.³²

Pro děti, které nejsou tzv. právně volné a není jim možné zprostředkovat osvojení ani mezinárodní osvojení, existuje pěstounská péče, jež umožňuje dítěti vyrůstat v rodinném prostředí působícím pozitivně na vývoj dítěte.

1.5 Pěstounská péče

Čtvrtým typem NRP je pěstounská péče, které se změny v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí dotkly nejvíce. Právně se ukotvila pěstounská péče na přechodnou dobu, která se dočkala rozšíření a změn ve vyplácení dávek pěstounské péče, jež jsou nově v ZOSPOD. Rovněž byl přidán státní příspěvek na výkon pěstounské péče a dohoda o výkonu pěstounské péče. Novinkou je, že **pěstoun musí mít bydliště na území České republiky**.

³¹ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

³² PÁVKOVÁ, Eva. Děti osvojované do zahraničí. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XIII. celostátního semináře. Brno 25. - 26. 9. 2013 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2013 [cit. 2015-03-19]. 64 s. ISBN 978-80-260-5449-8. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2013.pdf

Pěstounská péče se využívá v případech, kdy o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů, ani poručník a má přednost před ústavní výchovou. Stejně jako u poručenství má přednost v osobní péči osoba příbuzná nebo blízká dítěti a trvá po dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Pěstounská péče zaniká nejpozději nabytím svéprávnosti dítěte, nebo jeho zletilostí, nebo pokud dojde k podstatné změně poměrů nebo k neshodě mezi rodiči a pěstounem v podstatné záležitosti týkající se dítěte, může dítě, rodič nebo pěstoun navrhnout soudu změnu práv a povinností, zrušení pěstounské péče, nebo jiné rozhodnutí. Dítě svěřené do pěstounské péče by mělo pomáhat podle svých možností a schopností v pěstounově domácnosti a má-li vlastní příjem, měl by přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny. Rodiče mají vůči dítěti povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou práv a povinností, které zákon stanoví pěstounovi. Pěstouni jsou povinni a oprávněni o dítě osobně pečovat, rozhodují v běžných záležitostech dítěte, mají informovat rodiče dítěte o podstatných událostech, umožnit styk dítěte se svými rodiči, pokud soud nestanoví jinak a udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte vůči rodině.³³ Další práva a povinnosti, které mají pěstouni, jsou rozepsány v Zákoně o sociálně-právní ochraně dětí, jež jsou potom ve vztahu ke konkrétní pěstounské rodině upraveny v **dohodě o výkonu pěstounské péče**. Patří mezi ně:

- poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče,
 - po dobu, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké,
 - při narození dítěte,
 - při vyřizování nezbytných osobních záležitostí,
 - při úmrtí osoby blízké.
- právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let,
- právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců,
- právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě,

³³ ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>. ISSN 1211-1244.

- právo na pomoc při plnění povinností včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku,
- povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích,
- povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí,
- v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak.³⁴

Děti umisťované do pěstounské péče jsou ty, které nejsou právně volné, děti s rizikovou anamnézou a nejistou prognózou, děti s různým postižením, děti psychicky deprimované a s dalšími poruchami psychického vývoje, děti starší, většinou s nepříznivými zkušenostmi z předchozího výchovného prostředí, děti s vazbami na biologickou rodinu, děti odlišného etnického původu (nejčastěji romského, poloromského, vietnamského atd.). Etnicky odlišné děti útlého věku, které jsou zdravé a právně volné, by mohly být teoreticky adoptovány, ale pro jejich odlišnost je žadatelé o adopci většinou odmítají. Pěstounská péče je šancí i pro sourozenecké skupiny, aby nedošlo k jejich rozdělení. Typická **motivace pěstounů** má výrazné altruistické prvky a vyskytuje se u lidí, kteří mají odrostlejší vlastní děti. Nejde u nich tedy o naplnění rodičovských potřeb, ale o rozhodnutí věnovat se dětem, které to potřebují. Pěstouni chtějí být užiteční, dát dětem domov a pomoci jim, zúročit síly a zkušenosti, které ještě mají. Dále pak žádají o pěstounskou péči i bezdětné páry, které nechtějí na dítě čekat tak dlouho jako při osvojení, k čemuž zpravidla dochází. Měly by si uvědomit, že pěstounská péče je rizikovější. Neměly by lpět na svých představách o tom, že dítě bude jejich, jako je tomu při osvojení, ale měly by být schopny se přizpůsobit možnostem přijatého dítěte a být otevřené odborné pomoci.³⁵ Pěstouni tedy přijímají dítě do výchovné

³⁴ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

³⁵ SOBOTKOVÁ, Irena a Veronika OČENÁŠKOVÁ. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 197 s. ISBN 978-80-244-3821-4.

péče, nikoli však plně za své, takže mají k němu poněkud volnější citové pouto. Pokud jde ale o porozumění jeho individualitě, jsou na tom stejně jako osvojitelé.³⁶

Problematika pěstounské péče se dá rozdělit do tří skupin. První z nich jsou **konflikty pěstounů s biologickými rodiči**. Pěstouni by se neměli hanlivě vyjadřovat o biologických rodičích před svěřenými dětmi a ovlivňovat tak jejich obraz o rodičích. Pěstouni by neměli zapomínat, že se mnoho dětí jim svěřeným vrátí do původní rodiny, a pokud se budou vyjadřovat o biologických rodičích jako o nezodpovědných alkoholicích, nemožných zrudách, pak může být návrat pro děti velmi obtížný, často nemožný. Stejně tak i nekomunikace pěstounů a rodičů, vzájemné napadání se, osočování a to často i před dětmi je kontraproduktivní pro obě zúčastněné strany. Náprava je pak možná za pomoci odborné mediace za předpokladu, že se obě strany chtějí dohodnout a jsou schopni přistoupit na kompromis. Druhou skupinu problémů tvoří **rozdílná motivace mužů a žen** z řad zájemců o pěstounskou péči. V tomto případě by měli oba chtít být pěstouny, vzájemně spolupracovat a účastnit se všech příprav s potřebnou snahou a motivací, aby nedošlo k tomu, že jeden z nich bude pečovat o svěřené dítě a řešit všechny vzniklé problémy, zatímco druhý bude nečinně sedět, nebo hůř bude vyčítat druhému, že do pěstounské péče šel jen kvůli němu. Ohrožuje to pak komunikaci a vztah samotných pěstounů, neboť je to pro obě strany hodně vyčerpávající. Třetím okruhem problematiky je **puberta dětí v pěstounské péči**. V tomto období se dětem takzvaně probouzejí geny, které mohou odstartovat řadu konfliktních situací. Pěstouni mohou být netrpěliví a netaktní v tak vyhocených případech, začít pomlouvat nebo napadat biologické rodiče a říct věci, které je často budou později mrzet. Dítě v pubertě, které musí mít vždy opačný názor než autorita, hají své biologické rodiče a pěstounská rodina se tímto kolotočem může dostat do velké krize, ve které prohrávají všichni zúčastnění. Důležité je tedy zejména, aby muž i žena, pokud jdou do pěstounské péče, byli vtom za jedno. Dále je potřeba se zaměřit na komunikaci mezi pěstounskou rodinou a rodinou biologickou a v neposlední řadě umět si poradit s dítětem, které prochází pubertou a v případě potřeby požádat o pomoc.³⁷

Pěstouni by měli s dětmi mluvit o biologických rodičích a důvodech umístění do náhradní rodinné péče pravdivě od začátku a přiměřeně jejich rozumovým schopnostem.

³⁶ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 143 s. ISBN 80-7169-897-0.

³⁷ OPRAVIL, Karel. Problematika pěstounské péče z pohledu Střediska výchovné péče Uherské Hradiště. In: *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z IX. celostátního semináře NRP. Brno 30. 9. – 1. 10. 2009 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, o. s., 2009 [cit. 2015-03-19]. 100 s. ISBN 978-80-254-5957-7. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2009.pdf

Dítě by mělo o sobě vědět více, než jeho okolí a pokud je takové dítě v dlouhodobé pěstounské péči přijato a milováno, pak se s pravdou vyrovná, neboť čerpá své sebevědomí a pocit vlastní hodnoty z nové rodiny, nikoli z pokrevních svazků, které jsou narušené nebo zůstávají nenaplněné.³⁸ Při pěstounské péči se většinou snaží pěstouni a orgány sociálně-právní ochrany dětí o **kontakt dítěte svěřeného do pěstounské péče s původní rodinou**, pokud o dítě jeví zájem, je bezpečný a ku prospěchu pro dítě. V případě jakýchkoliv pochybností o tom, zda je vhodný kontakt dítěte s původní rodinou, je možné požádat o úpravu kontaktu či o asistovaný kontakt, při kterém by byla přítomna i třetí osoba, např. sociální pracovnice, psychologka, nebo mediátor. Doporučuje se setkat se s biologickými rodiči nejprve bez přítomnosti dítěte a domluvit případné podmínky kontaktu. Jak budou probíhat kontakty, vypracovává příslušné pracoviště orgánu sociálně-právní ochrany dětí v podobě písemné dohody, která se stává součástí individuálního plánu ochrany dítěte. V dohodě je uvedeno, jak bude častý kontakt, který den a jak dlouho bude trvat, na jakém místě a za jakých okolností se bude realizovat, kdo se bude kontaktu účastnit, jaké dárky jsou vhodné dát dítěti, kdy mohou biologičtí rodiče kontaktovat pěstouny o další návštěvě apod. Záleží na konkrétní situaci, podle které se vyvíjí všechny podmínky. Pokud si biologičtí rodiče přebírají děti, je dobré si nechat vždy podepsat prohlášení o převzetí dítěte, které by mělo obsahovat den a hodinu převzetí a dobu, kdy dítě vrátí. Neurčí-li soud, že může zůstat u rodičů přes noc, není možné žádosti rodičů v tomto smyslu vyhovět. Rodiče, kteří se zajímají o své děti a se kterými není žádný problém, co se týče domluvy, se pak mohou s pěstouny domlouvat na kontaktech, jak to vyhovuje oběma stranám. Určitě je výhoda, když rodiče jsou dostupní a ochotní, neboť pěstouni smí zastupovat dítě jen v běžných záležitostech. V mnoha dokumentech tedy potřebují podpis zákonného zástupce dítěte, například při vyřizování pasu nebo přestupu na jinou školu, a při dobré spolupráci s rodiči je pak všechno rychlejší a jednodušší. Pokud nespolupracují, rozhodne soud místo nich. U pěstounské péče na přechodnou dobu, kdy by se dítě mělo v dohledné době vrátit zpět do své biologické rodiny, by měly být kontakty s rodiči, případně dalšími příbuznými ze strany pěstounů i odborných pracovníků velmi podporovány tak, aby došlo ke zkvalitnění a utužení těchto vztahů a dítě se radostně vracelo do rodiny. V případě pěstounské péče na přechodnou dobu, po které následuje osvojení dítěte, by měl být navazován kontakt s budoucí osvojitelkou rodinou pozvolna a pěstouni by měli postupně seznamovat dítě s novou rodinou

³⁸ SOBOTKOVÁ, Irena a Veronika OČENÁŠKOVÁ. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 197 s. ISBN 978-80-244-3821-4.

a jejím prostředím. Ideálně by měli být rádci a oporou nové rodině a dítěti i do budoucna.³⁹ K tomu, aby byla spolupráce mezi náhradním rodičem a biologickým rodičem (resp. zákonným zástupcem) smysluplná, je důležité, aby splňovala několik podmínek: měla by být odborně zdůvodněná a zaměřená především na přítomnost a budoucnost dítěte, neměla by prohlubovat rozpor mezi původním a náhradním prostředím, neměla by jednotlivé účastníky stavět proti sobě a ohrožovat je, měla by být výsledkem svobodné volby všech zúčastněných, měla by rodiče mobilizovat k pozitivní změně a měla by dítěti pomoci k pochopení situace, ve které se ocitlo, a k vyrovnání se s ní.⁴⁰

Může dojít k selhání pěstounské péče a dítě je z pěstounské péče umístěno do ústavní péče. **Faktory, které přispívají k selhání pěstounské péče**, mohou být ze strany dítěte vrozené (např. genetické dispozice, zdravotní stav, etnický původ) nebo získané ve smyslu vlivů a zátěže spojených se životní historií dítěte, s níž přichází do NRP (osobnost dítěte, zdravotní a/nebo psychické obtíže v důsledku jeho deprivace v původní rodině, v náhradní rodinné péči atd.). Co se týče faktorů souvisejících s fungováním náhradní rodiny, může neúspěch nastat nevhodným výběrem žadatelů, ať z hlediska jejich osobnosti nebo pro jejich neadekvátní věkový rozdíl mezi dítětem a vybranými náhradními rodiči. Také načasování zahájení pěstounské péče (věk dítěte v době přijetí do náhradní rodiny) a doba či fáze jejího trvání. Zásadní je též motivace pěstounů k NRP, respektive hlavní důvody, vědomé i nevědomé, které je k ní přivedly. Ohrožující může být například adoptivní motivace pěstounů, která vede k nenaplnění očekávání a nároků vůči svěřenému dítěti, zaplnění prázdného místa v jejich životě (např. po smrti dítěte, kdy ještě nemají zpracovaný smutek), pokud je hlavním motivem k pěstounské péči vyřešení vlastní pracovní, finanční či bytové otázky (rodina pak nemusí vydržet následně zvýšenou zátěž vyplývající z nároků péče o dítě), nebo ujmou-li se pěstouni dítěte z pocitu vinny či přesvědčení.⁴¹

Pěstounská péče může být, jak dlouhodobá, při níž jde především o výchování dítěte, které nemůže zastávat ani jeden z rodičů, tak krátkodobá na přechodnou dobu, jež má za úkol dětem zajistit rodinné prostředí po dobu, než se vyřeší situace v původní rodině, nebo než se najde pro dítě náhradní rodina, což musí však stihnout do jednoho roku.

³⁹ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.

⁴⁰ ŠKOVIERA, Albin. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 9788073673185.

⁴¹ BARVÍKOVÁ, Jana. Faktory selhávání pěstounské péče v České republice v pozadí nedávných legislativních změn. *Fórum sociální politiky*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2015, č. 1. ISSN 1802-5854.

1.6 Pěstounské péče na přechodnou dobu

Ačkoliv institut pěstounské péče na přechodnou dobu existuje v českém právním řádu od roku 2006, v praxi se mu nedostalo zvláštní pozornosti, dokud se nepřijala novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí s účinností od 1. 1. 2013. Smyslem tohoto institutu je poskytnout okamžitou pomoc ohroženým dětem do doby, než je budou moci opět vychovávat rodiče, nebo do té doby než se najde pro dítě jiná vhodná stabilní rodina. Jedná se především o institut krizový, nikoli dlouhodobý.⁴² Účelem PPPD je jednoznačně služba dítěti. Pěstouni, kteří vykonávají PPPD, by měli mít odpovídající kvalifikaci, vytvořené podmínky pro péči o dítě, odborné zázemí a jsou za tuto činnost placeni. Poskytování takové služby dítěti klade samozřejmě specifické nároky na schopnosti a dovednosti pěstounů na přechodnou dobu.⁴³

Krajský úřad vede pro účely zajištění pěstounské péče pro dítě na přechodnou dobu **evidenci osob**, které mohou pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonávat. Do evidence se osoby zařazují na základě žádosti podané u obecního úřadu obce s rozšířenou působností a po odborném posouzení těchto osob. Budoucí pěstouni na přechodnou dobu musí mít předpoklady pro výkon takové péče o dítě, a to zejména z hlediska krátkodobosti takové péče a péče o dítě krátce po jeho narození. Krajský úřad předá opis seznamu osob zařazených do evidence osob, které mohou na přechodnou dobu vykonávat pěstounskou péči obecním úřadům obcí s rozšířenou působností ve svém správním obvodu. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok, pokud sourozenec dítěte nebyl svěřen pěstounům později. Pak se počítá rok sourozence, který přišel do pěstounské rodiny později.⁴⁴ Nicméně by nemělo docházet ke střídání pěstounských rodin, neboť se tím riziko deprivace u dětí nijak nesníží. Navíc se dítě může cítit dříve či později jako ne dost dobré, aby si ho někdo nechal napořád. Střídání citových vazeb je pro dítě i svět okolo riskantní.⁴⁵

⁴² BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.

⁴³ ROTREKLOVÁ, Eva. Pěstounská péče na přechodnou dobu. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XIII. celostátního semináře. Brno 25. - 26. 9. 2013 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2013 [cit. 2015-03-19]. 64 s. ISBN 978-80-260-5449-8. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2013.pdf

⁴⁴ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

⁴⁵ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

Soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu na dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat, nebo na dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením, nebo po dobu nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba. Pokud je takto dítě svěřeno do pěstounské péče, je soud povinen nejméně jednou za **tři měsíce** přezkoumat, zda důvody, pro které bylo svěřeno dítě do pěstounské péče, stále trvají. Soud rozhoduje o výchově dítěte vždy, odpadnou-li důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu.⁴⁶

1.7 Organizace zapojené do náhradní rodinné péče

V oblasti náhradní rodinné péče působí mnoho center, neziskových organizací, které se zabývají touto problematikou a pomáhají tak pěstounům a osvojitelům v jejich mnohdy nelehké životní situaci. Jedná se například o Středisko náhradní rodinné péče, Sdružení pěstounských rodin, Asociace náhradních rodin České republiky, spolek Rozum a cit, Děti patří domů, Salinger, Almathea, Triada atd. Úplný výčet zobrazuje vyhotovená tabulka, kterou jsem sestavila z dat Ministerstva práce a sociálních věcí a Střediska náhradní rodinné péče. (viz Příloha č. 1) V rámci svých služeb nabízejí zpravidla sociální poradenství, psychologická poradenství, výchovná poradenství, přípravy žadatelů o zprostředkování pěstounské péče a osvojení, vzdělávání náhradních rodičů, pravidelná setkání, doprovázení, podporu pro náhradní rodiče, děti v náhradní péči a biologické rodiče apod.

Středisko náhradní rodinné péče, spolek (dále jen Středisko), se od roku 1994 zabývá problematikou dětí, které se ocitly ve zvláště obtížných životních situacích, a dětí, které vyrůstají mimo vlastní rodinu. Cílem Střediska je, aby rodinná péče o ohrožené děti převládla nad péčí ústavní, a aby se všestranně rozvíjel a změnil systém péče o ohrožené děti v České republice. Mezi hlavní činnosti Střediska patří: snaha o všestranný rozvoj náhradní rodinné péče a zavedení a poskytování systematických, kvalitních, profesionálních a veřejně dostupných služeb pro rozvoj a podporu náhradní rodinné péče, poskytovat poradenství a příprava zájemců o NRP; doprovázet, pomáhat a podporovat rodiny, které pečují o svěřené dítě; připravovat a vzdělávat dobrovolníky, kteří pomáhají realizovat některé aktivity

⁴⁶ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

Střediska NRP, provádět osvětovou, vzdělávací, výzkumnou a publikační činnost. Pro zájemce o přijetí dítěte do náhradní rodinné péče nabízí: pomoc při ujasňování si představ o náhradní rodinné péči; přiblížení specifických potřeb ohrožených dětí; zprostředkování osobního setkání s náhradními rodinami; dlouhodobou individuální podporu; pomoc při navazování kontaktu s přijatými dětmi; odborné publikace a materiály. Pro pěstouny a osvojitele nabízí následující služby: podporu při upevňování vazeb v nově vznikající rodině; individuální práci s rodinou – arteterapie, dotyková terapie, Kniha života; sdílení osobních zkušeností s dalšími náhradními rodinami; zajištění psychologického vyšetření dítěte; programy pro náhradní rodiny s dětmi jiného etnika; vzdělávání – semináře, besedy; odborné publikace a materiály. Středisko získalo pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí 15. 2. 2013.⁴⁷

ISIS – občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám působí v Olomouckém kraji jako jediné území specializované na práci s náhradními rodinami. Mezi hlavní činnosti sdružení patří pomoc náhradním rodičům, zejména pěstounům, formou poskytování odborných i odlehčovacích služeb. Důraz kladou na prevenci problémů v rodinách. Hlavními projekty ISIS jsou poradensko-vzdělávací pobyty pro náhradní rodiny, výlety, víkendové akce, kluby pěstounů, kvalifikační kurz pro pracovníky v NRP a studenty příslušných oborů. Nabízejí následující odborné služby: psychologické poradenství pro pěstouny a adoptivní rodiče, pro zájemce o adopci, pěstounskou a hostitelskou péči, pro děti a dospívající z náhradních rodin, pro mladé lidi vychované v náhradních rodinách, vzdělávání náhradních rodičů, speciální program pro děti a dospívající, svépomocné skupiny, telefonická krizová intervence. Dále odlehčující služby, například hlídání dětí v herně, výtvarné aktivity, doučování dětí. Mezi cíle sdružení patří zdárný vývoj dětí, funkčnost a odolnost rodin, sdílení zkušeností a informací, prevence problémů, dlouhodobá spolupráce odborníků a rodin.⁴⁸

Cílem péče o ohrožené děti, které potřebují náhradní rodinnou péči, je najít rodinu, jež bude pro dítě vyhovující, podnětná a dobře vychovávající. Pokud se tedy nenajde příbuzná nebo blízká osoba, která by o dítě pečovala, musí krajský úřad takové osoby vytipovat z evidencí žadatelů o pěstounskou péči nebo osvojení, jež prošli všemi fázemi zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče.

⁴⁷ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Adopce.com: průvodce náhradní rodinnou péčí: projekt náhradní rodinné péče* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014 [cit. 2014-03-12]. 33 s. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Pruvodce/Pruvodce_nahradni_rodinnou_peci_2014.pdf

⁴⁸ OBČANSKÉ SDRUŽENÍ PRO POMOC NÁHRADNÍM RODINÁM ISIS. O nás. *Isis-olomouc.cz* [online]. © 2012 [cit. 2014-11-11]. Dostupné z: <http://www.isis-olomouc.cz/index.html>

SHRNUTÍ

Zabývali jsme se dokumenty a zákony, které se vztahují k náhradní rodinné péči v České republice. Popsali jsme jednotlivé formy NRP, podmínky, za kterých mohou být použity, a zároveň úskalí, jež se mohou vyskytnout během péče o děti v NRP. Vyjmenovali jsme organizace a služby, které působí v rámci NRP.

2 ZPROSTŘEDKOVÁNÍ OSVOJENÍ NEBO PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Celý proces zprostředkování osvojení a pěstounské péče zaznamenal řadu změn. V prvé řadě se zrušilo zprostředkování osvojení a pěstounské péče Ministerstvem práce a sociálních věcí, dále se dávky pěstounské péče zvýšily a přešly ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře do zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ukotvily se dohody o výkonu pěstounské péče mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí a pěstouny, které mohou také uzavírat pověřené osoby a subjektům, jež uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče, se vyplácí státní příspěvek pro výkon pěstounské péče.

Dříve než se jedinec či manželé rozhodnou zapojit do programu na zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, měli by si uvědomit, zda jsou jejich důvody správné, jestli budou schopni přijmout cizí dítě a vychovávat ho. U pěstounské péče především zda budou schopni dítě navrátit do biologické rodiny, až se jejich situace zlepší. Je třeba, aby si budoucí osvojitelé a pěstouni reálně odpověděli na otázku, zda jsou schopni unést zátěž vyplývající z NRP, dokázat pomoci dítěti a neublížit přitom sami sobě. Zamyslet by se měli především nad tím, jestli mají dost fyzických a psychických sil na celou dobu, po kterou bude dítě potřebovat jejich péči, zda jsou dost empatičtí, velkorysí a schopni přijmout dítě i s jeho limity, a to nejen v oblasti inteligence, ale také s jeho povahovými vlastnostmi a jeho přístupem k životu, jestli jsou ochotni vzdát se svého pohodlí či zaběhnutého životního stylu a přizpůsobit život celé rodiny potřebám přijatého dítěte, zda jsou ochotni se plně věnovat příchodnému dítěti i za cenu omezení či ztráty profesní kariéry, jestli jejich rozhodnutí přijmout dítě ob stojí v náročnosti dané péče a mnohdy i před případným nepochopením ze strany okolí, školy, přátel a širší rodiny.⁴⁹ Odborníci doporučují, aby o svém úmyslu osvojit si dítě hovořili právě se širší rodinou, poněvadž je velice potřebné, aby budoucí sourozenci, babičky a dědečkové, synovci, neteře a další příbuzní přijali dítě zcela za své. To samé platí u pěstounské péče včetně pěstounské péče na dobu přechodnou.⁵⁰

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče provádí **orgány sociálně-právní ochrany dětí**. Spočívá ve vyhledávání nezletilých dětí, kterým je třeba zajistit péči v náhradním

⁴⁹ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.

⁵⁰ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Adopce.com: průvodce náhradní rodinnou péčí: projekt náhradní rodinné péče* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014 [cit. 2014-03-12]. 33 s. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Pruvodce/Pruvodce_nahradni_rodinnou_peci_2014.pdf

rodinném prostředí formou pěstounské péče nebo osvojení, ve vyhledávání fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny, v odborné přípravě osob stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny, ve výběru určité fyzické osoby vhodné stát se osvojitelem nebo pěstounem určitého dítěte, jemuž se osvojení nebo pěstounská péče zprostředkovává a v zajištění osobního seznámení dítěte a jeho budoucího osvojitele nebo pěstouna. **Ke zprostředkování osvojení nedochází** v případě, že rodiče dali souhlas k osvojení dítěte předem ve vztahu k určitým osvojitelům, podal-li návrh na osvojení manžel rodiče dítěte nebo pozůstalý manžel po rodiči nebo osvojiteli dítěte. **U pěstounské péče se neprovádí**, podala-li návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče fyzická osoba dítěti příbuzná nebo fyzická osoba blízká dítěti nebo jeho rodině.⁵¹ V těchto případech k odbornému posuzování dochází až v průběhu soudního řízení o svěřeni dítěte do péče, které se zahájí na základě podaného návrhu.⁵²

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče zajišťují v České republice **krajské úřady**. Jestliže krajský úřad nezprostředkuje osvojení do **6 kalendářních měsíců** ode dne zařazení dítěte do evidence dětí, pokud je ze všech okolností zřejmé, že dítěti nelze zprostředkovat pěstounskou péči ani osvojení v České republice, nebo nelze předpokládat, že by v budoucnu mohla převzít dítě do péče osoba dítěti příbuzná nebo jemu blízká, nebo nezprostředkuje osvojení **do 3 let** ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení žadatele do evidence žadatelů, pokud žadatel vyjádřil souhlas se zařazením do evidence žadatelů pro zprostředkování osvojení z ciziny, zpřístupní údaje z těchto evidencí Úřadu pro zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině a současně zašle oznámení o těchto skutečnostech obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. **Obecní úřady obce s rozšířenou působností** pak vyhledávají děti vhodné k osvojení nebo pěstounské péči a fyzické osoby vhodné stát se osvojiteli či pěstouny. Rozhodují o svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů, pokud je dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu, v ústavu nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc z rozhodnutí soudu nebo z vůle rodičů, a do péče fyzické osoby, která má zájem stát se pěstounem, pokud se dítě nachází z rozhodnutí soudu v ústavu, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo v pěstounské péči na

⁵¹ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

⁵² BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Adopce.com: průvodce náhradní rodinnou péčí: projekt náhradní rodinné péče* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014 [cit. 2014-03-12]. 33 s. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Pruvodce/Pruvodce_nahradni_rodinnou_peci_2014.pdf

přechodnou dobu nebo se souhlasem rodičů. Příslušnému soudu zašle do 15 dnů ode dne rozhodnutí informaci o svěřeni dítěte. Obecní úřady obce s rozšířenou působností ověřují, zda nedošlo ke změnám u fyzických osob, kterým byly svěřeny děti, jež by ovlivnily schopnost péče o dítě, sledují děti, které byly svěřeny do výchovy jiných fyzických osob než rodičů a jsou povinni navštěvovat rodinu, kde dítě žije, nejméně **jednou za tři měsíce** v období prvních šesti měsíců péče nahrazující péči rodičů, a poté podle zájmu a potřeby dítěte, nejméně však **jednou za šest měsíců**, a to na základě zvláštního oprávnění vydaného OÚORP. Obecní úřad obce s rozšířenou působností přijímá písemný souhlas rodiče k osvojení dítěte. Také vedou spisovou dokumentaci o dítěti, která obsahuje: osobní údaje; doklad o státním občanství; údaje o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů, sourozenců popřípadě prarodičů; doklad, že dítě splňuje podmínky pro osvojení podle zvláštního právního předpisu; rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte a zprávu o zdravotním stavu a vývoji dítěte. Kopii spisové dokumentace o dítěti pak neprodleně postoupí krajskému úřadu. Osvojení nebo pěstounská péče v České republice a osvojení dětí z ciziny do České republiky se zprostředkuje jen na **žádost fyzické osoby**, která má zájem osvojit dítě nebo přijmout dítě do pěstounské péče.⁵³

2.1 Podání žádosti

Žádost o osvojení nebo pěstounskou péči se podává u **obecního úřadu obce s rozšířenou působností** podle místa trvalého bydliště žadatele. Žadatel o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče musí předložit následující dokumenty: žádost, která obsahuje žadatelovy osobní informace (jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu); doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitém přechodném pobytu na území ČR nejméně na 365 dní; opis z evidence Rejstříku trestů; zprávu o zdravotním stavu; údaje o ekonomických a sociálních poměrech; písemné vyjádření, zda souhlasí s tím, aby po uplynutí 3 let byl zařazen také do evidence Úřadu pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny, nebo zda žádá výlučně o osvojení dítěte z ciziny; písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany je oprávněn zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování, zejména o tom, zda způsobem života bude žadatel

⁵³ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí; písemný souhlas s tím, že orgán SPOD je oprávněn kdykoli zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností ve spisové dokumentaci a písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny.⁵⁴ Žadatele po vyplnění všech potřebných dokladů čeká také návštěva sociální pracovníce u nich doma, která posoudí, zda je jejich domácnost vhodná k přijetí nového dítěte. Jedná se většinou o předem ohlášenou návštěvu, při níž se sociální pracovníce dívá, kde by případně dítě vyrůstalo, a zda jsou bytové podmínky dostačující a vyhovující.⁵⁵

Všechny předložené doklady žadatele, stanovisko obce s rozšířenou působností k žádosti a vyjádření obecního úřadu, krajského úřadu, pověřené osoby nebo obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který není příslušný k vedení spisové dokumentace o žadateli, pokud s nimi žadatel uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, protože již má svěřeno dítě do pěstounské péče, OÚORP neprodleně pošle na krajský úřad.⁵⁶

2. 2 Odborné posouzení krajským úřadem

Odborné posouzení zahrnuje posouzení dítěte, tzn. posouzení jeho tělesného a psychického vývoje dítěte, včetně jeho specifických potřeb a nároků, a posuzuje vhodnost náhradní rodinné péče a jejích forem. U žadatelů zahrnuje charakteristiku osobnosti; psychický stav; zdravotní stav; předpoklad vychovávat dítě; motivace, která vedle k podání žádosti o osvojení dítěte nebo ke svěřeni dítěte do pěstounské péče; stabilita manželského vztahu; prostředí v rodině; hodnotí se také příprava k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu; vyjádření dětí žadatele k přijetí osvojovaného dítěte nebo dítěte svěřovaného do pěstounské péče do rodiny, jsou-li takového vyjádření schopny s ohledem na jejich věk a rozumovou vyspělost; posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout dítě do rodin; zjištění bezúhonnosti žadatele, jeho

⁵⁴ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

⁵⁵ NECKAŘ, Petr. *Adopce a pěstounská péče, aneb, Jak na to*. 1. vyd. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009, 40 s. Radnice; č. 3. ISBN 978-80-904264-4-3.

⁵⁶ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

manžela, druhu, dítěte a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost, přičemž za bezúhonného se pro tyto účely nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen pro trestný čin, který směřoval proti životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte, nebo pro jiný trestný čin, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost žadatele k řádné výchově dítěte, a u žadatelů o zařazení do evidence osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí. **Posouzení provede krajský úřad do 30 dnů** ode dne zjištění všech potřebných skutečností.⁵⁷

Žádosti o osvojení a pěstounskou péči posílají obecní úřady obce s rozšířenou působností do rukou pracovníků na krajském úřadu zhruba po dvou měsících od podání žádosti, kde pak odborníci pověřeni krajským úřadem zajišťují odborné posouzení žádosti, což znamená, že doplní jejich žádost o zdravotní a psychologické posouzení, a zajistí jejich účast na přípravném kurzu. **Psychologické vyšetření** probíhá např. na krajském úřadu v Hradci Králové tak, že nejdříve žadatelé absolvují ve skupině písemné psychologické testy a poté procházejí individuálními konzultacemi s psychologem, a zpravidla alespoň jedné konzultace se účastní i děti vyrůstající v rodině žadatele.⁵⁸ **Zdravotní posouzení** provádí posudkový lékař, který si nastuduje doložené zdravotní materiály žadatelů, a v případě, že nemá výhrad ke zdravotnímu stavu žadatelů, vyhotoví doporučující stanovisko. V opačném případě si může dožádat další zdravotní dokumenty nebo pozvat žadatele na vyšetření. Pokud je stanovisko posudkového lékaře zamítavé, může být rozhodnutí o zařazení žadatele do evidence pozitivní, neboť se jedná jen o jeden z důkazních materiálů. Posudkový lékař může doporučit odklad žádosti, dokud se žadatelův zdravotní stav nestabilizuje, nebo dokud se neujasní jeho prognóza a žadatelé by pak měli přerušit řízení o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče. I žadatelé s vážným zdravotním stavem žádají o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče. Neměli by být diskriminováni, avšak by měli zvážit všechny své reálné možnosti být rodiči nejenom nyní, ale i za několik let.⁵⁹

⁵⁷ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

⁵⁸ NECKAŘ, Petr. *Adopce a pěstounská péče, aneb, Jak na to*. 1. vyd. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009. 40 s. Radnice; č. 3. ISBN 978-80-904264-4-3.

⁵⁹ NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012, 94 s. ISBN 978-80-86131-91-7.

Krajský úřad zajišťuje **přípravu** fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a poskytuje těmto osobám poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, včetně přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu. U žadatelů o zařazení do evidence pro zprostředkování **osvojení nebo pěstounské péče** činí příprava nejméně **48 hodin**, u žadatelů o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat **pěstounskou péči na přechodnou dobu**, trvá příprava nejméně **72 hodin**. Krajský úřad připravuje děti žijících v rodině osob stát se osvojiteli nebo pěstouny. Jejich příprava se provádí přiměřeně vzhledem k jejich věku, rozumové vyspělosti a v nezbytném rozsahu.⁶⁰

Příprava osvojitelů a pěstounů se liší kraj od kraje. Zpravidla probíhá dva víkendy, začíná se pátečním večerem, končí nedělním odpolednem, a poslední den je věnován individuálně závěrečným pohovorům s psychologem. Ve dnech přípravy vystupují odborníci z řad psychologie, dětského lékařství, práva, sociální práce aj. V některých případech figurují v tomto procesu tzv. moderující páry, které mají osobní zkušenost s náhradní rodinnou péčí. Počet účastníků kurzu bývá limitován obvykle na deset párů. Během přípravy se žadatelé seznámí s ostatními členy skupiny a absolvují např. sociálně-právní blok, blok o partnerství a rodině, blok péče o dítě, blok vývojové psychologie aj. Cílem přípravy je poskytnout žadatelům co nejvíce informací o potřebách dítěte, jeho vývoji i úskalích vývoje, a připravit je na co nejvíce situací, které velmi zákonitě nastávají.⁶¹ Praktické zkušenosti z příprav žadatelů ukazují, že je vhodné postupovat od seznámení s právními aspekty přes psychologické k pediatrickým blokům přípravy. Při realizaci příprav lze využít různé formy, např. přednášky, zážitkové techniky, komunikace ve skupině, diskuse, přítomnost osob s vlastní zkušeností. Ze zkušeností pracovníků z oblasti náhradní rodinné péče vyplývá, že nezastupitelnou roli v přípravě na převzetí dítěte do rodiny má právě možnost žadatelů setkat se s osvojiteli nebo pěstouny, kteří mají s náhradní rodinnou péčí své osobní zkušenosti a byli ve svém poslání osvojitelů nebo pěstounů úspěšní. Žadatelům jsou poskytovány informace z více zdrojů (od státních institucí, nestátních neziskových organizací a jednotlivců), a tím se objektivizuje jejich vlastní pohled na danou problematiku. Postupují od zcela nereálných snových představ o přijatém dítěti k reálnému obrazu dětí vhodných

⁶⁰ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

⁶¹ NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012, 94 s. ISBN 978-80-86131-91-7.

k osvojení nebo pěstounské péči. Pro pozdější úspěch má tedy příprava zcela zásadní význam.⁶²

Příprava pro budoucí osvojitele je určena zpravidla bezdětným párům, kteří si chtějí nahradit rodičovství přijetím dítěte většinou kojeneckého až batolecího věku, v běžném zdravotním stavu, většinové populace. Kdežto **v přípravě pro budoucí pěstouny** chtějí pěstouni přijímat i starší děti či děti s komplikovanější anamnézou do pěstounské péče, a v jejich rodině již nějaké dítě vychovávají nebo vychovávali. Podle tohoto vymezení je zřetelné, že příprava pro budoucí pěstouny bude daleko rozsáhlejší než příprava pro budoucí osvojitele. Výchova osvojeného dítěte, které přišlo do rodiny v kojeneckém věku, bude mít méně odlišností, než výchova dítěte v pěstounské péči, které žilo ve své vlastní rodině i v ústavní výchově, a do rodiny přišlo v předškolním věku. Také role osvojitele je lépe zvládnutelná a jednoznačná než role pěstouna. Na odborné přípravě je pozitivní, že se zde setkávají lidé se stejným cílem, v podobné situaci, s podobnými očekáváními, ale i obavami. Hlavním bodem přípravy pro budoucí pěstouny je opravdové přijetí a zvnitřnění skutečnosti, že dítě má své rodiče, kteří jsou pro ně významní a pěstouni nemohou konkurovat nebo být nepřátelští vůči rodičům dítěte. V přípravě pro budoucí pěstouny se klade důraz zejména na dočasnost pěstounské péče, podporu vztahu mezi dítětem a jeho rodiči, jaké naplnění potřeb očekávají pěstouni přijetím dítěte a pozornost na změnu situace u dětí, které v rodinách pěstounů již vyrůstají. Osvojení a pěstounství mají sice v ledasčem rozdílné podmínky, jak je uvedeno výše, ale pokud je příprava pro budoucí osvojitele **společná** s přípravou pro budoucí pěstouny, mohou při výkladu o pěstounství budoucí osvojitelé změnit názor a rozšířit svou žádost i na pěstounskou péči, nebo naopak si uvědomí, že jejich motivace, situace a podmínky, které nabízí, odpovídají pouze osvojení i za cenu, že možná nikdy dítě nepřijmou, neboť dětí do osvojení není příliš mnoho. Porozumí často tomu, že mít dítě za každou cenu není cesta ke štěstí, ani pro ně, natož pak pro přijaté dítě.⁶³

Odborná příprava pěstounů na přechodnou dobu je předepsána v minimálním rozsahu 72 hodin. TRIADA – poradenské centrum, o.s. Brno uvádí, že se jejich praxe ustálila na 81-83 hodin podle individuálních potřeb uchazečů. Obecně se ve většině krajů uskutečňuje příprava tak, že zájemci nejdříve absolvují **základní část** zaměřenou na téma pěstounské péče

⁶² NOVOTNÁ, Věra a Lenka PRŮŠOVÁ. *K vybraným otázkám osvojování dětí*. Praha: Linde, 2004, 159 s. ISBN 80-86131-56-4.

⁶³ ROTREKLOVÁ, Eva a Veronika HOFROVÁ. Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů. In: *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z IX. celostátního semináře NRP. Brno 30. 9. – 1. 10. 2009 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, o. s., 2009 [cit. 2015-03-19]. 100 s. ISBN 978-80-254-5957-7. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2009.pdf

obecně a návazně pak **specializovanou část**, jež je zaměřena zejména na: situace dětí a rodičů, kterým je pěstounská péče na přechodnou dobu určena; role jednotlivých subjektů při přijetí dětí do péče; spolupráci s rodiči a širší rodinou umístěného dítěte se; zdravotní rizika v péči o novorozence a kojence; proces návratu dítěte do rodiny nebo jeho přechod do jiného typu péče; týmovou spolupráci; komunikační dovednosti; ochranu osobních a citlivých údajů dítěte, jeho rodiny a osob, do jejichž péče je dítě následně svěřováno; předání dítěte; ukončení péče; reflexe průběhu péče; podmínky v rodině pěstouna; psychohygienu a odpočinek pěstouna. Specializovaná část přípravy probíhá ve skupině obvykle šesti až osmi účastníků. Následuje pak **individuální část** přípravy, při níž se uchazeči zaměřují s lektorem zejména na své předpoklady pro výkon péče a na připravenost členů jejich rodiny.⁶⁴ Lektori, kteří se účastní příprav a/nebo doprovázení pěstounů by měli opravdově porozumět a přijmout vrozené vztahy a vazby, které jsou nenahraditelné, měli by mít zkušenosti s prací s pěstouny, ale zejména také s rodiči dětí umístěných mimo své rodinné prostředí, účastnit se supervizí lektorů odborné přípravy, spolupracovat s dalšími odborníky v oblasti SPOD, měli by být schopni sebereflexe a celoživotně se vzdělávat v oblasti péče o ohrožené děti.⁶⁵

Krajský úřad pak vede pro účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče **evidenci dětí** vhodných k osvojení nebo pěstounské péči, která obsahuje spisovou dokumentaci, odborné posouzení, vyjádření dítěte zajištěné krajským úřadem a další doklady, a **evidenci žadatelů** vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny, která obsahuje kopii spisové dokumentace, odborné posouzení a další doklady potřebné pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče. Po zařazení žadatele do evidence žadatelů oznámí krajský úřad do **15 dnů** ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů tuto skutečnost obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, obecnímu úřadu, krajskému úřadu nebo pověřené osobě, s nimiž žadatel uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče.⁶⁶

⁶⁴ ROTREKLOVÁ, Eva. Pěstounská péče na přechodnou dobu. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XIII. celostátního semináře. Brno 25. - 26. 9. 2013 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2013 [cit. 2015-03-19]. 64 s. ISBN 978-80-260-5449-8. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2013.pdf

⁶⁵ HOFROVÁ, Veronika a Eva ROTREKLOVÁ. Vztahy, vazby a kontakty dítěte v pěstounské péči v odborné přípravě na přijetí dítěte do rodiny. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XII. celostátního semináře. Brno 10. - 11. 10. 2012 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2012 [cit. 2015-03-19]. 72 s. ISBN 978-80-260-3578-7. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2012.pdf

⁶⁶ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

2.3 Přerušení a vyřazení z evidence žadatelů

Přerušit zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče může **žadatel** písemně podáním žádosti o přerušení, nebo **krajský úřad**, jestliže bylo žadateli písemně oznámeno, že je vhodný stát se osvojitelem nebo pěstounem pro konkrétní dítě z evidence dětí, nebo **obecní úřad obce s rozšířenou působností**, který žadateli svěřil dítě do péče před osvojením nebo do péče před pěstounskou péčí, a to po dobu trvání této péče. Krajský úřad může přerušit řízení o zařazení žadatele do evidence žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, pokud proti žadateli nebo proti jeho manželovi, druhovi, dítěti nebo jiné osobě tvořící s žadatelem společnou domácnost vedeno trestní řízení pro trestný čin směřující proti životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte, nebo pro jiný trestný čin, který může ovlivnit způsobilost žadatele k řádné výchově dítěte, a to až do vydání konečného rozhodnutí v tomto trestním řízení, nebo pokud zjistí na straně žadatele důvody bránící jeho odbornému posouzení, a to na nezbytně nutnou dobu.⁶⁷

O vyřazení z evidence žadatelů může požádat **žadatel** na základě vlastní žádosti o vyřazení z příslušné evidence. Z praxe lze konstatovat, že žadatelé nejčastěji usilují o vyřazení z evidence v případech, kdy se jim narodí vlastní biologické dítě, nebo došlo k rozpadu manželství. Ovšem pokud se jim narodí dítě, není to důvod k tomu, aby byli vyřazení z evidence žadatelů.⁶⁸ Vyřazení z evidence žadatelů může **krajský úřad** vyřadit žadatele, jemuž bylo zprostředkováno osvojení nebo svěřeno dítě do pěstounské péče, pokud žadatel nezažádá o osvojení dalšího dítěte nebo svěřením dalšího dítěte do pěstounské péče, zjistí-li závažné důvody, pro které nelze žadateli zprostředkovat osvojení nebo pěstounskou péči, nebo žadatel nesdělí závažné změny týkajících se údajů rozhodných pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, nebo pokud se žadatel nezúčastnil přípravy k přijetí dítěte do rodiny bez vážného důvodu, i když byl k účasti na přípravě vyzván. Krajský úřad je povinen zaslat do **15 dnů** ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o vyřazení žadatele z evidence žadatelů oznámení o vyřazení obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Krajský úřad z evidence dětí může vyřadit dítě, pokud dítě bylo na základě rozhodnutí

⁶⁷ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

⁶⁸ NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012, 94 s. ISBN 978-80-86131-91-7.

osvojeno nebo svěřeno do pěstounské péče, nebo zjistí-li závažné důvody, pro které nelze dítěti zprostředkovat osvojení nebo pěstounskou péči.⁶⁹

2.4 Výběr vhodných žadatelů

Výběr rodiny ke konkrétnímu dítěti je zpravidla úkolem **odborných pracovníků krajského úřadu**, který vyhledává pro děti vedené v jeho evidenci vhodné žadatele z evidence žadatelů vedené krajským úřadem a z evidence vedené jinými krajskými úřady. Pracoviště krajského úřadu si zvolí k tomuto jednání odborníky z praxe. Dítěti je vybírána nejvhodnější rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové, jaké je. To znamená se všemi jeho radostmi a starostmi, se všemi jeho přednostmi, ale také riziky ve vývoji, s jeho minulostí, osobní i rodinnou anamnézou, s důsledky jeho pobytu v ústavním zařízení nebo nefungující rodině, s existencí jeho původních rodičů a sourozenců, v případě pěstounské péče i s případnou účastí rodičů dítěte nebo jiných příbuzných na jeho další výchově. Výběr rodiny pro konkrétní dítě závisí především na míře nároků, požadavků, toleranci a sociálně-psychologickém posouzení žadatelů, kteří jsou v evidenci žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče.⁷⁰

Pro tento postup je zřízen hejtmanem krajského úřadu tzv. **poradní sbor**, který je tvořen z odborníků působících v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Jedná se zejména o odborníky z oborů pediatrie, psychologie, pedagogiky, zástupce obcí, pověřených osob, poskytovatelů sociálních služeb, škol a školských zařízení, poskytovatelů zdravotnických služeb, orgánů policie, státních zastupitelství, zaměstnance krajského úřadu a obecního úřadu obcí s rozšířenou působností zařazené na úseku sociálně-právní ochrany dětí. Poradní sbor má minimálně pět členů, kterým jsou hrazeny jízdní výdaje a ušlý zisk, který vyplácí krajský úřad.⁷¹

⁶⁹ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

⁷⁰ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.

⁷¹ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

Poradní sbor zasedá minimálně **jednou za měsíc** a při výběru se řídí vždy nejlepším zájmem dítěte, nikoli aby žadatelům hledali dítě „na míru“. Zájem dítěte je zkrátka na prvním místě při zprostředkování náhradní rodinné péče. V důsledku časového prodlení mezi vyhledáním správného žadatele pro konkrétní dítě, musí být spisová dokumentace průběžně aktualizována, i když mají žadatelé ze zákona povinnost informovat krajský úřad o rozhodných změnách, mnohdy tak neučiní. Z čehož pak může vyplývat, že tito žadatelé ve skutečnosti nemají takový zájem přijmout nové dítě, a tím se také prodlužuje proces zprostředkování, kdy se musí oslovit v pořadí další žadatelé. Proto by měli být žadatelé zodpovědní a lidští, aby nevznikaly takové problémy. Nutná je spolupráce a vzájemná informovanost o rozhodných změnách, které nastaly u žadatelů, mezi obecními úřady obce s rozšířenou působností a krajským úřadem, neboť spis je veden na obou institucích. Po skončení poradního sboru jsou žadatelé osloveni a pozváni na osobní schůzku na krajský úřad, kde se seznámí s obsahem spisové dokumentace dítěte, a na základě Oznámení o vhodnosti mají právo se seznámit s dítětem. Pokud se po seznámení s dítětem rozhodnou převzít dítě do své péče, OÚORP vydají rozhodnutí o péči před osvojením, na jehož základě si mohou odvézt dítě z kojeneckého ústavu nebo jiného zařízení, ve kterém se dítě nachází, domů. OÚORP pak provází žadatele v průběhu soudního řízení ve věci osvojení a věci souvisejících.⁷²

V následných službách krajský úřad poskytuje osvojitelům nebo pěstounům poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, zejména v otázkách výchovy. Také je povinen alespoň **jednou v roce** zabezpečit konzultace o výkonu pěstounské péče, kterých se účastní odborníci na řešení výchovných a sociálních problémů, pěstouni, popřípadě děti svěřené pěstounům do pěstounské péče a další fyzické osoby, které tvoří s pěstounem domácnost.⁷³

⁷² NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012, 94 s. ISBN 978-80-86131-91-7.

⁷³ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

2. 5 Dohody o výkonu pěstounské péče

Před přijetím dítěte do pěstounské péče uzavírá osoba pečující nebo osoba v evidenci dohodu o výkonu pěstounské péče (dále také dohoda) do třiceti dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí příslušného orgánu o svěření prvního dítěte do péče osoby pečující nebo rozhodnutí o zařazení osoby v evidenci do evidence osob, jež mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, která upravuje podrobnosti ohledně práv a povinností osoby pečující nebo osoby v evidenci.⁷⁴

V ČR mohou dohodu s osobami pečujícími nebo osobami v evidenci uzavřít **čtyři typy subjektů, primární odpovědnost ale nese OÚORP**. Dohodu tedy může uzavřít rovněž i každý jiný obecní úřad, krajský úřad nebo právnická či fyzická osoba, která disponuje pověřením k uzavíráním dohod o výkonu pěstounské péče za souhlasu příslušného OÚORP. Souhlas má podobu vyjádření podle správního řádu. Před uzavřením dohody je nutné, aby pěstoun nebo subjekt, s nímž hodlá dohodu uzavřít, doručil úplný obsah dohody příslušnému OÚORP, který zjišťuje, zda je dohoda v souladu s právní úpravou a individuálním plánem ochrany dítěte, pokud takový plán byl zpracován. Nepřísluší mu však hodnotit ustanovení nad rámec zákona a vyjadřovat se k formálnímu členění dohody. Nesouhlasné vyjádření je třeba vždy řádně odůvodnit a je možné ho vydat pouze v případě, kdy je návrh dohody v rozporu se zákonem nebo individuálním plánem ochrany dítěte, nebo je zřejmé, že subjekt nemůže náležitě zajistit plnění práv a povinností, např. z důvodu velké vzdálenosti, nedostatečnou odbornou kapacitou, probíhajícím řízením o odnětí pověření atd.⁷⁵

Obecní úřady obce s rozšířenou působností, krajské úřady nebo pověřené osoby, u kterých se podepisovala dohoda, musí sledovat naplňování dohody a minimálně **jednou za dva měsíce** být v osobním styku s osobou v evidenci nebo osobou pečující a s dětmi svěřených do její péče, a **jednou za šest měsíců** sepsat zprávu pro obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba pečující nebo osoba v evidenci trvalý pobyt. Dohoda trvá po dobu pěstounské péče, nebo po dobu, kdy je dítě svěřeno fyzické osobě, která má zájem stát se pěstounem, nebo po dobu, kdy osoba v evidenci vykonává

⁷⁴ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

⁷⁵ MACELA, Miloslav. Dohody o výkonu pěstounské péče. *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2013, č. 7. ISSN 1212-866X.

pěstounskou péči na přechodnou dobu, nebo po dobu, kdy je osoba poručníkem, jež o dítě osobně pečuje, nebo po dobu probíhajícího soudního řízení o ustanovení fyzické osoby poručníkem dítěte, k němuž nemá vyživovací povinnost. Dohodu může osoba pečující nebo osoba v evidenci ukončit kdykoli bez udání důvodu. Obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad nebo pověřená osoba, u nichž byla dohoda sepsána, ji může ukončit v případě, že osoba pečující nebo osoba v evidenci porušuje opakovaně nebo závažně své povinnosti vyplývající z dohody, nebo maří sledování naplňování dohody, či bez vážného důvodu odmítne přijmout dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu. O vypovězení dohody musí smluvní strana informovat OÚORP, kde má osoba pečující nebo osoba v evidenci nahlášený svůj trvalý pobyt.⁷⁶

Dohody o výkonu pěstounské péče by měly přispět k **posílení pomoci a podpory** náhradním rodičům, jež by se měla zaměřovat především na oblasti, které jsou specifické pro péči o přijaté děti. Jedná se tedy o zájmy a potřeby, které vyplývají ze specifík náhradní rodinné péče. Zejména by se mělo zaměřit na podporu schopností osob pečujících nebo osob v evidenci naplňovat potřeby svěřených dětí v oblastech: zpracování traumatu a ztráty u přijatých dětí (ztráta biologických rodičů, odloučení od dalších blízkých osob, týrání, zneužívání apod.), navázání bezpečné vztahové vazby s pečující osobou (techniky podpory attachmentu), práce s důsledky poruch attachmentu, identity dítěte (zejména ve vztahu k rodičům, svému původu), vztahů s rodiči a dalšími blízkými osobami. Poskytovaná pomoc a podpora je především prevencí selhávání náhradní rodinné péče. Má tedy předcházet vzniku situací, které vedou k odchodu přijatého dítěte do dalšího výchovného prostředí prostřednictvím důkladného vyhodnocení individuálních potřeb svěřených dětí. Na základě vyhodnocení pak navrhnout a v dohodě sjednat služby, které budou na tyto potřeby reagovat.⁷⁷ Subjekt, který s osobou pečující nebo osobou v evidenci uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, poskytuje dané osobě poradenství, pokud o něj požádá. Jedná se zejména o **poradenství** při řešení sociálních nebo psychických problémů; při řešení problémů souvisejících s péčí o dítě, zdravím dítěte a s výchovou dítěte; při zabezpečení péče o dítě se

⁷⁶ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

⁷⁷ MPSV. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor rodiny a ochrany práv dítěte, 15. 5. 2013, 16 s. [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15306/informace_dohody.pdf

zdravotním postižením; v oblasti vzdělávání dítěte; při výběru a hodnocení možností další přípravy dítěte na budoucí povolání a při výběru vhodného zaměstnání; v oblasti nabídky kulturní, sportovní a jiné zájmové činnosti svěřeného dítěte; při uplatňování nároků osoby pečující nebo osoby v evidenci a svěřeného dítěte v oblasti nemocenského pojištění, důchodového pojištění, podpory v nezaměstnanosti, podpory při rekvalifikaci, státní sociální podpory, dávek pomoci v hmotné nouzi, dávek pro osoby se zdravotním postižením, veřejného zdravotního pojištění a při uplatňování jiných nároků a pohledávek; při využívání sociálních služeb v období po přijetí dítěte do rodiny osoby pečující nebo osoby v evidenci, v období návratu svěřeného dítěte do původní rodiny, při přípravě svěřeného dítěte na odchod z náhradní rodinné péče a při zabezpečení bydlení pro svěřené dítě odcházející z náhradní rodinné péče; při poskytování pomoci dítěti při vyřizování úředních záležitostí, hledání zaměstnání, při hospodaření s finančními prostředky a řešení dalších otázek spojených se vstupem dítěte do samostatného života; při jednání s rodiči nebo jinými osobami blízkými dítěti; při udržování a rozvíjení kontaktů dítěte s rodiči nebo jinými osobami blízkými a při doplňování jejich odborných znalostí a dovedností.⁷⁸

Dohody o výkonu pěstounské péče tedy zajišťují pěstounům **odborné doprovázení**, které by mělo být prováděno vysoce kvalifikovanými pracovníky v roli klíčových pracovníků. Odborné doprovázení vyžaduje systematickou individuální odbornou práci s pěstouny, jejich rodinou a také s rodiči dítěte, vysokou úroveň spolupráce týmu: OÚORP – doprovázející organizace – pěstouni – další odborníci, specializované vzdělávání pracovníků a supervize, metodické postupy (odborné pracoviště) a reflexe jejich použití v praxi.⁷⁹ Nezbytnou podmínkou, aby odborné doprovázení plnilo svůj účel, je navázání vztahu mezi pěstouny a doprovázející organizací, resp. klíčovým pracovníkem, který by měl být založen na vzájemné důvěře a respektu. Pravidelný kontakt klíčového pracovníka s pěstouny a dětmi svěřenými do pěstounské péče umožňuje klíčovému pracovníkovi poznat pěstounskou rodinu, její vztahy a fungování, poznat jejich silné stránky a včas detekovat slabá místa a potřeby rodiny, což klade na klíčového pracovníka velké nároky – je zapotřebí, aby měl dostatečnou míru odbornosti, co se týče komunikačních dovedností ve vztahu k dětem i k dospělým, aby znal a uměl rozpoznat projevy a důsledky psychické deprivace, aby se orientoval

⁷⁸ ODBOR 21. Dohody o výkonu pěstounské péče – vzorová dohoda a formuláře. MPSV.cz [online]. Poslední aktualizace 21. 2. 2013 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14503>

⁷⁹ ROTREKLOVÁ, Eva. Doprovázení a odborné služby při výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XIV. celostátního semináře. Brno 24. - 25. 9. 2014 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2014 [cit. 2015-03-19]. 52 s. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2014.pdf

v dynamice rodinných vztahů a vazeb, aby měl přehled o síti odborných služeb, které je možné pěstounům a dětem nabídnout v případě potřeby. Zároveň by měl klíčový pracovník minimalizovat situace, kdy pěstouni s dětmi navštěvují řadu odborníků, získávají množství (často protichůdných) rad a doporučení a dítě se často stává tzv. identifikovaným pacientem, neboli nositelem problému, který je třeba řešit. Dítě by se mělo vždy vnímat v kontextu jeho vlastní historie a v kontextu všech jeho vztahů a vazeb – minulých a současných, k čemuž patří porozumění dynamice rodinného prostředí, ve kterém dítě v současné době vyrůstá (tedy pěstounské rodiny), i porozumění vztahům a vazbám k jeho vlastní rodině.⁸⁰

Instituce, které uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče, mají nárok na **státní příspěvek na výkon pěstounské péče** (dále také příspěvek). Příspěvek je určen na pokrytí nákladů spojených se zajišťováním pomoci osobám pečujícím, osobám v evidenci nebo svěřeným dětem a s prováděním dohledu nad pěstounskou péčí. Výše příspěvku činí **48 000 Kč za kalendářní rok**, pokud dohoda o výkonu pěstounské péče trvala po celý kalendářní rok, nebo částku odpovídající jedné dvanáctině ze 48 000 Kč za každý kalendářní měsíc, během něhož trvala dohoda o výkonu pěstounské péče. O přiznání státního příspěvku na výkon pěstounské péče rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce na základě žádosti, ve které žadatel musí uvést seznam všech osob pečujících a osob v evidenci, se kterými uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, jak dlouho dohoda trvala v určitém kalendářním roce a přiložit kopii dohod.⁸¹ Státní příspěvek na výkon pěstounské péče reprezentuje novou formu podpory NRP. Poskytovatelé, kteří byli až dosud závislí na nejistých výsledcích každoročních dotačních řízení, získávají nyní zákonem garantovaný finanční zdroj. Do podpory náhradních rodin jsou ve větší míře vtaženy i obce. A neopominutelnou skutečností je i to, že prostřednictvím příspěvku bude do tohoto segmentu služeb plynout výrazně větší množství finančních prostředků než před novou právní úpravou zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Dříve bylo prostřednictvím dotací přidělováno ze státního

⁸⁰ HOFROVÁ, Veronika. Doprovázení a odborné služby pro pěstouny. Kontakty, vztahy a vazby dítěte v PP s jeho rodiči a širší rodinou. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XIV. celostátního semináře. Brno 24. - 25. 9. 2014 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2014 [cit. 2015-03-19]. 52 s. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2014.pdf

⁸¹ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

rozpočtu zhruba 30 až 40 miliónů Kč ročně, pro příspěvek je v roce 2013 rozpočtováno 250 miliónů korun českých.⁸²

2.6 První kontakty s dítětem

Navazování kontaktu s dítětem následuje potom, co krajský úřad vytipuje určité žadatele jako nejvhodnější náhradní rodiče pro konkrétní dítě a seznámí je se všemi dostupnými informacemi o dítěti. Žadatel má možnost se s dítětem seznámit a ten, u něhož se dítě nachází, je povinen seznámení umožnit. Poté žadatel podá žádost o svěřeni dítěte do péče budoucích pěstounů, a to nejpozději do **30 dnů** ode dne, kdy mu bylo doručeno písemné oznámení krajského úřadu o tom, že byl pro konkrétní dítě vybrán jako vhodný pěstoun. V této fázi zprostředkování náhradní rodinné péče je důležité přechod dítěte do nové rodiny co nejvíce usnadnit, např. informacemi, jaké rituály dítě dodržuje, co má rádo apod. Některé děti, které přicházejí z ústavní péče, jsou již zapojeny do různých projektů, které se zaměřují na kontinuitu jejich života v jejich často se měnícím prostředí a mívají s sebou např. knihu života, osobní kufřík s fotografiemi, předměty, které je provázely jejich dosavadním životem.⁸³

První návštěva za dítětem je velmi důležitá a je dobré si rovněž připravit otázky pro ředitele zařízení, lékaře nebo vychovatele, s nimiž se dítě setkává, protože v současné době o něj osobně pečují a znají ho.⁸⁴ Za přítomnosti personálu zařízení, ve kterém se dítě zrovna nachází, se pak seznamují žadatelé s dítětem, což může působit na žadatele nepříjemně, proto by jim mělo být vysvětleno, že jejich první kontakt nebude nijak bodován, známkován nebo vyhodnocen každý jejich pohyb, úsměv, pohled či pronesené slovo. Personál přítomný u jejich setkání by měl být spíše decentní, nenalinkovaný žádným manuálem. Žadatelé se pak cítí uvolněnější a chovají se přirozeně, i když určitá nejistota hlavně v počátcích kontaktu je pochopitelná. Je dobré upozornit na to, že i dítě může obdobně nejistě reagovat, takže na tom budou obě strany podobně. Žadatelům se doporučuje vzít dítěti dárek nebo hračku, nikoli však obrovské nákladné věci. U starších batolat a dětí školního věku je možné přinést sáček bonbonů nebo sladkostí, o které by se mohl podělit s ostatními dětmi. Obecně by měl být

⁸² MACELA, Miloslav. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče. *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2013, č. 6. ISSN 1212-866X.

⁸³ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.

⁸⁴ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Adopce.com: průvodce náhradní rodinnou péčí: projekt náhradní rodinné péče* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014 [cit. 2014-03-12]. 33 s. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Pruvodce/Pruvodce_nahradni_rodinnou_peci_2014.pdf

dárek přizpůsoben věku a dosaženému vývojovému stupni dítěte. Obdarování dítěte není však podmínkou navázání pozitivního vztahu, rychlého nástupu důvěry a projevu jeho sympatií. Potřebné délka seznamování žadatele s dítětem před jeho převzetím z ústavu, se odvíjí především od tempa a kvality jejich vzájemného sblížení. Obecně platí, že čím je dítě starší, tím častější návštěvy a delší dobu před odchodem do rodiny zpravidla potřebuje. U dětí do jednoho roku stačí zpravidla jedna několikahodinová návštěva, nebo je doporučeno strávit s dítětem jeden den a seznámit se tak s jeho denním režimem. U předškoláků a školáků jsou rozhodně nutné opakované návštěvy, a jako přínosné se ukazují i společné vycházky žadatelů s dítětem mimo areál ústavu, při nichž se zpravidla ztrácí určitá svazující formálnost.⁸⁵ Později pokud to půjde, může být dítě uvolněno třeba i na víkend nebo prodloužený pobyt, o čemž rozhoduje ředitel zařízení po předchozím písemném souhlasu příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností. U kojenců tedy zpravidla nebývá s navazováním kontaktu žádný problém, pokud však jde o dítě s vážnějšími zdravotními obtížemi, je někdy třeba, aby se žadatelé pod vedením zdravotního odborného personálu naučili s děťátkem zacházet a pečovat o něj. Většina kojeneckých ústavů a dětských center má v takovém případě možnost poskytnout v jejich zařízení i několikadenní pobyt, aby se mohli naučit, jak o takové dítě správně pečovat. U starších dětí to bývá složitější. Žadatelé by měli být připraveni respektovat pochopitelnou počáteční nedůvěru na straně dítěte, mít dostatek trpělivosti, jestliže je dítě nesmělé a odtažité. Zkusit si vždy představit, co asi dítě do té doby zažilo, kolik vychovatelů se v jeho životě vystříдалo – tak proč by jim mělo hned důvěřovat? Netlačit na něj, nevnučovat se mu, nechat mu čas, který potřebuje. Jen tak může být vytvořena oboustranná náklonnost, která pomůže dítěti snáze přejít ze zařízení do rodiny bez problémů.⁸⁶

Pro děti v náhradní rodině je důležité **utváření vazeb**, jehož cílem je hluboké uvědomění, že lidé k sobě vzájemně patří. Vzájemné vazby se formují v závislosti na postupném rozvoji vztahu mezi rodiči a dětmi. Vytvořené vazby umožňují dítěti osvojit si pocit jistoty a bezpečí.⁸⁷ Tento pocit se formuje z postoje pečovatelů, jež by měl být spolehlivý, pozorný, přátelský a empatický. Pěstouni či osvojitelé by měli působit vyrovnaně a přizpůsobivě, měli by se zajímat o dítě a vážit si ho, přistupovat k němu s láskou, radostí

⁸⁵ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

⁸⁶ BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Adopce.com: průvodce náhradní rodinnou péčí: projekt náhradní rodinné péče* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014 [cit. 2014-03-12]. 33 s. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Pruvodce/Pruvodce_nahradni_rodinnou_peci_2014.pdf

⁸⁷ SCHOOLER, Jayne E. *Adopce: vztah založený na slibu: užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny*. Praha: Návrat domů, 2002, 217 s. ISBN 80-7255-066-7.

a oddaností, a měli by se vcítit do situace dítěte.⁸⁸ Základem vztahu dítěte a rodiče je v první řadě porozumění a oboustranná důvěra. Pokud jde o starší dítě, znamená to, že vzájemný vztah nebude začínat od nuly a pravděpodobně dojde k tomu, že důvěra a náklonnost se budou vyvíjet dále. Na jedné straně by si mělo být dítě vědomo toho, že ho pěstoun či osvojitel bere vážně, na druhou stranu mu musí dát najevo laskavost a taktem, kde jsou jeho hranice. Vědomí hranic je pro mladého člověka velmi důležité, aby se mohl sebevědomě začlenit do sociálního společenství. Přílišná povolnost, ale i přehnané donucování může u dítěte vyvolat komplex méněcennosti nebo naopak nezdravé sebevědomí.⁸⁹

2. 7 Dávky pěstounské péče⁹⁰

Dávkami pěstounské péče jsou příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče.

V zákoně o sociálně-právní ochraně dětí se rozlišují dva pojmy spojené s náhradní rodinnou péčí. Prvním z nich je **osoba pečující** o dítě, kterou je buď pěstoun, pěstoun nebo poručník, u kterého je i po dosažení zletilosti nezaopatřeného dítěte a pobírá příspěvek na úhradu potřeb dítěte, zájemce stát se pěstounem, kterému bylo svěřeno dítě do péče, poručník, jež pečuje osobně o dítě a osoba, která má v osobní péči dítě v době probíhajícího soudního řízení o ustanovení této osoby poručníkem. Druhým pojmem je **osoba v evidenci**, kterou se rozumí fyzická osoba, jež je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte náleží nezletilému nezaopatřenému dítěti svěřeného do pěstounské péče a vyplácí se osobě pečující každý kalendářní měsíc. Tento příspěvek se zachovává i po zletilosti dítěte, nejdéle však do dvacátého šestého roku jeho věku, pokud stále žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující. Příspěvek se pak vyplácí zletilému dítěti. Jestliže

⁸⁸ CAIRNS, Kate. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem: traumata v raném vztahu a psychická odolnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013, 179 s. ISBN 978-80-262-0370-4.

⁸⁹ KOVAŘÍK, J., V. BUBLEOVÁ a H. PAZLAROVÁ. *Systémy přípravy pěstounů a osvojitelů: Srovnávací studie a příklady vybraných typů* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1999 [cit. 2015-03-12]. 112 s. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/fulltext/pest.pdf>

⁹⁰ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

dítě dostává důchod z důchodového pojištění, náleží mu příspěvek na úhradu potřeb dítěte, pokud je vyšší ve výši rozdílu mezi tímto příspěvkem a důchodem.

Dítě ve věku	Kč	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
Do 6 let	4 500	4 650	5 550	5 900	6 400
6 - 12	5 550	5 650	6 800	7 250	7 850
12 – 18	6 350	6 450	7 800	8 300	8 700
18 – 26	6 600	6 750	8 100	8 600	9 000

Tab. č. 1: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte⁹¹

Příspěvek při ukončení pěstounské péče pobírá fyzická osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Výše jednorázového příspěvku činí **25 000 Kč**.

Odměna pěstouna se vyplácí osobě pečující nebo osobě v evidenci. Pokud jsou oba manželé osobou pečující, pak se odměna vyplácí pouze jednomu z nich. Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc **8 000 Kč**, pokud pečuje o jedno dítě, pokud pečuje o dvě děti, pak **12 000 Kč**, **20 000 Kč** se vyplácí, pokud pečuje o tři děti, nebo alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost), nebo jde-li o osobu v evidenci, která nepečuje o žádné dítě. Odměna **24 000 Kč** se vyplácí pěstounovi, který pečuje alespoň o jedno dítě, jež mu bylo svěřeno na přechodnou dobu a toto dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost). Za každé další svěřené dítě do péče osoby pečující se odměna pěstouna zvyšuje o **4 000 Kč**. Pokud je osoba pečující nebo osoba v evidenci rodičem nebo prarodičem otce nebo matky svěřeného dítěte, pak odměna pěstouna při péči o jedno nebo dvou dětí, náleží těmto osobám pouze po vyjádření obecního úřadu obce

⁹¹ ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

s rozšířenou působností a rozhodnutí krajské pobočky Úřadu práce, zda jsou v takové situaci, kdy by jim mohla být odměna pěstouna vyplacena.

Příspěvek při převzetí dítěte náleží osobě pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. Výše příspěvku činí, jde-li o dítě do šesti let **8 000 Kč**, od šesti do dvanácti let **9 000 Kč** a od dvanácti do osmnácti let **10 000 Kč**. Tento příspěvek se vyplácí jednorázově.

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla se vyplácí osobě pečující, která pečuje alespoň o tři děti, pokud zakoupila osobní motorové vozidlo nebo zajistila nezbytnou celkovou opravu vozidla a toto vozidlo nepoužívá pro výdělečnou činnost. Výše příspěvku činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravu, nejvýše 100 000 Kč. Za deset kalendářních let tento příspěvek může činit nejvíce 200 000 Kč.

2. 8 Postup Ministerstva práce a sociálních věcí

Ministerstvo práce a sociálních věcí je oprávněno podávat podněty krajskému úřadu a Úřadu mezinárodněprávní ochrany dětí ke zprostředkování osvojení a pěstounské péče, a tyto úřady pak vyrozumí, o tom jak s podnětem naložily. Provádí nové posouzení žadatele o náhradní rodinnou péči při odvolacím řízení ve věci žádosti o zařazení do evidence zájemců a vede evidenci pověřených osob. MPSV dále kontroluje evidenci dětí a evidenci žadatelů pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče krajských úřadů. Ministerstvo práce a sociálních věcí je správcem informačního systému, který obsahuje údaje o žadatelích o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, o dětech zařazených v evidenci dětí pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, o osobách v evidenci, o dávkách pěstounské péče a jejich výši, o žadatelích o tyto dávky a o příjemcích těchto dávek, a je součástí Jednotného informačního systému práce a sociálních věcí.⁹²

Česká republika je součástí Evropské unie, která též vyzdvihuje nejlepší zájem dítěte. Spojené království Velké Británie a Severního Irska (členský stát Evropské unie) má však odlišný systém náhradní rodinné péče, který se snaží skloubit dále i s podmínkami v Úmluvě o právech dítěte.

⁹² ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

SHRNUTÍ

Popsali jsme postup zprostředkování osvojení a pěstounské péče od podání žádosti po první kontakty osvojitele nebo pěstouna s dítětem. Uvedli jsme, jaké subjekty v daných fázích zprostředkování vystupují a jaké dávky pěstounské péče vyplácí stát za výkon pěstounské péče.

3 SYSTÉM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V BRITÁNII

Oficiální název země je Spojené království Velká Británie a Severního Irska a je jednou ze zemí Evropské unie, ležící na severozápadě Evropy. Hlavou státu je královna Alžběta II. Z politického hlediska je Spojené království parlamentní monarchií. Jedná se o ostrovní stát a skládá se ze čtyř zemí: Anglie, Skotsko, Wales a Severní Irsko. Každá země má v určitých oblastech svoji autonomii, proto i v rámci náhradní rodinné péče se vyskytují různé metody a postupy při řešení NRP. Nicméně rozdělení náhradní rodinné péče a hlavní body týkající se osvojení a pěstounské péči jsou ve všech zemích stejné.

Systém náhradní rodinné péče ve Spojeném království upravuje zákon **the Children Act 1989**. Tento zákon je později doplňován a upravován zejména v oblasti náhradní rodinné péče v roce 2002 zákonem the Adoption and Children Act, v roce 2004 the Children Act, v roce 2008 the Children and Young Persons Act a dalšími vládními dokumenty jako jsou například the Care, Planning, Placement and Case Review regulations, který platí pro Anglii od 1. 3. 2011 nebo the Children Act Guidance and Regulations 2010. Cílem těchto dokumentů je nabídnout ucelený, zjednodušený přístup k péči, plánování a posouzení, jak se o děti postarat. Dítě je tedy středem zájmu. Předpisy a pokyny stanovují, jakým způsobem by měly místní orgány plnit své povinnosti ve vztahu k plánování péče, umístění dětí a posouzení případů, kdy se musí postarat o děti, a jejich součástí je uznání skutečnosti, že čas je klíčovým prvkem při práci s dětmi, že je důležitá kontinuita vztahů a zároveň respektování, udržování a rozvíjení vazeb. Také výslovně potvrzují, že změna domova, pečovatele, sociálního pracovníka nebo školy téměř vždy s sebou nese určitá rizika ve vývoji a prospěchu dítěti.⁹³

3.1 Subjekty zajišťující náhradní rodinnou péči

Zajišťováním a zprostředkováním náhradní rodinné péče jsou pověřeny Local Authorities (dále také LA) a Fostering Agencies, tedy státní i nestátní subjekty, které spolu při zajišťování náhradní rodinné péče zpravidla úzce spolupracují. **Local Authorities** neboli orgány místní správy jsou základním pilířem systému zajišťování náhradní rodinné péče a ze zákona jsou jim svěřeny koordinační i rozhodovací pravomoci. Orgány místní správy přímo rozhodují o umístění dítěte do pěstounské péče a o volbě vhodného typu pěstounské péče. V rámci Local Authorities jsou zřizovány tzv. fostering teams, jejichž působnost se do určité

⁹³ GOODYER, Annabel. *Child-centred foster care: a rights-based model for practice*. London, Philadelphia, Pa.: Jessica Kingsley Publishers, 2011, 199 s. ISBN 978-1-84905-174-3.

míry překrývá s působností velké části Fostering Agencies, například v poskytování podpory a zajišťování dohledu nad stávajícími pěstouny (foster carers), jakož i náboru nových pěstounů a hledání rodin majících zájem o výchovu dítěte, které potřebuje péči náhradní rodiny. Local Authorities spíše než na získávání a školení nových pěstounů, které je zajišťováno zejména prostřednictvím nestátních subjektů, koordinují poskytování podpory, sociálního poradenství v oblasti náhradní rodinné péče a provádějí potřebná opatření. LA vedou přehled dětí, kterým je třeba zprostředkovat náhradní rodinnou péči, poskytují některé finanční prostředky a odpovídají za provádění kontrol v pěstounských rodinách, přičemž úspěšné provedení kontroly v rodině žadatele je podmínkou souhlasu s umístěním dítěte do tzv. private fostering. **Fostering Agencies** lze definovat jako nezávislé agentury registrované určeným orgánem státní správy, které jsou ze zákona či rozhodnutím státního orgánu pověřeny k výkonu některých činností v oblasti zajišťování náhradní rodinné péče. Britská právní úprava v tomto směru není nikterak podrobná a nestanovuje taxativní výčet pravomocí. Zcela zásadní a nezastupitelnou roli těchto agentur je nutno dlouhodobě spatřovat zejména v hledání a školení osob vhodných stát se pěstouny. Agentury tedy odlehčují orgánům místní správy, kterým umožňuje, aby v situaci, kdy se orgán místní správy dozví o potřebě zajistit konkrétnímu dítěti vhodného pěstouna, vybíral ze seznamu vhodných osob vyškolených agenturou. Agentury musí k výkonu shora uvedených činností získat povolení, resp. být zaregistrovány. V Británii registraci nezávislých agentur zajišťuje nezávislý Úřad pro standardy ve vzdělávání, služby dětem a kvalifikace (Office for Standards in Education, Children's Services and Skills neboli OFSTED).⁹⁴

3. 2 Osvojení (adoption)

K osvojení přicházejí děti buď se souhlasem rodičů, nebo pokud jejich rodiče nejsou nalezeni, nemohou rozhodnout o adopci z důvodu snížené mentální schopnosti, nebo pokud je dítě ohroženo na životě, kdyby nebylo adoptováno. Adoptovat lze dítě mladší osmnáct let, pokud není v manželství nebo v registrovaném partnerství. Dítě může adoptovat osoba **od 21 let**, i když je sama/sám, vdaná/ženatý, partner/partnerka rodiče dítěte, nebo nesezdaný pár (jak stejného tak opačného pohlaví).⁹⁵ Proces osvojení začíná ve Spojeném království návštěvou agentury pro osvojení, která informuje o procesu osvojení a náležitostech k žádosti

⁹⁴ NOVÁK, Ondřej et al. *Náhradní péče o děti v Dánsku, Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013, 259 s. ISBN 978-80-87455-15-9.

⁹⁵ GOVERNMENT UK. Child adoption. Gov.uk [online]. Poslední aktualizace 12. 11. 2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/child-adoption>

o osvojení. Agentura pak posoudí, zda jsou žadatelé vhodní k osvojení dítěte, na základě hodnocení sociální pracovníce po několika návštěvách v domě budoucích osvojitelů, osobních referencí, které si zajišťuje žadatel o adopci, lékařské prohlídky, policejní kontroly a účasti na přípravách budoucích osvojitelů. Sociální pracovník napíše hodnotící zprávu, kterou prostuduje nezávislá komise, která se skládá ze skupiny lidí, jež mají zkušenosti s přijetím žádostí. Komise zašle agentuře doporučení, podle kterého agentura rozhodne, jestli je žadatel vhodný k osvojení dítěte. Pokud jej agentura schválí, oznámí žadateli, že byl přijat. Žadatel pak vyjádří souhlas se zajišťováním adoptování a agentura začne hledat dítě pro žadatele. Pokud agentura nenajde pro žadatele konkrétní dítě, je **po třech měsících přihlášen do Registru pro adopci**.⁹⁶ Poté, co je vybráno vhodné dítě k osvojení, jsou kontaktováni budoucí osvojitelé, se kterými agentury detailně projednávají podmínky umístění a potřeb konkrétního dítěte, což je sepsáno ve „*Zprávě o umístění dítěte do adoptní péče*“. Daná zpráva je společně s vyjádřením budoucích osvojitelů zaslána adoptní komisi, která rozhodne, zda se má v procesu adopce s vybraným dítětem pokračovat. Finální souhlas s adoptí uděluje agentura vybraného dítěte do sedmi dnů od udělení doporučení adoptní komisí. Agentura následně uspořádá schůzi, při níž vytvoří „*Plán adoptního umístění*“, který detailně popisuje způsob prvního seznámení osvojitelů s dítětem a podporu, jež jim bude poskytována. Samotné seznámení dítěte s novou rodinou a následné několikátýdenní pravidelné schůzky pro bližší seznámení dítěte s osvojiteli probíhají obvykle za účasti dosavadního vychovatele. Po přestěhování dítěte do domácnosti adoptivních rodičů nese rodičovskou odpovědnost za dítě agentura, biologičtí rodiče a adoptivní rodiče společně, přičemž v této fázi dítě ještě není adoptováno.⁹⁷ **Po uplynutí deseti týdnů**, co žijí společně osvojitel a dítě, může osvojitel podat soudu návrh k adopti dítěte. Po soudním jednání se stává osvojitel rodičem dítěte, je zapsán v jeho rodném listě, má rodičovská práva a povinnosti, a dítě osvojitele má stejná práva jako každé biologické dítě.⁹⁸

⁹⁶ GOVERNMENT UK. Child adoption. Gov.uk [online]. Poslední aktualizace 12. 11. 2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/child-adoption/adoption-assessment>

⁹⁷ NOVÁK, Ondřej et al. *Náhradní péče o děti v Dánsku, Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013, 259 s. ISBN 978-80-87455-15-9.

⁹⁸ GOVERNMENT UK. Child adoption. Gov.uk [online]. Poslední aktualizace 12. 11. 2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/child-adoption/applying-for-an-adoption-court-order>

3.3 Pěstounská péče (foster care)

Pěstounská péče má v Británii bohatou historii. Za druhé světové války bylo přes milion londýnských dětí posláno na venkov, kde se jich ujaly rodiny, aby nebyly zasaženy při bombardování. Právě tehdy se ukázalo, že pěstounská péče může být prospěšná. V roce 1948 byly přijaty nové zákony, po kterých se výrazně zvýšil podíl dětí vyrůstajících v pěstounských rodinách. Nicméně v 50. letech bylo stále ještě 90 % ze všech ohrožených dětí umisťováno do velkých dětských domovů, zatímco dnes už jen 9 %. Starší typy dětských domovů zanikly v 70. a 80. letech po přijetí novely zákona, která zajišťovala každému dítěti určitý standard, mj. vlastní pokoj o velikosti minimálně 10 metrů čtverečních a časem většina velkých dětských domovů byla zrušena. Domovy, které jsou i nadále v provozu, patří k těm menším s pěti až šesti pokoji, a ubytovávají na přechodnou dobu většinou teenagery s komplexními problémy, které jsou vážnou překážkou pro to, aby mohli žít v rodině. Pro některé děti je dětský domov rodinného typu stále nejlepší volbou a děti se v něm běžně podílejí na vaření, nakupování nebo uklízení, což připraví dobře mladé lidi na vlastní nezávislý život. Sociální pracovníci však dělají vše pro to, aby strávily v domově jen krátkou chvíli, po dobu než se budou moct vrátit k vlastní rodině, nebo než pro ně vyhledají vhodnou pěstounskou rodinu.⁹⁹ V budoucnu se mohou vyskytnout obtíže spojené se **stárnutím pěstounů**. Dvě třetiny pěstounů se přibližují důchodovému věku, zatímco počet dětí v pěstounské péči v posledních letech rostl a stále se zvyšuje. Nedostatek pěstounů znamená, že se více dětí bude muset stěhovat daleko od své rodiny, kamarádů, spolužáků a sourozenců, a také, že příliš mnoho dětí může být svěřeno do péče pěstounů, kteří pro ně nemusejí být těmi nejvhodnějšími, a kteří nemusejí mít dovednosti a zkušenosti nutné k tomu, aby byly naplňovány potřeby těchto dětí.¹⁰⁰

Stejně jak u osvojení, tak u pěstounské péče se může stát pěstounem i osoba, která není v manželském svazku, nebo žijící ve společné domácnosti, nebo gayové a lesbičky. Tito lidé musí být však zralí pro práci s takovými dětmi, měli by jim poskytnout dostatečnou podporu a zázemí, a musí být v takovém zdravotním stavu, aby se dokázali postarat o dítě.

⁹⁹ NADAČNÍ FOND J&T. 9 z 10 ohrožených dětí vyrůstá v Británii v náhradních rodinách. *Hledamerodice.cz* [online]. 21. 3. 2013 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.hledamerodice.cz/9-z-10--ohrozenych-deti-vyrusta-v-britanii-v-nahradnich-rodinach-news-26.html>

¹⁰⁰ NÁRODNÍ VZDĚLÁVACÍ FOND. *Závěrečná zpráva o řešení projektu „Zmapování a porovnání vnitrostátního systému pěstounské péče se systémy pěstounské péče ve vybraných evropských zemích se zřetelem na: a) výběr, podmínky, přípravu a vzdělávání pěstounských rodin, b) standard podpůrných služeb pro pěstounské rodiny* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010, 104 s. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13410/systemy_PP.pdf

Nábor pěstounů uskutečňují agentury prostřednictvím reklamních kampaní, novin, rozhlasu, informačních letáků na veřejných místech. Pokud má někdo zájem stát se pěstounem kontaktuje místní úřad nebo příslušnou agenturu. Podobně jako u osvojení, tak i u pěstounské musí projít budoucí pěstoun **přípravou**, která se skládá z odborného školení, kde se dozvídají o potřebách dětí přicházející do pěstounské péče, dále pak z návštěv sociální pracovnice v domě budoucího pěstouna, která vypracuje zprávu, předloží ji komisi, která doporučí, jestli je, nebo není zájemce vhodný pro pěstounství. Každý pěstoun se musí proškolovat podle Standardů, které jsou určeny pro pěstouny, zvláště v prvním roce, kdy vykonává pěstounství.¹⁰¹ Každý rok je také prozkoumáno, zda je pěstoun stále schopen zajistit potřebnou péči pro přijaté dítě. Pěstoun se stane součástí týmu agentury, která se skládá z odborných zdravotníků, terapeutů, výchovných poradců a také původní rodiny, s nimiž musí spolupracovat. Agentury rovněž každému pěstounovi přidělí klíčového sociálního pracovníka, který bude dohlížet na konkrétního pěstouna.¹⁰² Klíčový pracovník neboli supervizor či terénní sociální pracovník z agentury se stará maximálně o 12 rodin nebo o tolik rodin, aby se na něj mohli pěstouni obrátit, kdykoli potřebují pomoc. Pěstouni také sdílejí zkušenosti s jinými pěstounskými rodinami, přátelí se a scházejí i neformálně, navzájem se podporují a pomáhají si (např. si navzájem hlídají děti, když chtějí bez dětí vyrazit na večer třeba do kina). Pro děti se speciálními potřebami bývá k dispozici navíc kvalifikovaná pomoc psychologa nebo speciálního pedagoga, který pomáhá rodičům zvládat problémy dítěte s učením. **Systematické vzdělávání** pěstounů je velice podobné programu vzdělávání sociálních pracovníků v dětských domovech a sester v kojeneckých ústavech, což pěstounům po skončení pěstounské péče může pomoci při hledání práce v oboru.¹⁰³ Školení anebo soustavné vzdělání v oboru spojené s možností odborného i kariérního růstu je také tím, co pěstouny pomáhá přitáhnout a stabilizovat. Podpora dalšího formálního vzdělání pěstounů v oblasti sociálních služeb a zdravotní péče o děti a mladé lidi ze strany agentur se uskutečňuje často ve spolupráci s univerzitami a místními vzdělávacími institucemi. Mnohé univerzity pak pro profesionální pěstouny připravily studijní programy na pomaturitním/bakalářském stupni s možností pokračovat v magisterském studiu, které jsou celostátně uznávané, opravňují k výkonu profese a jsou poskytovány v pěti stupních. Jednou z nabízených odborností je obor sociální a zdravotní služby. Pátý stupeň je pak na úrovni

¹⁰¹ BAAF. All about Fostering. *Baaf.org.uk* [online]. © 1999 - 2014 [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.baaf.org.uk/info/fostering>

¹⁰² BE MY PARENT. Assessment and approval. *Bemyparent.org.uk* [online]. [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.bemyparent.org.uk/info-for-families/about-fostering/assessment-and-approval,143,AR.html>

¹⁰³ NADAČNÍ FOND J&T. Jak se žije pěstounům ve Velké Británii. *Hledamerodice.cz* [online]. 2. 4. 2013 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.hledamerodice.cz/jak-se-zije-pestounum-ve-velke-britanii-news-27.html>

akademického magisterského vzdělání či doktorátu. Po jeho úspěšném ukončení se pěstouni mohou stát například sociálními pracovníky v oblasti pěstounské péče nebo školitelem budoucích pěstounů. Pěstouni tak po absolutoriu mohou spojit odbornou znalost s praktickou osobní zkušeností. Možnost kariérního růstu, perspektiva další profesionalizace a pružné uplatnění vlastních dovedností a zkušeností z praxe výchovy dětí zvyšuje podle výzkumů spokojenost pěstounů s profesí a míru naplnění jejich potřeb.¹⁰⁴

Pěstounské péče by měla kvalitně uspokojovat řadu dětských potřeb, jakými jsou například péče v rodinném prostředí, péče v komunitě, možnost navázat a upevnit vztah k angažovaným pěstounům, nadále pokračovat v upevňování vztahu s původní rodinou, poskytovat péči a podporu až do dospělosti a další podporu pro dítě od agentury, která se o něj stará a zajišťuje všechny kvality. Agentury pověřené péčí o děti nabízejí služby, které jsou pružně nastavené na komunitní zdroje, mají snížit závislost na ústavní péči, posuzovat pěstounskou péči a podporovat ji.¹⁰⁵

Typy pěstounské péče v Británii můžeme rozdělit následovně:

Urgentní (emergency) pěstounská péče (dále také PP) je určena pro děti nacházející se v náhlém a přímém ohrožení. Tyto děti jsou předány pěstounům jen na několik dní, např. dokud se nezjistí totožnost dítěte. Pěstouni, kteří vykonávají tenhle typ pěstounské péče, musí být kdykoli připraveni jakékoli dítě přijmout do své péče, za což jim náleží peněžitý příspěvek. Dále mají pak nárok na finanční plnění za každé dítě, které přijmou.

Krátkodobá (short-term) PP je určena pro děti, u kterých se rozhoduje, jaká forma náhradní rodinné péče bude u nich nejlepší. Zpravidla trvá několik týdnů nebo měsíců, během nichž rozhoduje o budoucnosti dítěte orgán místní samosprávy (local authorities).

Respitní (short breaks) PP neboli odlehčující péče, nabízí rodičům, kteří se starají o dítě vyžadující zvláštní zacházení, jako jsou děti mentálně či tělesně postižené nebo mající výchovné problémy, čas na odpočinek, zotavení a znovunabytí sil na další péči o takové dítě. Tato péče bývá poskytována na několik dní, při kterých i dítě samotné může navázat kontakt s dalšími lidmi mimo rodinu a získat nové zkušenosti.

Nápravně-výchovná (remand) PP je speciální forma pěstounské péče, jelikož může být nařízena pouze soudem a tento typ péče vykonávají pouze speciálně proškolení pěstouni,

¹⁰⁴ NOVÁK, Ondřej et al. *Náhradní péče o děti v Dánsku, Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013, 259 s. ISBN 978-80-87455-15-9.

¹⁰⁵ *Issues in foster care: policy practice and research*. Edited by Greg Kelly and Robbie Gilligan. London, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2002, 222 s. ISBN 1853024651.

neboť do této péče jsou umisťovány děti nebo mladiství s vážnými výchovnými problémy, kteří se dopustili protiprávního jednání. Jde o alternativu nápravných výchovných zařízení.

Dlouhodobá (long-term) PP nabízí dětem, které nemohou nebo nechtějí být osvojeny, náhradní rodinu, a přitom mohou být nadále v kontaktu s rodinou nebo příbuznými. Využívá se do dospělosti dítěte.

Pěstounská péče vykonávaná osobou blízkou (family and friendship or kinship) se preferuje u dětí, které mají vhodné příbuzné nebo známé, jež by se o ně mohli starat. Uspodňuje také adaptaci dítěte na nové prostředí a podmínky, snižuje pocit sociální odlišnosti a riziko exkluze dítěte.

Specializovaná a terapeutická (specialist therapeutic) PP je určena pro děti a mladistvé se specifickými potřebami nebo problémovým chováním. Pěstouni určení pro tuto péči musí být odborně vyškoleni, aby zvládli náročnost péče o takové dítě.

Soukromá pěstounská péče (Private Fostering) je atypická forma pěstounské péče s minimální účastí státních orgánů, resp. orgánů místní správy. Spočívá na soukromoprávní dohodě mezi rodiči a třetí osobou, jež není blízkým příbuzným svěřeného dítěte, která bude vykonávat funkci pěstouna v období delším než 27 dní. Za výkon pěstounské péče se rodiče v dohodě zaváží pěstounovi hradit finanční plnění, čímž jsou náklady na výkonu pěstounské péče hrazeny plně prostředky rodičů dítěte a tím není zatížen státní rozpočet. O uzavření dohody o výkonu soukromé pěstounské péče musí být vyrozuměn orgán místní správy, který je následně povinen navštívit prostředí, v němž bude dítě vychováváno za účelem zjištění podmínek výchovy a vyloučení ohrožení dítěte ze strany pěstouna. Pokud by orgán místní správy, resp. pověřený sociální pracovník, konstatoval, že prostředí je pro dítě nevhodné, rozhodne o návratu dítěte do rodiny, případně o jiném typu pěstounské péče.

Pěstounská péče určená pro žadatele o azyl (Fostering for asylum seeking children) je určena pro nezletilé, kteří nemají státní občanství Velké Británie.¹⁰⁶

¹⁰⁶ NOVÁK, Ondřej et al. *Náhradní péče o děti v Dánsku, Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013, 259 s. ISBN 978-80-87455-15-9.

3. 4 Dávky pěstounské péče ve Velké Británii

Dávky pěstounské péče se vypočítávají v Británii po týdenních intervalech a záleží, v jaké lokalitě státu se nachází pěstounská rodina. V následující tabulce je vyčísleno, kolik liber minimálně dostane pěstoun za péči o dítě za rok 2014, 2015 a 2016. Pokud pěstoun pečuje o dítě se specifickými potřebami, nebo má náročnou formu pěstounství, a s tím související vyšší vzdělání, dostává pak větší finanční ohodnocení. Dále jsou pěstouni osvobozeni od daní do výše ročního příjmu 10 000 liber, anebo pokud přesahují jejich výdělky tohoto ročního příjmu, mají daňové úlevy. Za dítě do jedenácti let, o které pečují, činí daňová úleva 200 liber za týden, nad jedenáct let 250 liber týdně. V neposlední řadě je každému pěstounovi započítána doba i do výpočtu starobního důchodu ve formě kreditů.¹⁰⁷

Týdenní sazby (libry)	Miminka	Pre-primární	Primární	11-15 let	16-17 let
Londýn	137	140	157	178	209
South East	131	135	151	171	201
Zbytek Velké Británie	119	122	134	154	179

Tab. č. 2: Dávky pěstounské péče v Británii za rok 2014 a 2015¹⁰⁸

Týdenní sazby (libry)	Miminka	Pre-primární	Primární	11-15 let	16-17 let
Londýn	142	145	163	184	216
South East	136	140	156	177	208
Zbytek Velké Británie	123	126	139	159	185

Tab. č. 3: Dávky pěstounské péče v Británii za rok 2015 a 2016¹⁰⁹

¹⁰⁷ GOVERNMENT UK. Foster carers. *Gov.uk* [online]. Poslední aktualizace 5. 3. 2015 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/foster-carers/help-with-the-cost-of-fostering>

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

Dávky jsou poskytovány **do 18 let věku dítěte**, ale v případech, kdy zvláštní okolnosti vyžadují, aby děti zůstaly v péči pěstounů delší dobu, mohou být dávky vypláceny až do 21 let věku dítěte. Po opuštění pěstounské péče vzniká dítěti nárok na tzv. **Leaving Care Grant**, což je druh sociální dávky určený na zařízení domácnosti mladého člověka a další náklady související s jeho osamostatněním. Dávky a pěstounské odměny, které většina Local Authorities a také pěstounských agentur poskytuje pěstounům za jejich činnost (výše této odměny souvisí se zvláštními potřebami konkrétního dítěte, často také reflektují schopnosti, délku pěstounské praxe nebo profesní dovednosti, kterými pěstoun disponuje), jsou každoročně přehodnocovány a každá pěstounská agentura v dostatečném předstihu oznamuje pěstounům jakékoliv změny ve výši vypláceného příspěvku.¹¹⁰

3.5 Srovnání se systémem v České republice

Stephen Vaudrey, jež má za sebou více než 30 let zkušeností s náhradní rodinnou péčí jako sociální pracovník, ředitel odboru ochrany a sociální péče pro děti v Londýně Greenwichi, manažer soukromé agentury Clarion poskytující služby pěstounům a poradenství pro ústavní zařízení pro mladistvé a dospělé jedince se speciálními potřebami, a nyní jako odborný konzultant a nezávislý novinář, poskytl rozhovor, v němž srovnává systém péče o ohrožené děti v ČR a v Británii: „*Myslím si, že Česká republika a Velká Británie má mnoho společného. V obou zemích je dostatek vzdělaných lidí a existuje zde i dlouhá tradice péče o ty, kteří pomoc potřebují. V Británii je ale mnohem nižší procento dětí v ústavní péči, 91 % ohrožených dětí vyrůstá v rodinách. Sociální pracovníci i veřejnost totiž věří, že nejlepší místo pro výchovu dětí je v rodině. Tedy až na několik výjimek, kdy existuje opravdu silný důvod pro umístění dítěte do dětského domova. Mám pocit, že v České republice ještě není ve společnosti zcela jednotný názor na to, co je vlastně pro dítě nejlepší.*“¹¹¹

Osvojením se v obou zemích změní status dítěte a v nové rodině žije přijaté dítě se stejnými právy a povinnostmi jako dítě vlastní. Rozdílem jsou orgány, které zajišťují osvojení, neboť v ČR se podává žádost o osvojení na úřad, v Británii se spolupracuje s registrovanými agenturami, které zajišťují i odborné posouzení a přípravy žadatelů. V ČR je vybírán vhodný osvojitel pro konkrétní dítě krajským úřadem, zatímco v Británii rozhodují

¹¹⁰ NOVÁK, Ondřej et al. *Náhradní péče o děti v Dánsku, Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013, 259 s. ISBN 978-80-87455-15-9.

¹¹¹ NADAČNÍ FOND J&T. 9 z 10 ohrožených dětí vyrůstá v Británii v náhradních rodinách. *Hledamerodice.cz* [online]. 21. 3. 2013 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.hledamerodice.cz/9-z-10--ohrozenych-deti-vyrusta-v-britanii-v-nahradnich-rodinach-news-26.html>

agentury, které doprovází i seznamují osvojitele s dítětem, což v ČR mohou také provádět pověřené organizace, ale konečné rozhodnutí určuje vždy soud. V neposlední řadě si může žadatel v Británii osvojit dítě po deseti týdnech společného soužití, kdežto v ČR osvojitel podává návrh na osvojení dítěte po třech měsících a teprve po šesti měsících může být rozhodnuto o osvojení.

Stejně jako v České republice je i v Británii poskytována pěstounská péče dětem, o které se nemůžou, nemohou nebo nedokáží postarat vlastní biologičtí rodiče. Ve Spojeném království mají ovšem daleko více propracovaný systém pěstounské péče a rozlišují více typů pěstounské péče. Většina prováděcích postupů v Británii je na rozdíl od ČR, kde mají více kompetencí státní subjekty, v rukou nezávislých agentur, které spolupracují s místními úřady. Stejně jako v České republice i v Británii se může jednat o dočasnou péči o děti, než se vyřeší situace v rodině dítěte, nebo dokud si je neosvojí. Také může jít o umístění dětí na delší dobu, které nechťejí být adoptováni nebo jejich rodiče nedali souhlas k adopci. Děti v pěstounské péči mohou být jak zdravé, tak i s nějakým zdravotním postižením nebo to mohou být děti jiného etnika. V Británii je kladen větší důraz na nábor pěstounů, při němž je užita celá škála způsobů, jak přilákat pěstouny zejména na další profesní růst a finanční odměny.

V oblasti dávek pěstounské péče existuje v Británii rozdělovací systém dávek pro obyvatele jednotlivých částí země, kdežto v ČR jsou dávky pěstounské péče pro všechny kraje stejné. Také se v Británii vypočítávají dávky z týdenních sazeb, kdežto v ČR po měsíčních sazbách. V obou zemích se započítává doba pěstounské péče do důchodového systému. Rozdíl v částkách je závislý na věku dítěte v Británii, v ČR se rozděluje také podle počtu dětí a podle zdravotního handicapu, kdežto v Británii záleží na konkrétní agentuře, jaké další odměny bude vyplácet.

Systémem Spojeného království se lze inspirovat, ne však všechny postupy je možné efektivně implementovat do českého systému. Vyzdvihnout můžeme rychlejší proces osvojení, rozsáhlejší systém vzdělávání pro pěstouny a celkově propracovanější pěstounskou péči.

SHRNUTÍ

Charakterizovali jsme systém náhradní rodinné péče v Británii. Zabývali jsme se procesem osvojení a pěstounské péče. Uvedli jsme, jaké kompetence mají subjekty náhradní rodinné péče, a dávky pěstounské péče. Na závěr jsme srovnali systém NRP v ČR a v Británii.

4 VÝZKUM

V empirické části byl použit kvalitativní přístup, který umožňuje zkoumat jevy a problémy v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů a pomocí celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu. Úkolem bylo vypátrat, jak sami aktéři rozumějí sociálním situacím, a které důvody je vedou k určitému jednání.¹¹² Kvalitativnímu výzkumu je vytýkána jeho subjektivita, neprůhlednost a malá transparentnost. Většinou se pracuje s omezeným počtem jedinců a vznikají obtíže se zobecňováním výsledků. Naopak výhodou kvalitativního přístupu je získání hloubkového popisu případů, provádíme komparaci případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy. Zohledňujeme působení kontextu, lokální situaci a podmínky. Hlavním úkolem je objasnit, jak se lidé v daném prostředí a situaci chovají a jednají. Získaná data pak induktivně analyzujeme a interpretujeme.¹¹³

4 1. Cíle výzkumu

Cílem empirické části je zjistit, jak funguje systém náhradní rodinné péče z pozice pracovníků, jak z organizací působících v NRP, tak sociálních pracovníků z obecního úřadu obce s rozšířenou působností a z krajského úřadu. Zaměřila jsme se - jak na popis jejich práce, tak na jejich konkrétní názory, co se týče pěstounské péče na přechodnou dobu, úskalí NRP, co by změnili v této oblasti a příklady z praxe. Výstupem bude komplexní analýza daných výzkumných otázek.

Základní výzkumná otázka zní: **Jak funguje systém náhradní rodinné péče?**

Dílčí výzkumné otázky:

- Má pěstounská péče na přechodnou dobu pozitivní vliv na děti v takové péči?
- S jakými problémy přicházejí pěstouni?
- Jaký dopad na jejich práci měla novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník?
- Jaká je jejich spolupráce s dalšími orgány sociálně-právní ochrany dětí?
- Jaký je systém jejich dalšího vzdělávání?

¹¹² ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

¹¹³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

4 2. Metodologie, organizace výzkumu

Jako metoda sběru dat byl použit hloubkový rozhovor, jehož prostřednictvím jsou zkoumáni členové určitého prostředí, určité specifické sociální skupiny s cílem získat stejné pochopení jednání, jakým disponují členové dané skupiny.¹¹⁴ Tato metoda spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta, při kterém se navazuje osobní kontakt umožňující hlubší proniknutí do motivů a postojů respondentů.¹¹⁵ Badatel pomocí otevřených otázek může porozumět pohledu jiných lidí, aniž by je omezoval pomocí výběru položek v dotazníku, a zachytit tak výpovědi a slova v jejich přirozené podobě.¹¹⁶ Cílem je tedy zjistit, jak osoby interpretují svět kolem sebe a jaké významy připisují důležitým událostem ve svém životě. V literatuře se rozděluje rozhovor na nestrukturovaný, při kterém má výzkumník předem připravené schéma a cíl rozhovoru, otázky však předem připravené nejsou a polostrukturovaný, při kterém výzkumník má k dispozici rámcové otázky a rozhovor se přizpůsobuje podle vyvíjecího obsahu.¹¹⁷ Ve výzkumu jsem použila polostrukturovaný rozhovor. Odpovědi na otázky jsem pomocí kódování zanalyzovala a vygenerovala kategorie, podle kterých jsem zhodnotila jednotlivé výpovědi.

Výzkumu se účastnilo pět respondentů, které jsem oslovila prostřednictvím e-mailu. Během února a března jsem postupně navštívila respondenty, kteří mi odepsali, na jejich pracovišti, a ptala jsem se jich na předem připravené otázky. Při rozhovoru však vyvstaly další otázky, na které jsem se přeptala a zahrнула je do výzkumu. Každý rozhovor trval přibližně hodinu, nejprve jsem se jich zeptala, zda souhlasí s nahráváním rozhovoru a ujistila je, že nebudou jmenováni. Všechny rozhovory s respondenty jsem pak přepsala bez konkretizujících názvů, které by je identifikovaly.

¹¹⁴ ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

¹¹⁵ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

¹¹⁶ ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

¹¹⁷ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozš. vyd. Brno: Paido, 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

4 3. Interpretace dat

Profese	Sociální pracovníce z neziskové organizace (R1)	Psycholožka z příspěvkové organizace (R2)	Sociální pracovníce z neziskové organizace (R3)	Sociální pracovníce z OÚORP (R4)	Sociální pracovník z krajského úřadu (R5)
Věk	36	43	68	57	45
Vzdělání	VŠ – magisterské	VŠ – doktorské	SŠ – zdravotnické, roční kurz v Mostě (sociálně-právní institut)	VŠ – magisterské	VŠ – magisterské
Působnost v NRP	2 roky	17 let	46 let	15 let	14 let

Tab. č. 4: Přehled respondentů

Kategorie	R1	R2	R3	R4	R5
Dohody	35	15	12-14	6	0
Žádosti o osvojení	0	0	0	4	15
Žádosti o PP/PPPD	0	0	0	6	15/55
Přípravy	0	Program Pride, společné	Společné, u PPPD více individuální	0	Program Pride, společné
Osvojení	0	0	Zdlouhavý proces	Návrh – předběžné opatření do před adopční péče	Možnost vzít si dítě se souhlasem rodičů
PP	Větší motivace	Zprostředkované kontakty s rodiči	Kontakty s biologickými rodiči	Výchovné problémy	Nízký počet pěstounů
PPPD	0	Riziko pro děti od 0,5-1 rok	Pozitivní vliv	Riziko - děti pěstounů	Klidové období po předání dítěte

Kategorie	R1	R2	R3	R4	R5
Ukončení PP	Zletilostí	Výchovné problémy, ukončení ze strany pěstounky	Návrat do biologické rodiny	0	0
Děti se zdravotním znevýhodněním v PP	1 pěstounka	Psychická deprivace	0	Sluchové postižení	Lehké postižení

Tab. č. 5: Přehled vybraných kategorií

Dohody o výkonu pěstounské péče

Pracoviště pracovnice R1 má aktuálně 35 rodin (20 za rok 2013) na dohodu o výkonu pěstounské péče, žádné na PPPD. Mimo tyto mají řádově dalších 15-20 rodin z magistrátu nebo z jiných organizací, kteří chodí k nim a žádají o pomoc, případně se u nich vzdělávají a vybírají si něco z toho, co nabízí.

Pracoviště paní R2 má 15 dohod o výkonu pěstounské péče, žádné na PPPD. Je to jejich strop vůči tomu, kolik mají pracovních úvazků. Problém vidí v organizacích, které jsou finančně závislé na příspěvcích a uzavírají mnohem víc dohod, než mohou zvládnout, a pak jejich práce nemusí být stoprocentní, protože člověk nemůže být na dvou místech najednou. Výhodou státní organizace je, že jsou financované státem a dohody jsou jen částí toho, co dělají. Teď budou nabírat dohodu, jelikož jednu ukončují, protože se dítě vrací k biologickým rodičům, což se jim také stalo poprvé. Rodiče byli před čtyřmi roky na drogách, ale dali se znovu do pořádku. Od jara už jsou u nich jejich děti, dochází dohoda pěstounům a čeká se, jestli to biologická rodina zvládne. Takže až soud skončí pěstounskou péčí a ukončí se dohoda, uvažují, koho by nabrali dál, aby měli 15 dohod. V přípravě paní R2 zaregistrovala pěstouny na přechodnou dobu na přípravě, takže možná s nimi uzavřou dohodu.

Na pracovišti pracovnice R3 má každý pracovník kolem 12-14 rodin na dohodu o výkonu pěstounské péče. Kromě toho mají ještě smlouvy a poskytují sociální poradenství, takže přibližně 18 rodinám pomáhají během měsíce. Sdružení má uzavřených kolem šedesáti dohod, poměrně dost se jedná o pěstouny prarodiče, a mají dvě rodiny na přechodnou pěstounskou péči. Pracovnice R3 mimo jiné dělala a i teď bude dělat přípravy budoucích pěstounů a osvojitelů, a těch připravili od novely zákona roku 2006 kolem 600.

Pracoviště pracovnice R4 má uzavřených šest dohod o výkonu pěstounské péče, z toho čtyři na PPPD. Celkem je na daném obecním úřadu obce s rozšířenou působností 87 dohod a mají v péči 102 dětí.

Žádosti o osvojení a pěstounskou péči

Na OÚORP pracovnice R4 měli za rok 2014 šest nevyřízených žádostí na pěstounskou péči, z toho většina je nereálných, protože chtějí malé, „bílé“ a zdravé dítě. Takoví pěstouni chtějí tzv. skrytou adopci a těch se u pracovnice R4 objevuje tak 99 %. Potřebují však pěstouny, kteří chtějí opravdu pomoci dětem a je jim jedno, jaké dítě mají přijmout, ale takoví se u paní R4 objevují výjimečně. Za rok 2014 měli čtyři žádosti na osvojení. Žadatelé o osvojení chtějí nejvíce miminko zdravé, bílé. Pracovnice R4 uvádí, že na krajském úřadu je evidováno poměrně hodně žadatelů o osvojení a strašně málo dětí vhodných do osvojení. Takže se čekací lhůta, pokud chtějí bílé, zdravé, malé dítě, pohybuje od tří do pěti let. Když už mají vlastní dítě, nebo už nějaké osvojené, tak může být čekací lhůta i nekonečná, protože prvožadatelů, kteří nemají nebo nemohou mít vlastní dítě ani osvojené, je dostatek a ti, co chtějí druhé dítě, se odsouvají a čekají i osm let, nebo se nedočkají, nebo to vzdají. U pěstounů, pokud chtějí malé, bílé, zdravé dítě, tak se občas takové dítě najde, ale pokud by chtěli romské dítě nebo sourozeneckou skupinu, větší dítě, tak ho dostanou téměř hned. U pracovnice R4 jsou nyní žadatelé, kteří čekají pět let.

Za rok 2014 měli na krajském úřadě pracovníka R5 55 žádostí o PPPD, 15 o pěstounskou péči a 15 osvojení. Za rok 2013 35 PPPD a 20 o osvojení a pěstounskou péči. Pracovník R5 uvádí, že se nedá přímo určit časový horizont, než se ze žadatelů stanou osvojitelé nebo pěstouni, protože vždy hledají k dětem vhodné pěstouny, ne opačně, takže když žadatel podá žádost na OÚORP, pak přijde na krajský úřad a v okamžiku, kdy zjistí, že je vhodný, což znamená, že má dobré zdravotní a psychologické posouzení a projde přípravou, uběhne zhruba šest až osm měsíců, pak jsou zařazeni do evidence vhodných stát se pěstouny či osvojiteli a jsou schopni přijmout dítě. U pěstounské péče se většinou okamžitě umístí dítě, protože celkově je málo pěstounů a dětí mají více než náhradních rodičů, takže jsou poměrně rychle obsazeni. U osvojení pak hraje roli, pro jaké dítě jsou vhodní a záleží i na tom, jakou mají představu o přijatém dítěti. Pokud mají kritéria užší, pak je doba delší a někdy je tak dlouhá, že se ani nedočkají a nakonec to vzdají. Většinou chtějí malé dítě majoritního etnika, pokud možno do jednoho roku u osvojitelů. U pěstounů je věková hranice

širší, u PPPD naopak vyžadují, aby byli připraveni na dítě nejširšího spektra a když na to nejsou připraveni, tak je nezařadí. Občas se stane, že chtějí dítě určitého pohlaví, a to respektují. Naopak u osvojení to vítají, protože aspoň budoucí osvojitelé vědí, co chtějí, mají jasné představy, ale musí počítat s delší čekací dobou.

Zdravotní posouzení na krajském úřadě pracovníka R5 provádí posudkoví lékaři, se kterými mají smlouvu. Psychologické posouzení pak dělají kolegyně na oddělení, které jsou psycholožky s dlouholetou praxí v oboru, a neustále se vzdělávají.

Nejčastějšími důvody odmítnutí žádosti o pěstounskou péči nebo osvojení uvádí pracovník R5: zdravotní stav, nevhodné sociální podmínky, například velké dluhy nebo nevhodné bytové podmínky, nestabilní rodinný systém, kdy jsou žadatelé o osvojení spolu krátce třeba jeden rok a nemají příliš dlouhou partnerskou minulost. Preferují totiž, aby se žadatelé minimálně tři nebo čtyři roky spolu znali. Na druhou stranu pracovnice R3 trochu vadí to, že nezprostředkují osvojení nebo pěstounskou péči kvůli hmotnému zabezpečení náhradních rodin. I když sama byla na krajském úřadě a ví, jak je těžké odhadnout, která rodina je pro dané dítě dobrá a jak je vybrat. A připouští, že také má černé svědomí, protože vidí, u kolika rodin nebyl výběr dobrý. Chtěla by, aby co nejvíce odborníků vybíralo důsledně náhradní rodiny. Má však obavu z toho, že se dává na zřetel, aby náhradní rodiče měli super byt, auto apod. Čtrnáct let pracovala v oblasti náhradní rodinné péče na OSPODu a viděla, že to není nejdůležitější. I v bytě, kde nemají zahradu, dvě auta, neznamená, že by se méně starali o děti. Hlavně děti v náhradní rodinné péči většinou nejsou nejchytřejší, neboť jsou to děti alkoholiků, drogově závislých, mají všechny rizikové faktory, které existují. Zažila daleko více dětí, které nemají ani na základní školu a jsou na speciálních školách, ale to neznamená, že by měly prožít méněhodnotný život. Náhradní rodiče se s tím pak špatně vyrovnávají. *„Takže někdy je taková úplně normální, jednodušší rodina pro tyhle děti lepší. Já jsem se teď setkala s názorem bývalých kolegyň, že paní má dva plus jedna byt a má už jedno dítě a vzít si druhé jí komplikují a chtějí, aby sehnala větší byt. Ale dost rodin takhle žije, já jsem tak žila léta a dovolím si říct, že ty děti byly spokojeny. Takže to není nejdůležitější, ještě ke všemu když je tam ta paní sama a ve třech by měli kuchyň a dva pokoje. Teď ji teda uhání, aby se zadlužila a pořídila si větší byt. A ta paní se o ty děti stará dobře, považují ji za jednu z nejlepších pěstunek, s kterými jsem se setkala.“* Pracovnice R3 má obavu z toho, aby se nezdůrazňovala hmotná stránka náhradních rodičů nad lidskými vlastnostmi potřebnými pro náhradní rodičovství. Ví, že děti chtějí spoustu věcí, jsou náročné a zvlášť v dnešní době, ale na druhou stranu když jim všechno dovolí a oni pak vyletí do světa, uvidí, že si tolik věcí

třeba dovolit nemohou a pak je jejich vystřízlivění ještě horší. Takže hmotnou stránku nepovažuje za to nejdůležitější v životě.

Přípravy žadatelů o pěstounskou péči a osvojení

Nyní se dělají přípravy společně, ne vždy tomu tak bylo, což podotkla pracovnice R3. Podle zkušeností R2 a R3 se ukázalo, že je lepší, pokud jsou účastní příprav jak pěstouni, osvojitelé, i pěstouni na přechodnou dobu. Pracovníci R2 a R5 vypověděli, že vzhledem k tomu, že osvojitelé byli zvyklí, že jdou zachránit dítě do kojeneckého ústavu, nemocnice, odkud si ho vezmou domů, a nedokázali si představit, že přijdou do rodiny a vezmou si dítě, které je v PPPD, a proto jsou lepší společné přípravy. Po poslední novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí a narůstajícím počtem pěstounů na přechodnou dobu, přichází osvojitelé většinou do rodiny pěstounů, která se o dítě hezky starala a pečovala, z čehož mohli mít pocit, že budou vytrhávat dítě z fungující rodiny. Při společných přípravách se však poznají a baví se spolu i o tom, že by osvojitelé chtěli přijít pro miminko právě k těmto pěstounům a vědí, že jejich motivace je postarat se o dítě jen na určitou dobu, například jako kamarádce, sousedce, sestře, a že jsou nastaveni ho dát dál. Lépe si tedy mohou představit, jakou mají úlohu pěstouni na přechodnou dobu. Zároveň podle pracovnice R3 si žadatelé v rámci přípravy třídí, co skutečně chtějí, neboť na to potřebujete více času, více poznatků, a kolikrát se stalo, že žadatelé změnili žádost na jiný typ náhradní rodinné péče. Stejně tak, když mluví o etnicích a jejich rozdílné výchově, tak si spousta žadatelů uvědomí, že na tohle nemá, nebo naopak že na tohle má. *„Čas na povídání, příklady z praxe, výměna zkušeností mezi mini je důležitá a tříbí to, co já vlastně chci.“*

U pěstounské péče na přechodnou dobu musí žadatelé absolvovat větší počet hodin, aby mohli být posouzeni. Respondentka R3 se domnívá, že více prospívá žadatelům o PPPD individuální sezení, protože je každá rodina úplně jiná a PPPD je specifická zvláště co se týče oblasti, jak se vyrovnat s přicházením a odcházením dětí, což je těžké hlavně pro pěstounky, protože buď mají cit k tomu dítěti, a i když jim budou stokrát říkat, ať se tolik neváží na dítě, tak se tomu stejně neubrání. Na druhou stranu, kdyby žádný cit neměla k dítěti, tak by byla neosobní jako zdravotní sestra, vychovatelka v dětském domově, a to by pak PPPD neměla význam. Takže je potřeba navázat citový vztah k dítěti, aby fungovala PPPD, tak jak má, ale o to více se s těmi pěstouny musí pracovat, aby překonali odloučení. *„Naši pěstouni měli všechny ty hodiny individuální a hrozně si to pochvalují a jsou rádi, že si mohli s těmi*

psychoterapeutů projít individuálně to, co je tíží, co neřekne v kolektivu.“ Podobně individuálnější přístup funguje v kraji, kde probíhají přípravy podle programu Pride. Z výpovědi R5 je u nich novinkou dělat přípravy podle programu Pride, v rámci kterého probíhají přípravy tak, že lektor je více v kontaktu se žadateli a setkávají se buď někde, kde probíhá jejich vzdělávání, nebo je lektor navštěvuje přímo v domácnosti a tráví tam s nimi čas a zjišťuje, jak funguje jejich rodina, jaké tam jsou vazby, vztahy apod. Takže prideovské přípravy trvají trochu delší dobu než ty klasické přípravy, protože dříve byly přípravy pouze o víkendu, což mělo své výhody, ale i nevýhody, co se týká organizace, protože když si to nějaký žadatelé rozmysleli těsně před vyjetím, tak byl problém naplnit kapacitu přípravy, kdežto u přípravy Pride si žadatelé nemusí brát žádné volno ze zaměstnání, tedy pouze pokud dojíždí na vzdělávání delší vzdálenost.

Během příprav se pracovníci setkávají i s tím, že si pěstounskou péči nebo osvojení žadatelé rozmyslí. Důvod, proč si zprostředkování rozmysleli ze zkušeností R2, byl, že si uvědomili, že by to pro ně bylo náročné a jejich představa o tom byla jiná. Podle pracovnice R3 se to často nestává, pokud ano tak ze zdravotních důvodů, kvůli úmrtí v rodině, nebo ztrátě práce, takže žádost buď pozastavili, nebo úplně stáhli. Vzpomíná si, že loni žadatelé měli čtyři malé děti, předškoláky a první stupeň, a chtěli ještě další dvě do pěstounské péče. Týmu, který zajišťoval přípravy, se to moc nezdálo, ale splňovali všechny podmínky. Na přípravě měla žadatelka ještě s sebou malé dítě do jednoho roku a v kolektivu, když jim modelovali situace, sami viděli, že to ještě nepůjde a odložili žádost, protože by to nebylo ani pro ty jejich vlastní děti to pravé. Bylo dobré, že si na to přišli sami a nemusel jim to někdo sdělit, protože by se mohli cítit ukřivděně, kdyby je odmítli. Dříve sice fungovaly také velké rodiny, ale v dnešní době už je to složitější, a nejsou tak běžné.

Zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení

Na krajském úřadě pracovník R5 mají vytvořený odborný zprostředkovací panel, kterého se účastní pracovníci krajského úřadu, jež jsou přítomni při posouzení žadatelů a vedou evidenci dětí. Dále také externí odborníci, psychologové z doprovázejících organizací, jež doprovází pěstouny a pěstouny na přechodnou dobu, externí psycholog, odborníci z příspěvkové organizace, sociální pracovník z OÚORP, odkud je dané dítě, aby jim řekl specifika o dítěti, a pak mají možnost i sociální pracovníci z OÚORP, odkud pochází pěstouni, ale u nich to tak nevyžadují, případně pracovníci ze zařízení, kde se dítě nachází.

Vybírají vždy nejvhodnější žadatele pro konkrétní dítě a požadují, aby mezi nimi byl přiměřený věkový rozdíl. Co se týče PPPD, aby pěstouni nebyli z velké dálky, protože je potřeba častý kontakt s biologickou rodinou, a naopak u osvojení vybírají žadatele, kteří nebudou z místa bydliště dítěte a původní rodiny. Všichni jsou už vlastně připraveni vzít si dítě domů a hrají tam jen už drobné nuance, např. jak dlouho je žadatel v evidenci, jestli má své vlastní děti, jestli dítě, které se má svěřit do náhradní rodiny potřebuje spíše individuální péči, a když je v rodině žadatelů už nějaké dítě, které vyžaduje zvýšenou péči, tak zvažují, jestli tam dítě dát, ale na druhou stranu to může být podnětné prostředí pro dítě. A právě o tom všem všichni na zprostředkovacím panelu mluví a zvažují, jaké jsou výhody, nevýhody, plusy, mínusy, zaměstnání, koníčky a další důležité faktory. Vzhledem ke zprostředkovacímu panelu a množství lidí, které se ho účastní, vybírají pro dvě až tři děti vhodné náhradní rodiče. Jeden případ trvá zhruba dvě až tři hodiny podle toho, o jak náročný případ se jedná. A většinou se schází jednou za 14 dní. U osvojitelů zprostředkování bývá jednodušší, protože když mají zdravé dítě a ze strany biologické rodiny není žádný problém, tak mají obrovské množství žadatelů, ze kterých vybírají, a hrají roli jen drobnosti.

Přerušení zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče je normální proces, v případě kdy je pěstounům nebo osvojitelům předáno dítě. Také se může přerušit z různých důvodů, např. u osvojitelů se snaží o vlastní otěhotnění a nechtějí být zrovna oslovováni. Stalo se na krajském úřadě pracovníka R5, že pěstouni vrátili dítě chvíli poté, co se s ním seznámili, což bylo nepříjemné, a museli najít jinou náhradní rodinu pro dítě.

Na krajském úřadě pracovníka R5 se nestalo, že by museli vyřadit žadatele o osvojení nebo pěstounskou péči z evidence. Ale jako rizikovou a negativní věc vnímají, kdyby žadatelé odmítli dítě v době, kdy už ho převezmou. V tom případě by mohlo být zahájeno řízení o vyřazení z evidence, ale to se jim nestalo. Jinak mají vytipovaní žadatelé právo po prostudování spisové dokumentace dítěte nebo při prvních kontaktech s dítětem, odmítnout dítě. Stalo se jim, že pěstouni přerušili kontakt s dítětem, ještě než si vzali dítě domů. Ale nemohou je hned vyřadit, protože mohli mít zásadní důvody. Krajský úřad by měl důvody, proč se to stalo zjistit a zvažovat, jestli u těch žadatelů zprostředkovat náhradní rodinou péči.

Osvojení

Pracovníci R3 a R5 uvádí, že ve vztahu k novému občanskému zákoníku se protáhl proces osvojení a komplikuje se předávání dětí. Před lety se rychleji předávaly děti z jedné rodiny do druhé, uvádí pracovnice R3. Ideální by bylo, kdyby narozené dítě šlo do rodiny,

kde bude vyrůstat stále, a ne aby bylo rok v PPPD a pak šlo teprve do dlouhodobé péče rodiny. Přechodná pěstounská péče je sice dobrá a je pro dítě lepší, aby bylo v PPPD než v ústavu, ale každá žena, která nemůže mít děti, by chtěla nejrádši mít dítě u sebe, co nejmenší, což se za 45 let nezměnilo. V té době se dávaly děti už po šestinedělí, nebo když půl roku rodiče neprojevili zájem o dítě, tak ústav vydal papír a dítě mohlo jít hned do rodiny, když nechala matka dítě v nemocnici a neobjevili se rodiče, tak po dvouměsíčním úplném nezájmu mohlo dítě do rodiny. Dříve se podařilo zrušitelně osvojit dítě do tří měsíců, teď o tom rozhoduje soud a lhůty jsou nastaveny tak, že když je osvojeno po půl roce, tak je to poměrně rychlé. Teď teprve po šesti měsících OSPOD podá návrh soudu o vyslovení nezájmu, pak vyslyší rodiče, mají možnost odvolání a některé matky se odvolávají jen tak cvičně, sice nechtějí své děti, ale jsou matky, tak proč by se neodvolaly a radši nechají dítě v ústavu, než by dítě daly do jiné rodiny, což dělá 75 % rodičů. Než soud vyřeší, zda může dítě do osvojení, uběhne několik měsíců, dítě je mezitím v PPPD a v devíti měsících jde teprve k osvojitelům. V době, kdy už dítě navázalo kontakt s pečující osobou, odtrhnou ho od ní a jde jinam, což je škoda jak pro dítě, tak pro mámu a jejich vzájemný vztah. Pracovnice R3 by změnila právě to, aby se dostaly děti rychleji do rodiny a soudní řízení netrvalo dlouho. *„Včera jsem byla u pěstounů, které mají děti už devět měsíců na přechodnou dobu, a ještě nebylo zahájeno soudní řízení, což nechápu. U dětí je každý týden, každý měsíc, kdy nejsou u rodiny, špatný. Měl by tam být nějaký termín, aby se ty soudy netáhly dva tři roky. A myslím, že by to šlo změnit.“* Podobnou připomínku měla i pracovnice R4, která by chtěla, aby se dalo do občanského soudního řádu, že se dítě může dostat do před adopční a předpěstounské péče předběžným opatřením podle paragrafu 76a, čímž by se spousta problémů vyřešila. Na druhou stranu, uvádí pracovník R5, že si osvojitelé mohou vzít dítě hned z porodnice, ale ne každý osvojitel je na to připravený, protože si to může biologická matka rozmyslet poměrně dlouhou dobu a zná pak budoucí rodiče svého dítěte. Z počtu žadatelů o osvojení je deset až dvacet procent schopno si takto dítě převzít, protože je to pro ně rizikové, a dokud nerozhodne soud, tak není pro ně jisté, že u nich zůstane.

Pěstounská péče

Nových pěstounů na dlouhodobou péči, kteří by si nově vzali dítě, není mnoho. Pracovnice R1 si myslí, že je potřeba, aby byla pro lidi lákavá i dlouhodobá pěstounská péče, aby je neodradila dlouhá příprava, vyplňování všech papírů, ale naopak je namotivovat, protože v dnešní době je pro lidi spíše lákavá PPPD než dlouhodobá, a to z finančního hlediska. I pracovník R5 by navrhoval větší podporu dlouhodobým pěstounům, protože vnímá, že PPPD je brána jako profesionální práce, ale pěstounská péče není brána jako profesionální práce, sice mají odměnu pěstouna atd., ale chtělo by větší podporu právě pro dlouhodobé pěstouny, jelikož jich není mnoho.

Pracovníci R1, R2, R3, R4 se shodují, že při konzultacích s pěstouny řeší nejvíce výchovné problémy a problémy při kontaktu s biologickou rodinou. Pracovnice R1 uvádí, že u jejich pěstounů jsou nejčastější problémy nebo potíže jednoznačně v kontaktech s biologickou rodinou. 90 % pěstounů, se kterými mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče, vykonávají příbuzenskou pěstounskou péči. Většinou babičky řeší problémy s rodiči, protože se bez souhlasu vměšují do jejich domácnosti biologičtí rodiče, ale nechtějí vycházet s dětmi, chtějí u nich bydlet, fungovat, protože nemají peníze, nemají, kde být, jsou závislí na drogách a mají další a další děti. Co se týče nepříbuzenských pěstounských péčí tak problém s biologickými rodiči tolik nenastává. Dále řeší výchovné problémy, kdy babičky, které jsou o generaci jinde, nerozumí potřebám pubertáků. Obecně chtějí poradit o výchově, nebo pokud mají pěstouni či děti konflikt s učitelem, nebo když se dítěti smějí spolužáci, protože je vychováno babičkou apod. Na kontakty s biologickými rodiči dohlíží pracovnice R1, R2, R3 v rámci asistovaného kontaktu. Paní R2 dodává, že buď umožňují přímý kontakt, kdy se setkávají pěstouni a biologičtí rodiče, nebo pokud není možný, tak zprostředkovaný kontakt, kdy pěstouny motivují, aby biologické rodiče kontaktovali telefonicky, dopisem, poslali fotku dítěte, obrázek, který dítě nakreslilo apod. Například, když je otec ve vězení, tak mu pošlou obrázek holčičky, její fotku, vysvědčení, aby rodič věděl o svých dětech.

Pracovnice R4 dodává, že problémy řeší s pěstouny většinou jejich doprovázející organizace, na OÚORP chodí pro radu z právní stránky, nebo návštěvami v rodinách odhalují problémy, které řeší i s doprovázející organizací společně. Většinou se jedná o výchovné problémy, problémy ve škole, poruchy učení, zdravotní stav, výživa, koníčky, dědické řízení, kontakty s biologickými rodiči atd. Pracovnice R4 většinou není přítomna při kontaktech s biologickou rodinou, dětmi a pěstouny, neboť je zajišťují doprovázející organizace. V případě zprostředkované pěstounské péče, sjedná setkání nejprve v kanceláři, která bývá

spojeno s případovou konferencí, kdy se ujasní pravidla a představí se, kdo se konference bude účastnit. Většinou se jedná o doprovázející organizace, pěstouny, rodiče a další odborníky podle toho, jak to vyžaduje situace, někdy lékař, někdo ze školy, psycholog atd. Poté se pěstouni domlouvají s doprovázející organizací.

Setkání pěstounů

V organizaci, kde pracuje pracovnice R1 pořádají svépomocné skupiny pěstounů každý měsíc. Účastní se jich ti, co se přihlásí na skupinu. Probíhají tak, že si pěstouni předávají své zkušenosti navzájem za přítomnosti odborníka, který ve skupině koriguje debatu, popřípadě řekne i svůj názor. Na začátku si říkají v kolečku, jak se jim vede a co je u nich nového za ten měsíc. Většinou pak řeší aktuální problém, který pěstoun přednese ve skupině a ostatní na něj reagují svými zkušenostmi a informacemi. Je to pro ně velice cenné, protože ani odborníci jim nemohou se vším pomoci, jelikož takovou situaci nezažili. „*Například řeší opilého klučinu, jeden by zavolał policii, nevzal ho do domu apod., na to ostatní reagují. Pak to jsou výchovné problémy, kdy se vnuk dostal do puberty a chtěl by vědět, jak to tenkrát bylo, proč se jeho rodiče nemohli o něj postarat. Tak jak na to reagovat, co odpovědět, i když je to také součástí té individuální konzultace, tady se jedná o pohledy od jiných lidí a jejich zkušenosti na ten daný problém, což je smyslem svépomocné skupiny.*“ A co nechtějí řešit ve skupinách, konzultují na individuálních sezeních. V organizaci, kde pracuje R2, se setkávají pěstouni jednou za dva měsíce.

Organizace, kde pracují pracovnice R1, R2 a R3, zajišťují pro pěstouny víkendová setkání, při kterých se pěstouni vzdělávají. Pracovnice R3 vypověděla, že pořádají setkání už od roku 2002, kdy ještě nebyly povinné. A když pracovala na kraji, pořádali setkání pěstounů a zařízení pro výkon pěstounské péče. Od poslední novely, kdy si pěstouni musí plnit vzdělávání, jich pořádají daleko více, a trvají vždycky od pátku do neděle. V pátek mají děti svůj program s pracovníky a s pěstouny jsou v kroužku a probírají, co je u nich nového, nebo pokud se všichni neznají, seznámí ostatní se svou situací. Setkání jsou dobré i v tom, že si mohou uvědomit, že jejich problémy jsou „*čajíčkem*“ oproti ostatním rodinám. Další dny mají program děti a dospělí dopoledne i odpoledne odděleně, kdy pěstouny vzdělává psycholog, psychoterapeut, právník, podle toho, co je zrovna zajímavé. Snaží se skupinu zorganizovat tak, aby to pro ně nebyl zbytečně strávený čas, a když mají výchovné problémy s dětmi, zaměří se na ně, nebo na kontakty s rodinami apod. Valná většina má o víkendová setkávání zájem,

z šedesáti pěstounských rodin - se najdou 2 rodiny, které moc zájem nemají. Většinou jsou totiž pěstounky zavřené doma, buď jsou to prarodiče, nebo mají malé děti, nebo více dětí a nechodí do práce, takže pro ně je to společenskou událostí. Pěstounských rodin moc v okolí, kde pěstouni bydlí, není, takže se může stát, že se s nimi nesetkají. Je pak těžké si povídat s někým, kdo tohle neprožívá, protože PP je specifické. Právě při setkáních se sejdou podobně založené rodiny mající stejné problémy, jež zajímá tatáž věc. Pro pěstouny i děti je pozitivní, když se takto setkávají, což potvrzuje i paní R2. Také pořádají prodloužená víkendová setkání od pátku do neděle, kdy jezdí třeba na hory a účastní se jich pěstouni, děti jim svěřené do pěstounské péče i jejich biologické děti. Minulý pobyt s nimi byl už dospělý syn se svojí rodinou, kteří si pobyt hradili sami. Hlavně pro děti je to bezvadné, protože vidí i jiná děcka, které vyrůstají v pěstounské péči. Baví se, jestli vědí o svých rodičích, jestli jsou v kontaktu nebo nejsou. Seznamují se tak s dalšími dětmi, které zažily podobnou zkušenost, o které se stará třeba babička apod. Pěstouni se vzdělávají, děti mají vlastní program, který vymýšlí kolegové, a večer mají společné programy, soutěže nebo úkoly. Na pracovišti paní R1 pořádají i týdenní pobyty pro pěstouny od pondělí do soboty. Na víkendové pobyty většinou jedou v květnu od pátku do neděle, ale letos vychází svátek osmého května na pátek, tak jedou od čtvrtka do neděle. Pěstouni se vzdělávají, jelikož ze zákona mají povinnost se 24 hodin za rok vzdělávat, kdy přednáší pracovnice R1 nebo psycholog o tématech, která pěstouny zajímají, jako třeba výchova dětí, setkání s biologickým rodičem, sdělování minulosti dítěte. Děti jsou podle věku rozděleny do skupinek - děti od dvou do pěti let, pak do deseti, deset až dvanáct a puberta, a starají se o ně buď hotoví psychologové, nebo studenti psychologie či speciální pedagogiky. Odpoledne bývají volnější, pokud se jedná o týdenní pobyt, pokud o víkendový pobyt, mají vzdělání i odpoledne a jsou odděleni. V případě týdenního pobytu chtějí vidět, jak se chovají pěstouni k dětem za běžných situací, například při výletu. Pozorují je tak v přímém kontaktu a pracovníci mají pak materiál k další konzultaci, např. jak působí na dítě výchovně, jak se jim daří plnit režim a pravidla, která jsou nastavena. Také relaxují, což je pro ně uvolnění, pohoda a odpočinek. Snaží se, aby vzdělávání nebylo jen „nalejvárnou“, ale aby bylo příjemnou formou, aby si hodně zapamatovali, zkouší také nějaké techniky. A během vzdělávání si odpočinou od dětí, protože je nemusí neustále hlídat. Večery mají strukturovanější, kdy studenti vymýšlí hry nebo soutěže, kdy se zapojí celé rodiny, při kterých vidí, jak spolupracují, jak zvládají konflikty mezi sebou, když o něco jde. Takže pobyty shledávají za nosné a důležité.

Příbuzenská pěstounská péče

Pracovnice R1 a R2 vidí velký plus ve vzdělávání pěstounů, kteří si neprošli přípravami, ale za to většinou svěřené dítě znají, už vychovali nějaké dítě, avšak dále prohlubovat své znalosti, svěřit se s problémy a nechat si poradit, je jak pro pěstouny, tak pro děti přínosné a podněcující. Pracovnice R1 přiznává, že sice pěstouni ze začátku nebyli zvyklí vzdělávat se a být tak pod kontrolou, ale s odstupem času i oni kvitují na to, že můžou někam chodit, zkonzultovat jakýkoliv problém, ať už přímo s nimi, nebo po doporučení odborníka. Takže jsou spokojení, pomáhá jim to, že za nimi někdo stojí, nejsou sami a užívají si to. Paní R2 uvádí, že mají už 12 let dohodu s OSPODem, který jim posílá všechny pěstouny na konzultaci alespoň jednou za dva roky. Vzniklo to tehdy kvůli tomu, že pěstouni, většinou prarodiče, často přišli pro pomoc pozdě, až když hořelo, protože kdyby přišli, měli by pocit, že selhali. Proto se sociálními pracovníky vymysleli, že budou mít jednou za dva roky povinnou konzultaci, aby je poznali a neměli strach s něčím za nimi přijít. Většinou však při konzultaci říkají, že je vše v pohodě, ale když jsou na odchodu, dodají, že by se ještě chtěli na něco zeptat, nebo co mají dělat, protože u nich nastal takový problém, takže je to preventivně dobré. U příbuzenské pěstounské péče nejsou pěstouni nastaveni na takovou spolupráci a sdílnost jako pěstouni, kteří prošli přípravou. Zůstávají pak leckdy zbytečně na problém dlouho sami. A u dítěte, který je v příbuzenské pěstounské péči a pečují o něj prarodiče, nezvládají mu pomáhat budovat jeho identitu, mluví o jeho rodičích nebo alespoň o jednom z nich špatně, je pak hodně těžké, aby dítě fungovalo a vytvořilo si o sobě správný obrázek.

Pracovnice R3 také mluví o příbuzenské pěstounské péči, která je mnohdy pro pěstouny i děti obtížná. Prarodiče pečující o děti to mají komplikovanější než klasičtí pěstouni, neboť se musí vyrovnat i se selháním svých dětí, proto mají vlastně v péči vnoučata, potažmo selhali oni ve výchově svých dětí. Špatně si to přiznávají, trápí je to a je potřeba, aby nedělali stejné chyby, ale aby nešli ani úplně jinou cestou. *„Měli jsme tu babičku se dvěma kloučky předškolního a ranně školního věku, kdy její zeť zabil její dceru a ona se teď stará o jejich děti. Starejte se a tohle mějte za sebou. To musí být něco šíleného. A není jediná, nebo jsou to děti rodičů, kteří byli na drogách nebo na alkoholu, je to komplikované.“*

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Podle pracovnice R2 potřebují pěstouni na přechodnou dobu daleko více podpory, více se s nimi pracuje a daleko více je musí doprovázet při všem, co se děje. Potřebují daleko

intenzivnější podporu doprovázející organizace. Pracovnice R3 si myslí, že každý neunese příchody a návraty dětí, které jsou pro PPPD časté a obdivuje, jak je zvládají. Donedávna to bylo pro ni též nepochopitelné, ale díky dvěma pěstounům na přechodnou dobu, se kterými se setkala, pochopila, že je to možné a že je to i naplňuje. Zná ale spoustu pěstounů hlavně žen, které řeknou, že by neunesly, aby dítě vyplálo a poslaly ho dál. Dodává, že si to musí člověk srovnat, a zároveň by byla nerada, kdyby se z toho stalo zaměstnání. Samozřejmě potřebují peníze a z něčeho žít, ale aby to nebyl jediný důvod. Zná právě i pěstounské rodiny, které to mají takto nastavené a vždycky ji mrzí, že to neodhadli dřív, protože je to pak na dětech i na rodině znát, a je to špatné. Pracovník R5 by navrhoval zavést pro pěstouny na přechodnou dobu akreditované vzdělávání, protože jsou v podstatě zaměstnanci státu a musí mít nějakou záruku, že jsou kvalitními pěstouny na přechodnou dobu. Obecně se všechny profese musí vzdělávat, tak i pěstouni na přechodnou dobu by měli mít podobné podmínky a větší podporu ve vzdělávání.

Všichni pracovníci potvrdili, že PPPD má pozitivní vliv na děti. Zvláště pro miminka, která nemusí být v kojeneckém ústavu, protože i kdyby byly pracovnice nejschopnější, tak jim nejsou schopny dát lásku jednoho člověka, na kterého se mohou navázat, což v ústavech nejde, neboť se tam dělá na směny. Podle paní R2 je PPPD nejlepší pro děti do půl roku, které jdou pak do osvojení. Je dobré, že se naváží na jednu osobu, která tam je pro ně ráno, v poledne a večer, a nemění se jim. Úskalí vidí ve vývojovém období u dětí od půl roku do jednoho roku, kdy si děti utváří vztah k jedné osobě, a pak mají být předány. Mohly by nastat rizika z psychologického hlediska, která by mohla působit na děti po ztrátě pečující osoby. U miminek do půl roku a od jednoho roku, kdy dítě navazuje kontakty s dalšími osobami, by neměl být problém s předáním do jiné rodiny. Také podle pracovnice R4 je vhodná PPPD pro děti, u kterých je podezření na týrání, protože se pak tzv. neuklízí do ústavu, ale jsou u pěstounů na přechodnou dobu. Jako negativní vidí pracovníci R5 a R4, pokud je dítě dlouho v PPPD, začne se vázat na pěstouna a pěstoun se začne vázat na dítě. Děti pak zažívají první odloučení od pečující osoby. A pěstoun, který dítě vyplálo, ho musí předat dál, prožívá ztrátu, což může být pro něj nepříjemné, i když je na to vycvičený. Mělo by se pracovat s dítětem tak, aby co nejméně trpělo při přechodu do jiného typu náhradní péče. Dále podle pracovnice R4 na výkon PPPD mohou doplácet zejména vlastní děti pěstounů, což se uvidí až časem. Pěstouni mají PPPD za svoji práci a dokáží si ji reálně zhodnotit, ale děti vidí, jak přišlo jedno dítě, pak zase odešlo. Může to mít takové následky v budoucnu, že až budou mít vlastní děti, klidně ho můžou odložit, protože si řeknou, že si ho někdo vezme. Ještě se neví,

co to s dětmi udělá, protože takovou zkušenost nemají, ale pracovníce R4 si pamatuje z přednášky Angličana, který dělal PPPD v Anglii, že jeho děti už nechtěly, aby k nim chodil stále někdo nový, aby si stále na někoho zvykaly, protože nikdy nevěděly, co dítě udělá, co si začne půjčovat, co všechno bude prolézat. Pěstouni si neuvědomují, že pro jejich děti to je vetřelec, který jim krade přízeň jejich rodičů. Další problém pracovníce R4 vidí v rodinném životě pěstounů na přechodnou dobu, protože si nemohou nic plánovat, jelikož nikdy neví, kdy bude potřeba, aby si dítě převzali, takže musí být 24 hodin denně na příjmu. Pak mohou dostat dítě, které celou dobu jen brečí, protože má abstinenční příznaky, jelikož jeho matka byla těžký kuřák. „Nedávno jsem byla u pěstounů, které mají třetí dítě, a nechtějí si stěžovat, ale vůbec se nevyspí. A dokonce během návštěvy, kdy jsme si ho střídali, tak celou dobu pobrekávalo, bylo neklidné a nešlo ho položit, protože jinak začal plakat, takže musí jít z náruče do náruče, a ještě že už mají dospělé děti, které jim také občas pomohou, aby si mohli na chvíli odpočinout, protože se nevyspí. A ten rodinný život pak dostává zabrat. Odpočinou si sice po tom půl až tři čtvrtě roce, ale zas třeba po 14 dnech dostanou další dítě. Uvidí se, jak to ty rodiny vydrží. Už se začínají ozývat první hlasy manželů, že se jim to moc nelíbí, protože mají pořád doma řvoucí miminko. Pro ty miminka je to každopádně dobré, protože mají jednu pečující osobu, i když třeba pak zažívají to odloučení. Ale otázka je, jak to vydrží pěstouni.“ Pracovník R5 také vidí možné vyhoření pěstounů, kteří mohou být po čase unavení z neustálého martyria péče o dítě, obzvláště když mají děti malé, a když se u nich objeví třikrát zrovna narozené miminko, tak je to pro ně těžší. Ale jak ukončí pěstounskou péči u jednoho dítěte a dítě jde do náhradní rodiny, mají pak klidové období, kdy se s žadateli v evidenci a doprovázející osobou domlouvají, jak dlouhé by potřebovali volno. Některé rodiny potřebují aspoň 14 dní dovolenou, během níž si odpočinou, vyjedou na hory a trochu se vzpamatují z toho, že přišli v uvozovkách o dítě, ale vědí, že mu bude dobře. Někteří pěstouni na přechodnou dobu řeknou, když od nich odešlo dítě v pátek, že v sobotu vyperou, v neděli vyžehlí a v pondělí mohou přijmout další dítě. Klidové období je nastavené individuálně, ale minimální doba je týden až čtrnáct dní, kdy jim nezprostředkují další PPPD, ale dá se domluvit i na delší době, např. u PPPD, kde byla péče náročnější, dítě u nich bylo déle a více se zafixovalo na pěstounskou rodinu, nebo když je přechod pro dítě do náhradní rodiny těžší. Další problémovou věc spatřují pracovníci R4 a R5 v tom, že děti z PPPD nemají kam dát dál, protože pěstounů na dlouhodobou péči není moc. „Zrovna teď tu máme dvě děti, u kterých nevíme, co s nimi, protože jim bude končit PPPD, ale nemáme pěstouny, kterým bychom je dali. Apelujeme na krajský úřad, ale v celé republice není nikdo, ke komu by mohly

jít. Takže netuším, co s tím budeme dělat.“ (R4) Hledají sice řešení, aby předešli tomu, že se dítě stejně objeví v pobytovém zařízení, ale někdy nejsou jiné možnosti, jiná alternativa.

Děti se zdravotním postižením

Pracovnice R2 se nesetkala s dětmi se zdravotním postižením, které by byly v pěstounské péči. Jen s dětmi, které si prošly následky psychické deprivace, které jsou nestabilní, což řeší psychiatrickou léčbou. Ale ze 130 rodin, které zná, neví o nikom. Pracovnice R1 zná jednu pěstounku, která si bere děti jen se zdravotním postižením, umí to s nimi, tak u ní není problém, protože je dobře začleňuje do společnosti a při kontaktu s nimi si nevšimnete, že by prošly nějakým těžkým životním příběhem. Jedná se jen o děti s fyzickým postižením jako je rozštěp páteře nebo děti bez nohy. A setkávají se i s pěstouny, kteří mají děti s mentálním postižením, a s nimi jezdí na výlety, účastní se aktivit, které pořádají a nevidí u nich žádný problém. Pracovnice R4 zná pěstouny, kteří si berou sluchově postižené děti, protože mají zkušenost se sluchovým postižením. Ale děti s mentálním nebo těžkým zdravotním postižením se u nich nepodařilo umístit.

U zdravotně znevýhodněných dětí se na krajském úřadě pracovníka R5 občas podaří umístit takové dítě zejména do pěstounské péče, pokud se jedná o lehčí postižení, pokud o těžší je to komplikovanější, ale to je i v rámci celé republiky, protože pokud nenajdou vhodné náhradní rodiče, spolupracují s ostatními krajskými úřady, jestli u nich nemají vhodné žadatele, ale požadavek se vrací zase k nim, protože nenašly takové žadatele. Dítěti zdravotně postiženému se zprostředkovat osvojení nedaří.

Důvody ukončení pěstounské péče

Nejčastějším důvodem je zletilost svěřeného dítěte. Pracovnice R1 zmínila, že dohodu o výkonu pěstounské péče mohou rozvázat s pěstouny, kteří nesplní svoji vzdělávací povinnost opakovaně, tedy dva roky po sobě. Vzhledem k tomu, že vzdělávací povinnost platí od 2013, tak s nikým nerušili dohodu o výkonu pěstounské péče, i když pár pěstounů nesplnili vzdělávací povinnost loni, ale letos se to snaží hlídat. Ze strany pěstounů se pracovníci R1 stalo jednou, že ukončili dohodu o výkonu pěstounské péče a uzavřeli si ji na místě, kam se přestěhovali. Pracovnice R1 pracuje s pěstounskými rodinami, které jsou většinou příbuzné s dítětem, a málokterá rodina - babička dá dobrovolně dítě do dětského domova. Ne že by se cítili tak zdatní zvládnout pěstounskou péči, ale nechtějí, aby jejich přímý příbuzný skončil

v ústavu. Proto si děti do péče berou a chtějí to dotáhnout až do konce, takže se jim nestalo, že by chtěl někdo dítě vrátit nebo na něj nestačil, i když mají problémy, snaží se vydržet. A dodává, že možná kdyby byly u cizích pěstounů, stalo by se to, protože mezi nimi není vazba tak silná a nemají společné rodinné kořeny. Paní R2 se za 17 let, co pracuje v oblasti náhradní rodinné péče, setkala dvakrát s tím, že pěstouni ukončili péči o svěřené dítě. V prvním případě kvůli tomu, že pěstouni nezvládali výchovu dítěte, nemluvili hezky o matce dítěte, zamezovali kontaktům s ní, i když si dítě přálo opak. Chyba byla v tom, že nemluvili na rovinu o původní rodině a radši se vzdali dítěte, po té co bylo v kontaktu s matkou, a dítě šlo nakonec do dětského domova. Druhý případ uvádí paní R2 malou holčičku předškolního věku, kdy se ji pěstounka rozhodla vzít do péče, protože nemohla mít děti, ale pak se jí narodily vlastní dvě děti a matka měla pocit, že holčička dělá rozbroje, takže ji dala pryč. Pracovnice R3 uvádí, že jsou malé výjimky, kdy dítě má takové výchovné problémy, že je nařízena ústavní výchova, a někdy se může stát, když se dítě setkává s biologickou rodinou, ukončí se pěstounská péče, a dítě přejde zpět do péče rodičů, ale stává se to ojediněle. Loni pracovnice R3 dělala průzkum u OSPODů, kolik pěstounským péčí zaniklo jiným způsobem než zletilostí, a za poslední tři roky žádná. Ovšem přiznává, že se to časem může změnit, protože pěstounská péče byla dříve nastavena jinak, než je to v současné době, kdy jsou častější kontakty s biologickou rodinou, a místo dlouhodobé pěstounské péče by mohlo přibýt dětí, které by se vrátily ke své biologické rodině. Zároveň ale jak jednou rodina selhává, tak se už spíše dítě nevrací. *„Myslím si, že pokud rodina má zájem, je jí poskytována určitá péče od státu a ty děti by neměly být odebrány. V masmédiích jsou často znázorňovány sociální pracovnice šťastné, když vyrvou dítě z funkční rodiny a umístí je. To je takový nesmysl, v životě jsem se s tím nesetkala. Nikdo nechceme odebírat děti od rodiny, ale ve fázi, kdy je to nějaký kritický, tak se nic jiného nedalo dělat.“*

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

Ze zkušenosti pracovnice R4 nedělají depistáže. Děti, které potřebují náhradní rodinnou péči, přicházejí z terénu a každé ohrožené dítě musí být hlášeno krajskému úřadu. Zájemci o osvojení a pěstounskou péči přicházejí sami, informace poskytují na webových stránkách.

Pracovnice R4 vykonává funkci poručníka za magistrát. Nyní má na starost tři děti v před adopční péči, jejichž rodiče pozbyli rodičovská práva, ale než mohou být osvojeny,

musí uplynout šest měsíců. Pak se podá návrh na osvojení a než nabude právní moci, zastupuje je v právnických věcech přibližně tři čtvrtě roku.

Krajský úřad

Ve vztahu k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí má krajský úřad v evidenci všechny děti, kterým je možno zprostředkovat náhradní rodinnou péči, v podstatě jsou to všechny děti v ústavním zařízení, což je velmi velké číslo. Na druhou stranu jsou tam sourozenecké skupiny, starší děti, nebo děti, které mají blízko k rodině, jsou v kontaktu a při jednání nemají rodiče o náhradní rodinnou péči zájem. Hledají náhradní rodiny pro děti, které je možné umístit do NRP. Mají přes dvě stě dětí v evidenci, avšak pěstounů jenom 15. Takže nedokáží pokrýt celou škálu dětí v ústavěch, ale ne vždy je pro děti vhodné být v pěstounské péči. Záleží na jejich věku, jak tam jsou zvyklé, jaké mají navázané vazby apod. Dost často mívají velké sourozenecké skupiny a u nich je skoro nemožné najít společnou pěstounskou péči. *„Ted’ máme sourozeneckou skupinu osmi dětí, ale tu si nikdo do pěstounské péče nevezme. Máme dva pěstouny, možná tři by se našli i v jiných krajích, ale není to v naší moci. Pak takové skupiny se snažíme umístit do sos dětských vesniček, které mohou přijmout větší skupinky. Na druhou stranu už je to pro ně také problémové, vysoký počet a mají naplněné kapacity, takže je to na delší dobu než se nám to podaří zrealizovat.“*

Na krajském úřadě pracovníka R5 pořádají různé workshopy, společná setkání s budoucími osvojiteli, pěstouny i s pěstouny, kteří mají svěřeno dítě. Většinou se také schází kvůli tomu, že dlouho čekají, než jim zprostředkují osvojení nebo pěstounskou péči. Pak s nimi mluví o jejich představách, protože když vstupovali do celého procesu zprostředkování, měli určitou představu, jak by dítě mělo vypadat, ale v průběhu několika měsíců nebo let se ukáže, že jejich představa je příliš úzce vymezená, a je problém, aby byli vytipováni. Hledají možnosti a pomáhají jim v tom, aby svoje představy upravili, např. nebudou chtít dítě do tří let věku, ale třeba do šesti, nebudou chtít jen holku, ale i kluka, nebo dítě s nějakým lehkým zdravotním problémem. Pak už je škála daleko širší a větší pravděpodobnost, že budou vytipováni.

Administrativa

Pracovnice R1 vidí obtíže v práci v administrativních věcech, kterých je strašně moc a více by potřebovali pracovat s pěstouny v přímém kontaktu, ale kvůli tomu, že nestále musí

něco zapsat, komunikovat a telefonovat s dalšími institucemi, není na přímou práci s pěstouny tolik času.

Pracovnice R3 uvádí, že když začínala na OSPODu, tak se dělala opravdová sociální práce. *„Samozřejmě administrativa musí být, neboť nejsme nesmrtelní, neděláme to pořád a musí po nás někdo převzít ten spis a vědět, o čem ten případ je. Ze začátku bylo 75 % práce venku a zbytek administrativní práce. Když jsem byla potom na kraji, tak jsem měla pocit, že dělám 75 % administrativy a možná 25 % práce s lidmi, což mi vadilo. Myslím si, že práce s lidmi by měla být prioritou v sociální práci. Od důchodu vlastně pracuji tady ve sdružení, protože jsem byla zakládajícím členem před 16 lety. Ty organizace vznikaly, proto aby se měly rodiny na koho obrátit, s kým poradit a víc jsem byla tady v terénu než na tom úřadě, kde se hrnulo více administrativy. A to se mi líbilo, že jsem mohla dělat sociální práci takovou, jakou si představuji, že by měla být. Za ty roky se taky dost změnilo, a když řeknu, že dělám půl administrativy a půl sociální práce s rodinou, tak kdo ví jestli. Myslím, že je důležité naslouchat lidem a pomáhat jim v takových běžných věcech, také je důležitá morální podpora a to, že vědí, že je vyslechnete, nerada bych, aby to jednou zaniklo. Měli by spolu komunikovat nejenom přes telefon nebo mailem, ale také osobně.“*

Pracovnice R4 přiznává, že se změnou zákona o sociálně-právní ochraně dětí a s přijetím nového občanského zákoníku přibýlo hodně práce. Dříve se souhlasem k osvojení od matky, bylo dítě dáno do ústavu, nemocnice jim to sdělila a zeptali se, kam ho umístit, a také ho tam převezli. Dětský domov poslal zprávu, že ho tam mají a pracovnice R4 se na něj jela podívat. Sami od sebe jí teda dali všechny papíry. Pracovnice R4 pak sháněla matku dítěte, aby jí podepsala souhlas, že může jít dítě do osvojení, a následný den mohlo do osvojení. Takže to bylo rychlý, pružný a bezvadná spolupráce. *„Teď se všechno táhne, nikdo nic neví, na všechno musím napsat papír. Dítě je dva dny narozené a já na něj mám deset papírů, což je zoufalý, hrozný. Musím napsat, jestli je dítě ohrožené, musím dát předběžné opatření na soud, jít k výkonu soudu, nastavit individuální plán ochrany dítěte, nastavit vyhodnocení a pak u mě zůstává rok, dva, když to dobře jde. Místo toho, aby to šlo rychle, tak se to protahuje, jezdím z jednoho ústavu do druhého, protože dříve jsem měla své děti většinou v jednom zařízení, teď jezdím po celé republice, a co tři měsíce je musím navštívit. Obrovský nárůst práce, i když jsem ji dělala stejně, tak to mám ztížené papírováním, cestováním. Dřív jsem na tu práci byla sama, teď jsme tady tři a máme ji nad hlavu. Nárůst teda práce a pořád s někým komunikuji a snažím se dohodnout na nějakém řešení. Je to složité, miminko chce do osvojení, ale než se tam dostane, uteče strašně dlouhá doba.“*

Spolupráce s dalšími subjekty

Pracovnice R1, R2, R3 vypověděly, že jejich spolupráce jak s obecními úřady obce s rozšířenou působností tak s krajskými úřady je bezproblémová. Pracovnice R1 uvádí, že spolupráce je nadstandardní a s magistrátem ještě užší. Nemá, co by vytkla. Naopak když potřebují, aby s nimi zkonzultovali něco, co se týče jejich klientů, protože sociální pracovníci z OÚORP jsou stále jejich klíčovými pracovníky, jsou ochotni společně situaci řešit. Paní R2 také nemá problém se spoluprací. Pro krajské úřady dělají přípravy pro budoucí osvojitele a pěstouny, a když si nejsou jistí, kterým žadatelům dítě svěřit, tak je kontaktují, protože ví, že během příprav je měli možnost více poznat. Přizvou je na zprostředkovací panel, kde se hledá vhodná rodina, aby jim poradili. S obecními úřady obce s rozšířenou působností spolupracují v rámci vytváření individuálních plánů ochrany dítěte, nebo pokud mají nějaké pěstouny na dohodu, kteří mají problém, tak je k nim pošlou. Pracovnice R3 nemá špatné vztahy s krajským úřadem, jelikož pracovala na krajském úřadě, i když se to tam dost obměnilo. Co se týče spolupráce s OSPODem, jelikož pracovala na stejné pozici, pak na okrese a byla jejich metodikem, zná spoustu pracovníků a nemá problém v komunikaci s jednotlivými OSPODy.

Pracovnice R4 hodnotí, spolupráci s krajským úřadem jako dobrou. Když potřebují vytipovat pěstouna na přechodnou dobu pro dítě, tak pracují pružně, snaží se najít a zohlednit všechny problémy, které by mohly v rodině nastat, i vzdálenost, a vlastně obratem jsou schopni říct, kterého pěstouna oslovit. Pokud jim pracovnice R4 pošle dítě, které může být osvojené, velmi rychle vytipují, do které rodiny půjde. Dříve se scházeli komise jen jednou za měsíc a tlačili na ně, protože pokud to nestihli, děti musely čekat, až se sejde komise další měsíc, což teď není. V rámci jednotlivců je komunikace dobrá, jsou příjemní, vstřícní, ale jako celek jí stále od nich chybí metodika, ale možná to je tím, že taky nemají jasné instrukce. Po metodické stránce nemají jasné instrukce a potřebovali by se dohodnout, jak jednotlivé úkony budou dělat, aby byli alespoň v rámci kraje jednotní. Pracovnice R4 uvádí příklad, kdy měli dělat od 1. 1. 2013 individuální plánování ochrany dětí, a první metodika přišla až v září, ale kontrolu z krajského úřadu měli už v únoru, ale jsou tam pracovnice, které to nikdy nedělaly a učí se to, takže časem se snad budou lépe orientovat.

Pracovník R5 shledává spolupráci s obecními úřady obce s rozšířenou působností jako dobrou. Společně se setkávají na poradách, jsou jejich nadřízený a metodický orgán, takže je i kontrolují, ale obecně mají v 90 % nebo i více dobrou spolupráci, a když je někde problém, tak se snaží při společném setkání ho vyřešit. Když mají třeba jinou představu, jak by to mělo

probíhat, musí si uvědomit, že odpovědnost je i na nich, když něco nedopadne dobře. Dále spolupracují s organizacemi, které doprovází rodiny a mají uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče. Snaží se s nimi setkávat v rámci pracovních setkání, kde si vyjasňují určité komplikace, které by mohly nastat, například při procesu tzv. předávání dítěte z profesionální rodiny k osvojitelům nebo pěstounům, a mluví o tom, jak dlouhá doba by to měla být, jak pozvolna. Někdy to může trvat měsíc nebo dva měsíce a snaží se, aby to pro dítě bylo nejlepší. Při samotném předávání dítěte nejsou přítomni, spolupracují při tom s OÚORP, ale setkávají se s nimi před tím, domlouvají si určitá pravidla, ale přímo do toho procesu nezasahují, protože většinou doprovázející organizace nejlépe zná potřeby dítěte, pokud se s ním setkávala již při PPPD.

Další vzdělávání

Pracovníci R4 a R5 mají s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí a s vyhláškou povinné se od 1. 1. 2013 držet standardů kvality sociálně-právní ochrany dětí, ve kterých je každý pracovník, co pracuje v této oblasti, povinen absolvovat minimálně šest dní akreditovaných vzdělávacích kurzů pod Ministerstvem práce a sociálních věcí. U pracovnice R4 to probíhá tak, že dva dny se vzdělávají mimo pracoviště na jimi vybranou tematiku, pak dva dny, které budou mít teď v květnu v prostorách pronajatých magistrátem. Vzdělávání si určují sami podle toho, co je zajímá. Vyberou si témata a paní vedoucí s personálním oddělením zařídí lektora. Poslední dva dny si vybírají vysloveně podle specializace. Loni absolvovali - standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí, vyhodnocování individuálního plánu ochrany dítěte, rozhovor s dětským klientem. Letos mají vzdělání zaměřené taky na komunikaci a práci s klienty. Témata se většinou vracejí s novými poznatky, jinými odborníky, protože i klienti a jejich potřeby se mění. Zjišťují, že děti mají jiné problémy, rodiče se jinak chovají, proto je potřeba vzdělávání důležitá. Pracovník R5 byl v loňském roce na výcviku facilitace, vedení případových konferencí, které se hodí i při jednání s žadateli, nebo při setkání pěstounů na přechodnou dobu a náhradních rodičů, nebo když řeší komplikované kauzy. Snaží se na krajském úřadě v nových oblastech neustále vzdělávat, kromě legislativních školení, tak i podle toho, kdo má jakou specializaci. Například kolegyně psychologky chodí na další různé výcviky, pak jsou na krajském úřadě kolegyně se specializací na týrané děti, nebo s mezinárodním prvkem, kolegyně spolupracující s dalšími organizacemi, které mají na starost pověření o výkonu pěstounské péče, kolegyně na pěstounskou péči, PPPD, osvojení. Musí se navzájem zastupovat, takže by se měly vzdělávat

i v jiných oblastech, ale aby to bylo co nejvíce jejich profesnímu profilu. Pracovnice R2 absolvovala kurz programu Pride, který koupilo ministerstvo, a je zaměřeno na vzdělávání pěstounů a osvojitelů. Také školila pro ministerstvo další osoby, ale jen z oblasti přípravy pěstounů a osvojitelů, které jsou částí programu Pride. Na Slovensku uplatňují celý program, který zahrnuje nábor pěstounů, další vzdělávání, a doufá, že to bude i u nás, a dál by se dovzdělávala. Celkově program Pride byl na 200 vzdělávacích hodin během půl roku a další vzdělávání absolvovala v rámci náhradní rodinné péče, jež čítalo 24 hodin za rok. Dále absolvovala psychoterapeutický výcvik. Pracovnice R3 tvrdí, že v oblasti náhradní rodinné péče se musí neustále učit a vzdělávat, protože se pěstouni neptají jenom na náhradní rodinnou péči, ale i na praktické věci kolem úřadu práce, důchodů, dědictví, smlouvy, nebo jestli mohou dítěti v pěstounské péči spořit na byt, jak to bude, až bude dospělý, jestli to mohou vypovědět, co se stane, pokud půjde do vlastní rodiny. Využívá konzultace se soudci, protože chodila léta k soudu, a už se dlouho znají. Chodí i na semináře, které pořádají pro pěstouny, např. na přednášku soudkyně z okresního soudu. Pracovnice R1 si vybírá školení, která se týkají legislativy. Kromě sociální pracovnice, je také psychoterapeutkou, takže prošla různými psychoterapeutickými výcviky. Letos jede na celý týden do Přerova, kde se konají semináře na téma pěstounské péče a legislativy, a bude zmíněn i individuální plán ochrany dítěte. Za loňský rok navštívila tak šest až sedm jednodenních školení.

Supervize

Všichni respondenti mají supervize. Pracovnice R1 má povinné supervize a intervize v rámci psychoterapie. Na pracovišti však supervize nemají, jelikož supervizoři jsou drahá záležitost, ale každý odborník si ji provádí po svém. Pracovnice R2 má supervize, jak v rámci příprav, tak na pracovišti. Pracovnice R3 mají na pracovišti povinné supervize, které považuje za dobré, ale nesmí se nadužívat, být zbytečná a musí mít smysl, protože nesnáší, když se dělají věci jen pro věci, které si odškrtnete někde v kolonce. Pracovnice R4 mají supervize povinné a pokud je dobrá, tzn. dobrý supervizor, vedení a skupina, tak ji shledává za smysluplnou. Zažila různé supervizory, různé možnosti a ví, že každému vyhovuje něco jiného. Tím, že dělala náhradní rodinnou péči dlouho sama, vyhovovala pracovníci R4 individuální supervize, protože s touto tematikou nechtěla zatěžovat skupinu, a v rámci skupiny řešili témata, která zasáhnou více lidí. Taky se jim stalo, že jednoho supervizora jednoznačně odmítli. Požadavek vyslali vedoucí a shodli se, že to pro ně není vhodný supervizor. Pokud mají delší dobu jednoho supervizora, pocítují, že by potřebovali změnu

v přístupu a jinak ji nastavit. Také měli jednu dobu jenom skupinové supervize, ale občas byl požadavek i na individuální. Letos mají skupinové supervize v menších skupinkách, což pracovníci R4 více vyhovuje, a mají možnost i individuální supervize. Pracovník R5 uvádí, že mají supervize pravidelně jednou za dva měsíce supervize, a uznává ji jako dobrý nástroj, kde mohou projednat fungování týmu, spolupráci, ale i nějaký konkrétní komplikovaný případ. Vnímá ji pozitivně, ale musí si člověk zvyknout, než se bez problémů a bez obav může otevřít v oblasti, kterou by se jinak neodvážil otevřít.

Pracovní den

Všichni respondenti uvedli, že mají vždy pestré pracovní dny, které nejsou stejné, jejich náplň se vždy může změnit, pokud nastane akutní problém, jenž se musí vyřešit. Běžný den pracovnice R1 vypadá tak, že konzultuje s klienty, co je u nich nového, jak se mají, co aktuálně řeší. Také chodí na společná setkání na magistrát, kde řeší věci ohledně klientů. Silná část je administrativní, kdy zapisuje každý telefon, veškeré konzultace, a v neposlední řadě mají svépomocné skupiny a asistované kontakty s biologickými rodiči. Paní R2 pracuje nejen v oblasti náhradní rodinné péče, ale i v odborném sociálním poradenství, takže řeší i problémy v manželství, vztahu, osobní a rodinné problémy, nevěry, problémy s komunikací apod. Pracovnice R3 uvádí, že asi půl času tráví s pěstouny, v rodině a zbytek dne u počítače vyřizováním administrativy. Ale snažila se vždycky být více u rodin, protože si myslí, že je to důležité. Pracovnice R4 pracuje ve lhůtách, podle kterých musí uspořádat svůj pracovní den. Má ranní rituály, téměř každý den chodí do práce na šestou hodinu a jako první se musí podívat na stránky od zaměstnavatele a splnit si tak povinnost k zaměstnavateli, kde nachází aktuální informace, nové směrnice, jestli nepůjde proud, voda, počítače, cokoli. Pak převezme poštu, odpovídá na dotazy klientů a začne vlastní práci, na kterou ví, že potřebuje klid, protože od šesti do osmi hodin je relativně klid. Jedná se o těžké případy, vyhodnocení, individuální plány ochrany dítěte. Od osmi hodin začínají drčet telefony, chodí na schůzky, návštěvy, soudní řízení, a do toho může přijít něco akutního, nebo přijde vedoucí, která něco potřebuje hned, a pak jde všechno stranou a dělá, co je potřeba. Jedna návštěva může zabrat i celý den, jelikož musí až na druhou stranu republiky, ale většinou se snaží, když někam jede a má k dispozici auto, stihnout více návštěv. Samotná návštěva přitom trvá půl hodiny až hodinu, nejvíce tři hodiny. Pokud se jedná o žadatele o osvojení, všechno už probrali a jede se jenom podívat na bydlení, tak trvá návštěva maximálně půl hodiny. Soudní řízení jsou většinou naplánované na tři čtvrtě hodiny, ale někdy se také protáhnou, protože jsou tak

problematické, soudce se potřebuje někam posunout a potřebuje vyslechnout všechny zainteresované osoby. Plán sice je, ale realita je většinou jiná. Pracovní náplň pracovníka R5 se skládá z ranní porady, která sice nebývá pravidelně, ale aspoň krátké setkání si vždy udělají, a během ní si řeknou to nejzásadnější. Hodně času tráví nad rozhodnutími, a z pozice vedoucího ručí za správnost písemných výstupů, jež vychází z úřadu nejen z oblasti náhradní rodinné péče, ale i z oblasti státního příspěvku pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a pověřených osob. Občas mají konzultace ke komplikovaným případům s obecními úřady obce s rozšířenou působností. Každý den kontroluje spisové dokumentace nových žadatelů, které konzultuje s kolegy z náhradní rodinné péče a stejně tak, když přijde žádost o nové pověření, nebo nějaká změna, a kromě toho řeší organizační a provozní věci, které je nutné během dne zvládnout, jako na každém běžném úřadu.

Povolání

Žádný respondent neuvedl, že by ho práce v oblasti náhradní rodinné péče neobohacovala, nenaplnovala, nebo dokonce, že by chtěl změnit práci. Pracovnice R1 pracovala asi osm let s dětmi s poruchami chování, s dětmi týranými, zneužívanými, agresory, s dětmi, které šikanovaly, nebo byly oběti šikany, takže s úplně jinou kategorií lidí i rodičů, než s kterými pracuje teď, kde působí rodinná atmosféra, všichni se znají a jezdí na pobyty, které si všichni užívají, a tím, jak se vidí 24 hodin denně, mají k sobě bližší vztah. A uvádí, že atmosféra je fajn i na pracovišti. Ovšem později by se chtěla věnovat více psychoterapii, protože její manžel je klinický psycholog, a potřeboval by pomoc. Ale jelikož mají malé děti, je pro ni tento stav vyhovující. Pracovnice R2 mluví, o tom, jak ji potěšili pěstouni, kteří si vzali do osvojení sourozence holčičky a pak si osvojili holku a kluka, kteří nejsou příbuzní, a právě v rámci vzdělávání pěstounské péče, se začali dívat na tuto problematiku z jiného pohledu. Řekli jim vše, co o biologických rodičích věděli, holčička pak na facebooku našla svoji biologickou mámu, bratra a otce, a náhradní rodiče je v kontaktu s nimi podporují. Bratr náhradní rodiče výchovně respektuje, když si třeba sestra postěžovala, že ji nepustí na diskotéku, tak jí odepíše, že by ji taky nepustil, že by měl o ni taky strach. Vidí význam ve vzdělávání, i když ze začátku pěstouni říkali, že mají doma děcko 15 let, proč by se měli dál vzdělávat, když už děcka budou za chvíli dospělá. Je těžké najednou po nich chtít, aby se vzdělávali, když už děti skoro vychovali, ale na druhou stranu to druhé rodině pomůže, aby se srovnali s tím, že náhradní rodinná péče je jiná než biologická rodina. Pracovnice R4 uvádí, že se neustále musí něco učit, ať zákony, přístupy, programy, techniku, ale baví ji učit se nové

věci, protože nová věc je pro ni motorem pro další práci, ale v poslední době jí vadí papírování, kterého je hodně na úkor práce s klienty. Ze zákona mají nastaveno méně rodin, ale radši by byla více s rodinami, než trávila čas papírováním. Pracovnice R3 dělala tuto práci vždycky ráda, ale někdy se jí taky stalo, že nerozhodla něco úplně dobře. Práce v neziskové organizaci ji vždycky těšila, protože byla s lidmi ve větším kontaktu. „*Minulý týden mi volala paní pěstounka, že mají jarní prázdniny, a když se ptala holčičky, co má v pěstounské péči, co chce dělat, tak odpověděla, že se chce jet podívat na mě, tak jsme se tady na chvíli sešli. Je to hezké, když i děti mají k vám nějaký vztah, i když jste jen sociální pracovnice. Trávila jsem s nimi mnoho času, a mám k ní důvěrnější vztah, holčičce je už 13 let a znám ji od kojeneckého věku.*“ I když už je paní R3 v důchodu, je ráda, když přijde do organizace, pracuje s lidmi a může se dále vzdělávat.

Pracovník R5 se pohybuje v této oblasti od roku 1993, kdy začínal jako kurátor mládeže, pak pracoval v oboru problematiky protidrogové prevence a v roce 2001 přestoupil na krajský úřad na sociálně-právní ochranu dětí. V té době to byla velké výzva, protože zanikaly okresní úřady, což byly fungující etablované instituce, a všechno přecházelo na OÚORP, kde se musela kompletně nastavit nová spolupráce, nové mechanismy. Bylo strašně moc nových pracovníků na OÚORP, kteří v tom leckdy nikdy nedělali, a krajský úřad pro ně dělal celkem rozsáhlé vzdělávání. Každé období má svá pozitiva a negativa, tak jako novela zákona je vnímána pozitivně a negativně, tak některé věci by se mohly dělat lépe, což vidí pracovník R5 s odstupem těch dvou let, kdy je v účinnosti novela zákona, a by se mohly připravovat určité úpravy, stejně tak i v novém občanském zákoníku, ale až časem se uvidí, jestli bude vůle je prosadit v parlamentu, což už je komplikovanější najít shodu ve všech věcech. Oblast sociálně-právní ochrany dětí je více diskutovaná veřejností, zvláště s ohledem na mezinárodní kauzy, které se teď v médiích objevují a rozdělují veřejnost na dvě poloviny, možná i více, a vnímají i negativa systému o ohrožené děti v cizích zemích. Pracovník R5 by změnil zajištění lepšího financování služeb pro rodiny, zvláště pro rodiny, které nemají až tak vážné problémy, protože pro rodiny, které se nachází v tíživé situaci, jsou sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi, ale pro rodiny, které ještě nejsou tak dole, kterým by to pomohlo, aby se nedostaly do stavu, kdy nebudou moct, nejsou sociální služby. Jednalo by se o dlouhodobou změnu koncepce v oblasti sociálních služeb a obecně podpory služeb pro rodiny s dětmi. Zásadně by mohlo kompletně pomoci, aby se systém o ohrožené děti resortně sjednotil. „*V současné době jsou v tom zapojené tři resorty: školství, zdravotnictví a sociálních věcí, což vnímáme jako kontraproduktivní. Je problém se domluvit mezi*

pracovníky z jiných resortů. A myslím, že by hodně pomohlo, kdyby to bylo sjednoceno pod jeden resort. Mohl by se jmenovat Služby ohrožené rodiny s dětmi. A byla by tam stejná metodika, postupy. V současné fázi to má nastaveno školství trošku jinak, zdravotnictví jinak, sociálních věcí to má trošku jinak. A někdy je problém se navzájem domluvit. S těmi pracovníky se už osobně dokážeme domluvit, aby to bylo v zájmu dítěte, ale někdy nám to zbytečně komplikuje legislativa, která je rozdílná. Ministerstvo má už nějakou představu, že by se to sjednotilo, což bych uvítal a myslím, že by to hodně pomohlo celému systému péče o ohrožené děti.“

Příběhy

Všichni respondenti vypověděli, že znají mnoho zajímavých případů a každý je jedinečný a něčím výjimečný. Pracovnice R1 uvádí, že jde většinou o případy až smutné, nad kterými přemýšlí. Většinou děti mají závislou matku na drogách nebo alkoholu a ze dne na den je přivedou do péče prarodičů, nebo na základě předběžného opatření jsou umístěny sociálními pracovníky do péče prarodičů nebo do dětského domova, a od toho se odvíjejí jejich případy. Některé z nich si prošly týráním, jiné trpěly hladem. Nebo už od mala byly v kojeneckém ústavu a rodiče o ně neprojevovali zájem. U 70 % rodin, které mají na dohodu, o děti rodiče nejeví zájem. Jako konkrétní případ představuje holčičky, které jsou v péči babičky, a jejich maminka je psychicky nemocná, navíc je závislá na návykové látce, ale k mamce mají vztah. V momentě, kdy máma prochází léčbou a je po té léčbě v pořádku, vídá se s holčičkami, tráví s nimi víkendy do té doby, než se zase zhoupne do těch negativních hodnot a do starých kolejí. Holčičky vidí, že s mámou není zase úplně všechno v pořádku, a že se o ně nemůže starat a jsou spíše s babičkou.

Paní R2 uvádí příběh, jež se týká pěstounů, kteří si vzali roční holčičku od sousedky, jež měla přes devadesát let, a viděli, že nezvládá pečovat o svoji vnučku. Neprovádělo se u nich ani odborné posouzení, jen podali návrh soudu a ten jim vyhověl. Zpětně se dozvěděli, že to byli známí lidi a nějak se to obešlo. Když bylo holčičce pět let, pěstounka otěhotněla, už měli jedno své dítě, a přišla za kolegou a řekla mu, že holčička u nich dělá rozbroje, že se kvůli ní doma hodně hádají, že se nechová hezky k jejich vlastní holčičce, a chce, aby od nich odešla. Nejdříve se jí kolega paní R2 snažil vysvětlit, jestli to není hormonálního původu, když je těhotná, protože není možný, aby to tak chladně vyřizovala. Paní ale měla vše jasné, racionální, že holčička půjde z domu a nejlépe hned. Kolega pak přišel konzultovat za paní

R2, protože pracuje v oblasti náhradní rodinné péče delší dobu. Snažili jsme se jí vysvětlit, co to bude pro holčičku znamenat, ať ještě počká, aby oslovili krajský úřad, který by našel holčičce jinou náhradní pěstounskou rodinu, aby postupně přecházela z jejich rodiny do nové, a seznamovala se s nimi, aby to pro ni nebylo tak drastické. Manžel pěstounky sice řekl, že by to tak šlo, pěstounka ovšem byla zásadně proti. Během 14 dní se řešilo s krajským úřadem, co by bylo pro holčičku nejlepší, jestli ji dát do dětského domova, kde by zažívala od ostatních dětí nepříjemné věci. A tak jí řekli, že půjde do ozdravovny a hledali pro ni pěstouni. Tenkrát však nebyli ještě pěstouni na přechodnou dobu, ale vlastně jí chtěli zařídit aspoň nějakou rodinu, než se najdou pěstouni, u kterých by mohla zůstat dlouhodobě. Pak se objevila rodina taky z okolí, kde vyrůstala, která by si ji vzala do pěstounské péče. Ten proces trval skoro rok, ale nakonec ji dostali do péče. *„Ted už prochází pubertou a je tam všechno v pohodě, občas jsme v kontaktu. Je to případ, kdy si řeknete, čím vším musela holčička projít. Nejdřív byla u mámy, pak u babičky, v klasické pěstounské péče, pěstounské péči jakoby na přechodnou dobu a teď u těchto pěstounů. To je asi nejtěžší případ, kdy si řeknu, co to dítě s sebou ponese, když měnilo tolik prostředí. Když to řeknu někde na přípravě, tak řeknou, že to není možný. Nakonec se stejně první pěstouni rozvedli a vím, že i ty jejich rodiny je odsoudily a přestaly se s nimi bavit, protože nepochopily, proč tu holčičku odebrali, když ji všichni přijali za vlastní.“*

Pracovnice R3 vzpomíná na případ, kdy bydlela matka s 10letým kloučkem a druhem a volali ji ze školy, protože byli zoufalí, jak kluk vypadá. Když tam přijela, hrůzou se vyděsila, protože měl od ramene po nohy tmavě modrý podlitiny úplně souvislý a mezitím měl do krve prosekaný rány. Uvědomili polici a jeli k doktorovi, který pak napočítal 23 ran. *„Takhle snad nenakládali ani s otroky v otrokářský společnosti. Kantorky tam omdlávaly.“* Pracovnice R3 se rozhodovala, co dál s klukem. Podala nejprve návrh k soudu na předběžné opatření, ale nikoho z rodiny, kdo by se o něj postaral, nesehnali. *„Podle zákona se má odvézt do diagnostického ústavu, ale tam většinou přicházejí děti lumpové a jsou tam všichni společně, než je rozdělí po pěti, šesti týdnech do dětských domovů. A já jsem si uvědomila, že je tam polovina takových vejlupků. Víím, že za to nemůžou, leckdy je to dáno rodinným prostředím, ale prostě takoví jsou. A když tam přijde takhle zubožený dítě, tak mu můžou i ubližovat. Neměla jsem tu sílu ho tam dát a tak jsem se s diagnostickým ústavem domluvila, že ho tam nedáme a rovnou půjde do dětského domova, kde bude mít klid. Prostě mně toho kluka bylo líto. Měl jen váleнду ve svém pokoji a nad tou váleнду měl pověšené dűtky a ty musel vždycky vzít, když něco udělal a ten druh matky ho tím bil a máma na to koukala.“*

Nedovedla jsem si to představit. Odvezla jsem ho do toho malého dětského domova a dostala jsem za to kárné opatření. Začali je stíhat, chlap dostal podmínku, matka vůbec nic a já dostala důtku, protože jsem postupovala protizákonně, a protože si oni na mě stěžovali. Za nějakou dobu se našli jeho prarodiče ze strany matky, kteří žili někde v jižních Čechách a vzali si ho do péče.“

Pracovnice R4 uvádí případ malého romského chlapečka, jehož máma udělila souhlas s osvojením, ale protože se v rámci republiky nenašel žádný osvojitel, tak šel do pěstounské péče. Pěstounská péče se však nepovedla, protože ji pěstounka nezvládla, a dítě šlo po čtyřech letech zpět do ústavu, kde se s tím vyrovnávalo skoro dva roky, ale pak se našli osvojitelé z ciziny. Podařilo se navázat kontakt, i když klukovi bylo už sedm let. Momentálně je v cizině v před adopční péči a má informace, že se tam má dobře, a v dohledné době by mělo proběhnout řízení o osvojení.

Pracovník R5 představuje dva případy. Jeden pozitivní, kdy se maminka rozhodovala v jednu chvíli, že dá své dítě do osvojení. Mluvili s ní o tom samozřejmě a říkali, že na to má právo, ale ať si to rozmyslí, protože měla doma i další děti. Dítě bylo proto svěřeno do PPPD a s maminkou pracovali pracovníci OSPODu takovým způsobem, že se za dva měsíce mohlo dítě vrátit zpět k ní. Kdyby ale zahájili řízení o zprostředkování osvojení, mohlo by být dítě už v náhradní rodině, i když většinou to takhle rychle nejde. U negativního případu se jim stalo, ale už v dřívějším období, že měli vytipované žadatele na pěstounskou péči, a probíhalo to tam tak, že žadatelé si mohli převzít dítě, když jim krajský úřad pošle oznámení o tom, že byli vytipováni pro určité konkrétní dítě, a oni mají pak jeden měsíc na to, aby se seznámili s tím dítětem v prostředí, kde je a domluvilo se, jak bude probíhat předání dítěte do náhradní rodiny. Pravidelně navštěvovali dítě v zařízení, probíhaly kontakty a v okamžiku, kdy si chtěli vzít dítě a zašli na obecní úřad obce s rozšířenou působností, aby podali žádost a bylo vydáno rozhodnutí o předpěstounské péči (dříve to dělal obecní úřad, teď to dělá soud), tak den před tím tam byla matka, že si to rozmyslela a chce dítě zpět do své péče. „Ale to by nebylo tak špatné, říkali jsme si, že je fajn, že se dítě vrátí zpátky ke své rodině. Po víkendu ovšem přišla, že to nezvládá. My jsme znovu zahájili řízení a kontaktovali pěstouny, ale bylo to hodně nepříjemné, protože počítali už s tím, že si to dítě vezmou, pak se to zhatilo a za tři dny začalo pro ně znovu. Byli z toho už takoví nervózní, jestli to zase dopadne, nebo nedopadne. A to samé se může stát i u osvojení, že ten rodič si to rozmyslí. Soud samozřejmě zkoumá, jaké jsou tam důvody, a jestli jsou tam podmínky a zároveň, jestli podal ten rodič o svěřením do péče a těch kroků je i více, proto jsou ty přípravy tak náročné, hlavně to

psychologické posouzení, aby byli připraveni i na takové komplikované situace, které mohou nastat, protože čas od času se to stane, ne pravidelně.“

4 4. Závěr empirické části

Náhradní rodinná péče je rozsáhlé téma, což nasvědčuje i množství kategorií, které jsem vygenerovala z odpovědí pěti respondentů. Fungování náhradní rodinné péče zajišťují v České republice, jak státní subjekty od Ministerstva práce a sociálních věcí přes krajské úřady, OÚORP, soudy, po příspěvkové organizace, tak i nestátní neziskové organizace, které s pověřením krajských úřadů uzavírají dohody o výkonu pěstounské péče s pěstouny a pěstouny na přechodnou dobu a pořádají vzdělávání a setkávání pěstounů. Výzkum diplomové práce se zaměřil na pracovníky organizací zainteresovaných do náhradní rodinné péče, sociální pracovníce z OÚORP, jež má na starosti přijímání žádostí o pěstounskou péči a osvojení, uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, všechny ohrožené děti, které jsou nebo potřebují náhradní rodinnou péči a sociálního pracovníka z krajského úřadu, na kterém se rozhoduje o zařazení zájemců o pěstounskou péči nebo osvojení do evidence žadatelů po odborném posouzení, zajišťují přípravy pro budoucí osvojitele a pěstouny a zprostředkovávají pěstounskou péči a osvojení dětem, jež mají v evidenci. Avšak není možné všem dětem zajistit náhradní rodinnou péči, ať už z důvodu velké sourozenecké skupiny, starších dětí, které jsou už zvyklé pobývat v zařízeních, nebo pro častý kontakt s biologickou rodinou a nesouhlasem s náhradní rodinnou péčí pro jejich děti. Také je problém s nízkým počtem pěstounů, které by si vzali dítě na delší dobu, což podotkla jak pracovníce R1 tak pracovník R5 a navrhovali by lépe motivovat k pěstounské péči. U pěstounské péče na přechodnou dobu se podařilo od poslední novely zvýšit počet takových pěstounů a všichni respondenti uvedli, že PPPD má pozitivní vliv na dítě a skutečnost, že nemusí do ústavu nebo do nějakého zařízení, dává dětem možnost být v rodinném prostředí u jedné pečující osoby do doby, než budou moci do osvojení nebo zpátky k biologickým rodičům. Avšak paní R2 z pohledu psychologa a vývoje dítěte vidí problém u dětí od půl do jednoho roku, neboť se upínají v tomto období nejvíce na pečující osobu. Pracovnice R3 také potvrdila, že děti bývají často dlouho v PPPD, váží se na pěstouny a pak není lehké odloučení od pěstounů a adaptování do nové rodiny. Negativně působit může PPPD i na pěstouny, jak uvádí pracovníce R4, jelikož je unavující, když se staráte o řvoucí miminko několikrát po sobě, i když mají vždycky volno mezi převzetím dalšího dítěte, což potvrzuje i pracovník R5 a dodává, že záleží u nich, jak se s odloučením vyrovnávají, a podle toho nastaví čas volna

pro pěstouny. Samozřejmě ne každý zvládne právě odchody dětí a náročnost tohoto povolání, a proto si hlavně na přípravách modelují situace a uvádí případy, jež mohou nastat během péče o děti v NRP. Dříve se přípravy budoucích pěstounů a osvojitelů pořádaly v rámci víkendového vzdělávání, nyní se však přechází spíše na individuální setkání s psychology a sociální pracovníky podle programu Pride, které považují za přínosné, jelikož se mohou budoucí náhradní rodiče více otevřít a probrat daleko hlouběji jednotlivá témata, která je zajímají.

Respondentky z organizací uvádí, že většina pěstounů, se kterými mají dohodu o výkonu pěstounské péče, jsou příbuzní dětem, nejčastěji jsou to jejich prarodiče. A právě příbuzenská pěstounská péče zahrnuje v sobě několik komplikací, které během vyrůstání dětí mohou nastat. Zejména je problém s velkým věkovým a vícegeneračním rozdílem a pohledy na vychovávání dětí v dnešní době. Také se mohou komplikovat kontakty s biologickými rodiči, což může nastat i u nepříbuzenské pěstounské péče. Zvláště uvádí paní R2 jako nevhodné mluvit negativně o rodičích, neboť tím ničí budování identity dítěte. V neposlední řadě řeší s pěstouny výchovné problémy, konflikty ve škole apod. Ukazuje se, že povinné vzdělávání pro všechny pěstouny, setkávání ve skupinkách nebo na víkendových akcích jsou přínosné pro pěstouny i pro děti v pěstounské péči, neboť při nich mohou poznat více lidí, kteří si procházejí podobnou životní situací, a jelikož v okolí nebývá často nikdo, kdo by byl ve stejné situaci, tak mají při nich možnost si o problémech promluvit a inspirovat se zkušenostmi ostatních. Samozřejmě všechny záležitosti není vhodné probírat ve skupině, a tak mívají i individuální sezení s pracovníky.

S novým občanským zákoníkem a novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí se u paní R2 a R3 nově ustanovily dohody o výkonu pěstounské péče a plnění těchto dohod. Pracovnice R1 nastoupila do neziskové organizace až po novele, kdy se měnil tým odborníků, jehož součástí se stala i paní R1. Pracovníci R3, R4 a R5 uvádějí, že se protáhl proces osvojení. Na krajském úřadě pracovníka R5 mají v evidenci všechny děti, kterým je možné zprostředkovat náhradní rodinou péči. Navíc jim přibýlo daleko více administrativní práce na úkor sociální práce s rodinou, což není dobré. Spolupráci s ostatními subjekty náhradní rodinné péče hodnotí všichni respondenti pozitivně. Akorát pracovníci R4 chybí metodická doporučení, podle kterých by jednotlivé úkony plnili, a v rámci kraje byli jednotní.

Všichni respondenti uvedli, že práce v oblasti náhradní rodinné péče je obohacuje, naplňuje a dělají ji rádi. Pracovníci R1, R2, R3 mají povinných 24 hodin dalšího vzdělávání, které si splňují během roku. Pracovníci R4 a R5 v rámci standardů kvality sociálně-právní

ochrany dětí mají povinných šest dní vzdělávání. Všichni respondenti uvádí, že neustále se vzdělávat je podmínkou pro výkon práce v NRP. A většina si plní i více hodin vzdělávání. Celkově pro výkon sociální práce je zapotřebí citu a zájem o tento obor, protože se hodně času pracuje s lidmi nacházející se leckdy ve složité situaci, takže je důležitá empatie, porozumění, ale také odborné vzdělání, které by mělo pomoci lidem, jež se na sociální pracovníky obrací. Ze zkušeností i pracovnice R3, která má za sebou mnohaletou kariéru sociální pracovnice v oblasti náhradní rodinné péče, je zřejmé, že pokud člověka práce nebaví a dělá ji jen pro mzdu, nebude sociální práce nikdy kvalitní.

ZÁVĚR

Diplomová práce pojednává o systému náhradní rodinné péči v České republice v souvislosti se změnou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a novým občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb. a zjistila, jak funguje systém náhradní rodinné péče v České republice z pohledu čtyř sociálních pracovníků a jednoho psychologa, čímž splnila hlavní cíle teoretické i empirické části.

V teoretické části jsem popisovala jednotlivé typy náhradní rodinné péče a podmínky jejich využití a charakterizovala jsem organizace působící v náhradní rodinné péči. Dále jsem se zaměřila na proces zprostředkování pěstounské péče a osvojení v České republice, zabývala jsem se systémem náhradní rodinné péče v Británii, který jsem srovnala se systémem náhradní rodinné péče v České republice. V empirické části jsem prostřednictvím rozhovorů se sociálními pracovníky z neziskových organizací, obecního úřadu obce s rozšířenou působností, krajského úřadu a psychologem z příspěvkové organizace zjistila, jak je zasáhla novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník, jaká pozitiva a negativa vidí v oblasti náhradní rodinné péče, jaká je jejich spolupráce s dalšími subjekty působícími v NRP a jaký je jejich systém dalšího vzdělávání. Splnili se tak dílčí cíle teoretické a empirické části.

Problematika náhradní rodinné péče je velmi rozsáhlá a v závislosti na přijetí novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nového občanského zákoníku vyvstaly nové připomínky. Na jedné straně je vyzdvihován institut pěstounské péče na přechodnou dobu a její finanční zabezpečení pro pěstouny, na straně druhé trvá proces osvojení delší dobu a děti místo toho, aby šly k osvojitelům, zůstávají příliš dlouho u pěstounů na přechodnou dobu. Také se ukazuje, že pro děti v PPPD nejsou pěstouni, kteří by si je vzali do dlouhodobé péče a děti jsou pak stejně umístěné v zařízeních. Je proto potřeba propagovat i klasickou pěstounskou péči a více motivovat možné budoucí pěstouny pro přijetí nejen zdravého dítěte majoritního etnika a nízkého věku. Dalším úskalím je roztříštěný systém péče o ohrožené děti do několika resortů, čímž se komplikuje spolupráce, a jednání mezi pracovníky jednotlivých resortů nejsou rychlá, avšak při práci s ohroženými dětmi je nezbytné rychle a pružně jednat, na což upozorňuje i pracovník R5.

Děti by leckdy nemusely být v náhradní rodinné péči, kdyby se více pracovalo s rodiči a zajistila se jim pomoc dříve, než se ocitnou v situaci, kdy musí svěřit dítě jiné osobě. Pokud se ovšem nemohou nebo nechťejí postarat o své dítě, upřednostňuje se pak dítě předat do péče

příbuzným nebo blízkým osobám dítěte. Většinou se jedná o prarodiče, kteří se snaží vychovat svá vnoučata, jenže je to mnohdy pro všechny zainteresované osoby těžké, jelikož prarodiče už nestačí na výchovu dětí a osobnost dětí je zatížena danou životní situací tak, že identita dítěte nemusí být budována správně. Přínosné jsou proto organizace, které zajišťují pěstounům nyní už povinné vzdělávání a setkávání s dalšími pěstouny, při nichž se zabývají konkrétními situacemi, ve kterých se nachází, a možnostmi, jak je vyřešit. Také mohou využít individuální sezení nebo víkendové pobyty, kterých se účastní i děti pěstounů. Při pobytech si děti mohou vyměnit zkušenosti a uvědomit si, že existují i další rodiny, které prožívají podobnou situaci.

Téma náhradní rodinné péče je pro mě zajímavé, chtěla bych se jím nadále zabývat a láká mě práce, jak na úřadech, tak v organizacích, které pracují s náhradními rodiči.

Teoretická část diplomové práce by mohla být rozšířena o historii náhradní rodinné péče a výzkumné šetření by mohlo být realizováno dále s respondenty z řad pěstounů, pěstounů na přechodnou dobu, osvojitelů, osvojených dětí, dětí v pěstounské péči, nebo v pěstounské péči na přechodnou dobu.

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
Dohoda	Dohoda o výkonu pěstounské péče
Haagská úmluva	Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení
LA	Local authorities
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NRP	Náhradní rodinná péče
OÚORP	Obecní úřad obce s rozšířenou působností
PP	Pěstounská péče
PPPD	Pěstounská péče na přechodnou dobu
Příspěvek	Státní příspěvek na výkon pěstounské péče
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí
Středisko	Středisko náhradní rodinné péče
Úmluva	Úmluva o právech dítěte
Úřad	Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
ZOSPOD	Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

Tabulka č. 1: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Tabulka č. 2: Dávky pěstounské péče v Británii za rok 2014 a 2015

Tabulka č. 3: Dávky pěstounské péče v Británii za rok 2015 a 2016

Tabulka č. 4: Přehled respondentů

Tabulka č. 5: Přehled vybraných kategorií

Obrázek č. 1: Typy NRP

SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ

BAAF. All about Fostering. *Baaf.org.uk* [online]. © 1999 - 2014 [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.baaf.org.uk/info/fostering>

BARVÍKOVÁ, Jana. Faktory selhávání pěstounské péče v České republice v pozadí nedávných legislativních změn. *Fórum sociální politiky*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2015, č. 1. ISSN 1802-5854.

BE MY PARENT. Assessment and approval. *Bemyparent.org.uk* [online]. [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.bemyparent.org.uk/info-for-families/about-fostering/assessment-and-approval,143,AR.html>

BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.

BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Adopce.com: průvodce náhradní rodinnou péčí: projekt náhradní rodinné péče*. [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014 [cit. 2014-03-12]. 33 s. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Pruvodce/Pruvodce_nahradni_rodinnou_peci_2014.pdf

BUREŠOVÁ, Pavla. *Rodina a náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Editor Jana Vašátková, Pavla Vyhnálková. Olomouc: Hanex, 2008, 79 s. ISBN 978-80-7409-013-4.

CAIRNS, Kate. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem: traumata v raném vztahu a psychická odolnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013, 179 s. ISBN 978-80-262-0370-4.

CILEČKOVÁ, Kateřina. Změny v náhradní rodinné péči. *Sociální práce*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2014, č. 2. ISSN 1213-6204.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozš. vyd. Brno: Paido, 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

GOODYER, Annabel. *Child-centred foster care: a rights-based model for practice*. London, Philadelphia, Pa.: Jessica Kingsley Publishers, 2011, 199 s. ISBN 978-1-84905-174-3.

GOVERNMENT UK. Foster carers. *Gov.uk* [online]. Poslední aktualizace 5. 3. 2015 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/foster-carers/help-with-the-cost-of-fostering>

GOVERNMENT UK. Child adoption. *Gov.uk* [online]. Poslední aktualizace 12. 11. 2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/child-adoption>

GOVERNMENT UK. Child adoption. *Gov.uk* [online]. Poslední aktualizace 12. 11. 2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/child-adoption/adoption-assessment>

GOVERNMENT UK. Child adoption. *Gov.uk* [online]. Poslední aktualizace 12. 11. 2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/child-adoption/applying-for-an-adoption-court-order>

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

HOFROVÁ, Veronika. Doprovázení a odborné služby pro pěstouny. Kontakty, vztahy a vazby dítěte v PP s jeho rodiči a širší rodinou. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XIV. celostátního semináře. Brno 24. - 25. 9. 2014 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2014 [cit. 2015-03-19]. 52 s. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2014.pdf

HOFROVÁ, Veronika a Eva ROTREKLOVÁ. Vztahy, vazby a kontakty dítěte v pěstounské péči v odborné přípravě na přijetí dítěte do rodiny. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XII. celostátního semináře. Brno 10. - 11. 10. 2012 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2012 [cit. 2015-03-19]. 72 s. ISBN 978-80-260-3578-7. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2012.pdf

HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ a L. WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 328 s. ISBN 978-80-7400-552-7.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

Issues in foster care: policy practice and research. Edited by Greg Kelly and Robbie Gilligan. London, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2002, 222 s. ISBN 1853024651.

JANOČKOVÁ, Michaela K pojmu nejlepší zájem dítěte. In: *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z IX. celostátního semináře NRP. Brno 30. 9. – 1. 10. 2009 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, o. s., 2009 [cit. 2015-03-19]. 100 s. ISBN 978-80-254-5957-7. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2009.pdf

KOLUCHOVÁ, Jarmila et al. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 155 s. ISBN 80-7178-637-3.

KOPECKÁ, Stanislava. Mezinárodní osvojení – zkušenosti třinácti let, aktuální situace a změny. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XIII. celostátního semináře. Brno 25. - 26. 9. 2013 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2013 [cit. 2015-03-19]. 64 s. ISBN 978-80-260-5449-8. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2013.pdf

KOVAŘÍK, J., V. BUBLEOVÁ a H. PAZLAROVÁ. *Systémy přípravy pěstounů a osvojitelů: Srovnávací studie a příklady vybraných typů* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1999 [cit. 2015-03-12]. 112 s. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/fulltext/pest.pdf>

MACELA, Miloslav. Dohody o výkonu pěstounské péče. *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2013, č. 7. ISSN 1212-866X.

MACELA, Miloslav. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče. *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2013, č. 6. ISSN 1212-866X.

MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 143 s. ISBN 80-7169-897-0.

MPSV. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor rodiny a ochrany práv dítěte, 15. 5. 2013, 16 s. [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15306/informace_dohody.pdf

NADAČNÍ FOND J&T. Jak se žije pěstounům ve Velké Británii. *Hledamerodice.cz* [online]. 2. 4. 2013 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.hledamerodice.cz/jak-se-zije-pestounum-ve-velke-britanii-news-27.html>

NADAČNÍ FOND J&T. 9 z 10 ohrožených dětí vyrůstá v Británii v náhradních rodinách. *Hledamerodice.cz* [online]. 21. 3. 2013 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.hledamerodice.cz/9-z-10--ohrozenych-deti-vyrusta-v-britanii-v-nahradnich-rodinach-news-26.html>

NÁRODNÍ VZDĚLÁVACÍ FOND. *Závěrečná zpráva o řešení projektu „Zmapování a porovnání vnitrostátního systému pěstounské péče se systémy pěstounské péče ve vybraných evropských zemích se zřetelem na: a) výběr, podmínky, přípravu a vzdělávání pěstounských rodin, b) standard podpůrných služeb pro pěstounské rodiny* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010, 104 s. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13410/systemy_PP.pdf

NECKAŘ, Petr. *Adopce a pěstounská péče, aneb, Jak na to*. 1. vyd. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009, 40 s. Radnice; č. 3. ISBN 978-80-904264-4-3.

NOVÁK, Ondřej et al. *Náhradní péče o děti v Dánsku, Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013, 259 s. ISBN 978-80-87455-15-9.

NOVOTNÁ Věra. Právní zkušenosti z aplikace některých ustanovení nového rodinného práva v působnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí. *Rodina a právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, č. 2. ISSN 1212-866X.

NOVOTNÁ Věra. Rodinné právo v občanském zákoníku. *Rodina a právo*. Praha: Linde, 2014 č. 4. ISSN 1212-866X.

NOVOTNÁ, Věra a Lenka PRŮŠOVÁ. *K vybraným otázkám osvojování dětí*. Praha: Linde, 2004, 159 s. ISBN 80-86131-56-4.

NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012, 94 s. ISBN 978-80-86131-91-7.

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ PRO POMOC NÁHRADNÍM RODINÁM ISIS. O nás. *Isis-olomouc.cz* [online]. © 2012 [cit. 2014-11-11]. Dostupné z: <http://www.isis-olomouc.cz/index.html>

ODBOR 21. Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k naplnění Národní strategie. *MPSV.cz* [online]. Poslední aktualizace 15. 1. 2013 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14308>

ODBOR 21. Dohody o výkonu pěstounské péče – vzorová dohoda a formuláře. *MPSV.cz* [online]. Poslední aktualizace 21. 2. 2013 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14503>

OPRAVIL, Karel. Problematika pěstounské péče z pohledu Střediska výchovné péče Uherské Hradiště. In: *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z IX. celostátního semináře NRP. Brno 30. 9. – 1. 10. 2009 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, o. s., 2009 [cit. 2015-03-19]. 100 s. ISBN 978-80-254-5957-7. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2009.pdf

PÁVKOVÁ, Eva. Děti osvojované do zahraničí. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XIII. celostátního semináře. Brno 25. - 26. 9. 2013 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2013 [cit. 2015-03-19]. 64 s. ISBN 978-80-260-5449-8. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2013.pdf

ROTREKLOVÁ, Eva. Doprovázení a odborné služby při výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XIV. celostátního semináře. Brno 24. - 25. 9. 2014 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2014 [cit. 2015-03-19]. 52 s. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2014.pdf

ROTREKLOVÁ, Eva. Pěstounská péče na přechodnou dobu. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů*. Sborník z XIII. celostátního semináře. Brno 25. - 26. 9. 2013 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, 2013 [cit. 2015-03-19]. 64 s. ISBN 978-80-260-5449-8. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2013.pdf

ROTREKLOVÁ, Eva a Veronika HOFROVÁ. Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů. In: *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z IX. celostátního semináře NRP. Brno 30. 9. – 1. 10. 2009 [online]. Brno: Triada - poradenské centrum, o. s., 2009 [cit. 2015-03-19]. 100 s. ISBN 978-80-254-5957-7. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/sborniky/sbornik_2009.pdf

SCHOOLER, Jayne E. *Adopce: vztah založený na slibu: užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny*. Praha: Návrat domů, 2002, 217 s. ISBN 80-7255-066-7.

SOBOTKOVÁ, Irena a Veronika OČENÁŠKOVÁ. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 197 s. ISBN 978-80-244-3821-4.

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. Adresář služeb v NRP. *Nahradnirodina.cz* [online]. ©2010-2013 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://sluzby.nahradnirodina.cz/>, MPSV. Organizace zaměřené na náhradní rodinnou péči dle krajů. *Mpsv.cz* [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: http://mpsv.cz/files/clanky/7321/Organizace_dle_kraju.pdf

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 9788073673185.

ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

ÚŘAD PRO MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ. Mezinárodní osvojení. *Umpod.cz* [online]. © 2009–2015 [cit. 2014-11-29]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/osvojeni/>

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. 1 vyd. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

SEZNAM ZÁKONŮ

ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 33, s. 1026-1368. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>. ISSN 1211-1244.

ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 111, s. 7662-7681. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>. Zákon č. 401 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 147, s. 5090-5139. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>. ISSN 1211-1244.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Organizace působící v NRP¹¹⁸

Název kraje	Organizace působící v NRP
Hlavní město Praha	Barevný svět dětí, z.s., Centrum integrace dětí a mládeže, o.s., Cestou necestou, Dobrá rodina o.p.s., DOM, Fond ohrožených dětí, HoSt Home-Start Česká republika, o.s., Lata - Programy pro ohroženou mládež, o.s., Mediační kancelář Andrea Vedralová, Mgr. Milena Mikulková, NATAMA - Institut rodinné péče, Občanské sdružení Letní dům, Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, Proxima Sociale, o.s., Rodinné centrum Zdeňka Matějčka, Společnost pro ranou péči o.s., STŘEP, o. s. - České centrum pro sanaci rodin, ŠAFRÁN dětem, o.p.s., Středisko náhradní rodinné péče, o.s., V zájmu dítěte, o.s.
Středočeský kraj	Barevný svět dětí, z.s., Centrum pro náhradní rodinnou péči, o.p.s., Centrum psych. soc. poradenství, Člověk hledá člověka, o.s., Dětský domov Husita, o.p.s., Dobrá rodina o.p.s., DOM, Farní charita Beroun, Fond ohrožených dětí, o.s., Klub náhradních rodin Routa, Kolpingova rodina Smečno, Lata - Programy pro ohroženou mládež, o.s., Místní klub ANR ČR Čelákovice, NATAMA - Institut rodinné péče, Občanské sdružení MÁTA - sdružení náhradních rodin Mladoboleslavská, Občanské sdružení Letní dům, Občanské sdružení Rozum a Cit, Orlíček Přední Chlum, o. p. s., Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, Proxima Sociale, o.s., ROSA - Středisko pomoci ohroženým dětem, STŘEP, o. s. - České centrum pro sanaci rodin, ŠAFRÁN dětem, o.p.s., Středisko náhradní rodinné péče, o.s., V zájmu dítěte, o.s.
Jihočeský kraj	Arkáda - sociálně psychologické centrum, o.s., Centrum pro rodinu Okénko, Dobrá rodina o.p.s., DOM, Fond ohrožených dětí, o.s., Občanské sdružení Letní dům, Občanské sdružení Prevent, Portus Prachatice, o.p.s., Rodinný dětský domov Sluníčko, o.p.s., Středisko náhradní rodinné péče, o.s., Středisko pro rodinu a mezilidské vztahy, V zájmu dítěte, o.s.
Jihomoravský kraj	Centrum naděje a pomoci, Centrum pro rodinu a sociální péči Brno, Centrum pro rodinu a sociální péči Hodonín, Dobrá rodina o.p.s., Fond ohrožených dětí, o.s.,

¹¹⁸ STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. Adresář služeb v NRP. *Nahradnirodina.cz* [online]. ©2010-2013 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://sluzby.nahradnirodina.cz/>, MPSV. Organizace zaměřené na náhradní rodinnou péči dle krajů. *Mpsv.cz* [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: http://mpsv.cz/files/clanky/7321/Organizace_dle_kraju.pdf

Název kraje	Organizace působící v NRP
	HoSt Home-Start Česká republika, o.s., Klubík Hnízdo - Místní klub ANRČR Břeclav, Mgr. Milena Mikulková, Manželská a rodinná poradna, Občanské sdružení Janus, Open Family, o.p.s., Poradna pro rodinu, manželství a dítě, Poradna pro rodinu Vyškov, Sdružení pěstounských rodin, Středisko náhradní rodinné péče, o.s., Triada - poradenské centrum, o.s., Trialog, V zájmu dítěte, o.s.
Karlovarský kraj	Centrum pro dítě a rodinu Valika, o. s., Centrum rozvoje pěstounské péče, Dobrá rodina o.p.s., DOM, Mediační kancelář Andrea Vedralová, Náhradním rodinám, o.p.s., Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, Psychologická poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, Středisko náhradní rodinné péče, o.s., V zájmu dítěte, o.s.
Královéhradecký kraj	Dobrá rodina o.p.s., DOM, Mgr. Milena Mikulková, Občanské sdružení Salinger, PROSTOR PRO, o. s., Sdružení Neratov, Středisko náhradní rodinné péče, o.s., Šťastný domov, o.s., V zájmu dítěte, o.s.
Liberecký kraj	Centrum pro náhradní rodinnou péči, o.p.s., Centrum pro rodinu Náruč, o.s., Dobrá rodina o.p.s., DOM, HoSt Home-Start Česká republika, o.s., Místní klub ANR ČR Česká Lípa, Nadace Syner, Občanské sdružení Letní dům, Poradna pro rodinu a mezilidské vztahy, Rodina v centru, o.s., Středisko náhradní rodinné péče, o.s., V zájmu dítěte, o.s.
Moravskoslezský kraj	Bunkr, o. p. s., Centrum mladé rodiny Bobeš, Centrum pro rodinu Sluníčko - Sdružení maminek, Centrum psychologické pomoci p. o., Centrum sociálních služeb Ostrava, o.p.s., Dětské centrum Čtyřlístek, p. o., Dobrá rodina o.p.s., DOMINO cz, o.p.s., Dotek, o.s., Elim Opava, o.p.s., Filadelfie - Přístav Oldřichovice, o.s., Fond ohrožených dětí, Modrý zvonek, o.s., NA DLANI o.p.s., Poradna pro NRP, Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, Rodina u nás, o.s., Rodinná a manželská poradna, Sdružení pěstounů v Ostravě, Středisko náhradní rodinné péče, o.s., V zájmu dítěte, o.s.
Olomoucký kraj	Dobrá rodina o.p.s., DOMINO cz, o.p.s., Fond ohrožených dětí, Isis, Mgr. Milena Mikulková, Rodina u nás, o.s., Středisko náhradní rodinné péče, o.s., Středisko sociální prevence, p.o., V zájmu dítěte, o.s.
Pardubický kraj	Amalthea, o.s., Dětské centrum, Dobrá rodina o.p.s., DOM, Fond ohrožených dětí, Naděje, Oblastní charita Pardubice, SKP-CENTRUM, o.p.s. - Podpora

Název kraje	Organizace působící v NRP
	rodiny, Středisko náhradní rodinné péče, o.s., Šťastný domov, o.s., V zájmu dítěte, o.s.
Plzeňský kraj	Dětské centrum Plzeň, p.o., Diakonie ČCE - Adite pro náhradní rodiny, Dobrá rodina o.p.s., DOM, DOMUS centrum pro rodinu, FOD Plzeň, Kojenecký ústav s dětským domovem, Latus, Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, Rodinná poradna Domažlice, Salesiánské středisko mládeže Plzeň, Sdružení pěstounských rodin, Středisko náhradní rodinné péče, o.s., V zájmu dítěte, o.s., ŠAFRÁN dětem, o.p.s.
Ústecký kraj	Centrum pro náhradní rodinnou péči, o.p.s., Centrum pro rodinu Terežín, o.s. - Poradna pro náhradní rodinnou péči, Dobrá rodina o.p.s., DOM, Fond ohrožených dětí, o.s., Můj domov, o.s., NÁHRADNÍ RODINY ÚSTECKÉHO KRAJE o.p.s., Návraty, o.s., Poradna pro mezilidské vztahy, o.s., Rodinné centrum Sedmíkráska Žatec, Slunečnice, Středisko náhradní rodinné péče, o.s., V zájmu dítěte, o.s.
Kraj Vysočina	Centrum pro rodinu a sociální péči Brno, Centrum pro rodinu Okénko, Dobrá rodina o.p.s., DOM, Klub ANR ČR Bystřice nad Pernštejnem, Pěstounské rodiny kraje Vysočina, o.s., PSYCHOCENTRUM - MRP Kraje Vysočina, p. o., STŘED,o.s. Třebíč, Středisko náhradní rodinné péče, o.s., V zájmu dítěte, o.s.
Zlínský kraj	Dobrá rodina o.p.s., DOMINO cz, o.p.s., Fond ohrožených dětí, o.s., Charita Zlín, Klub náhradních rodin Valašské Meziříčí, Mgr. Milena Mikulková, NA DLANI o.p.s., Občanské sdružení Pod křídly, Rodina Sv. Zdislavy, Rodina u nás, o.s., STROP o.s., Středisko náhradní rodinné péče, o.s., V zájmu dítěte, o.s.

Příloha č. 2: Otázky na rozhovory

Rozhovor se sociálními pracovníky z organizací:

Kolik Vám je let?

Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

Jak dlouho pracujete v oblasti náhradní rodinné péče?

Co Vás motivovalo zde pracovat?

Kolika rodinám přibližně pomáháte během měsíce?

Kolik máte uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče? Máte některé z nich s osobami v evidenci?

S jakými obtížemi se setkáváte ve Vaší práci?

Jaká úskalí spatřujete v oblasti náhradní rodinné péči?

Vnímáte rozdíl mezi pěstouny a pěstouny poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu?

Domníváte si, že má pěstounská péče na přechodnou dobu pozitivní vliv na děti, které jsou v této péči?

Jaké jsou hlavní rozdíly mezi přípravou pěstounů a osvojitelů? A jaký u pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu?

Setkáváte se s tím, že se po přípravě nebo během ní žadatelé o pěstounskou péči či osvojení rozmyslí dál pokračovat ve zprostředkování pěstounské péče či osvojení?

Jaké jsou důvody ukončení pěstounské péče? Stalo se Vám někdy, že by ji ukončili pěstouni?

S jakými problémy za Vámi chodí nejčastěji pěstouni a osvojitelé?

Jaká je Vaše spolupráce s krajskými úřady a s obecními úřady obce s rozšířenou působností?

Dohlížíte na setkání dítěte a pěstounů s biologickými rodiči?

Do jaké míry se projevila ve Vaší práci změna zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník?

Navrhovala byste konkrétní změny v oblasti NRP?

Mohla byste mi popsat nějaký pro Vás zajímavý případ, se kterým jste se setkala?

Jaký je systém Vašeho dalšího vzdělávání?

Míváte supervize? Jak často? Shledáváte supervizi za smysluplnou?

Obohacuje Vás tato práce?

Pořádáte také setkání pěstounů? Jak probíhají? Mají o ně pěstouni zájem?

Jak vypadá Váš běžný pracovní den?

Rozhovor se sociální pracovníci z OÚORP:

Kolik Vám je let?

Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

Jak dlouho pracujete na úřadě v oblasti náhradní rodinné péči?

Kolik máte uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče? Máte některé z nich s osobami v evidenci? Kolik jich bylo v roce 2013?

S jakými obtížemi se setkáváte ve Vaší práci?

Jaká úskalí spatřujete v oblasti náhradní rodinné péči?

Kolik žádostí o pěstounskou péči, PPPD a osvojení jste vyřizovali za rok 2014 a 2013? Jak dlouho trvá, než se žadatelé stanou pěstouny a osvojiteli? Stalo se Vám, že jste některé žadatele museli odmítnout?

Jak vyhledáváte děti, které potřebují zajistit náhradní rodinnou péči?

Jakým způsobem získáváte budoucí pěstouny a osvojitele?

Vnímáte rozdíl mezi pěstouny a pěstouny poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu? Jaký věk a pohlaví u dětí preferují?

Dohlížíte na setkání dítěte a pěstounů s biologickými rodiči?

S kým spolupracujete při případových konferencích?

Jaké jsou důvody ukončení pěstounské péče? Stalo se Vám někdy, že by ji ukončili pěstouni?

S jakými problémy za Vámi chodí nejčastěji pěstouni a osvojitelé?

S jakými organizacemi spolupracujete?

V čem vidíte pozitiva a negativa pěstounské péče na přechodnou dobu?

Jaký systém je realizován při sledování dětí, které jsou v péči poručníka či opatrovníka?

Vykonáváte funkci poručníka nebo opatrovníka?

Jak hodnotíte spolupráci s krajským úřadem?

Do jaké míry se projevila ve Vaší práci změna zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník?

Navrhovala byste konkrétní změny v oblasti NRP?

Mohla byste mi popsat nějaký pro Vás zajímavý případ, se kterým jste se setkala?

Jaký je systém Vašeho dalšího vzdělávání?

Míváte supervize? Jak často? Shledáváte supervizi za smysluplnou?

Obohacuje Vás tato práce?

Jak vypadá Váš běžný pracovní den?

Rozhovor se sociálním pracovníkem na krajském úřadě:

Kolik Vám je let?

Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

Jak dlouho pracujete na úřadě v oblasti náhradní rodinné péči?

Kolik žádostí o pěstounskou péči, PPPD a osvojení jste vyřizovali za rok 2014 a 2013?

Jak dlouho trvá, než se žadatelé stanou pěstouny a osvojiteli?

Stalo se Vám, že jste některé žadatele museli odmítnout? Jaké důvody k tomu vedly?

Kdo provádí zdravotní posouzení, psychologické posouzení?

Kdo zajišťuje přípravu žadatelů? Jakou mají formu přípravy?

Jaké jsou hlavní rozdíly mezi přípravou pěstounů a osvojitelů? A jaký u pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu?

Kdo se účastní výběru vhodných žadatelů pro konkrétní děti?

Jaká kritéria jsou pro Vás důležitá při hledání vhodných žadatelů pro konkrétní děti?

Došlo u Vás k přerušení zprostředkování pěstounské péče či osvojení? Jaké k tomu byly důvody?

Stalo se Vám, že byste museli osobu z evidence žadatelů vyřadit?

Domníváte si, že má pěstounská péče na přechodnou dobu pozitivní vliv na děti, které jsou v této péči?

S jakými problémy za Vámi chodí nejčastěji pěstouni a osvojitelé?

S jakými organizacemi spolupracujete?

Jak hodnotíte spolupráci s obecními úřady obce s rozšířenou působností?

Do jaké míry se projevila ve Vaši práci změna zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník?

Navrhovala byste konkrétní změny v oblasti NRP?

Mohla byste mi popsat nějaký pro Vás zajímavý případ, se kterým jste se setkala?

Jaký je systém Vašeho dalšího vzdělávání?

Míváte supervize? Jak často? Shledáváte supervizi za smysluplnou?

Obohacuje Vás tato práce?

Jak vypadá Váš běžný pracovní den?

Příloha č. 3: Rozhovor s R1

Kolik Vám je let? 36.

Co jste vystudovala? *Zdravotně-sociální fakultu na ostravské univerzitě, magisterský obor.*

Jak dlouho pracujete v oblasti náhradní rodinné péče? *Od roku 2013. Od roku 2001 v sociální oblasti.*

Jaká byla Vaše motivace vzít tuto práci? *V podstatě si vybrali oni mě, dostala jsem tuhle nabídku, když se formuloval tým.*

Kolika rodinám pomáháte? *Aktuálně máme 35 rodin na dohodu o výkonu pěstounské péče, mimo tyto máme další z magistrátu nebo z jiných organizací, kteří chodí k nám a žádají o pomoc, případně chodí na vzdělání, řádově 15-20 rodin, kteří si vybírají něco z toho, co nabízíme.*

Jak často uzavíráte dohody o výkonu pěstounské péče? *Aktuálně neuzavíráme další dohody, jelikož máme strop, vzhledem k týmu, který máme, nemůžeme kapacitně přijímat další, i když na nás tlačí magistrát, i krajský úřad, abychom přijali, ale vzhledem k prostorám a možnostem našich odborných pracovníků, nelze přijmout, ale hledáme nové prostory a plánujeme do budoucna přijmout, ale teď aktuálně ne.*

Kolik za rok 2014? *Přibližně tak 15-16 dohod. A za rok 2013? Ten zbytek, takže 20 dohod.*

S jakými obtížemi se setkáváte ve Vaší práci? *Ze strany magistrátu ani krajského úřadu organizace žádné větší nejsou, spíše jsou to ty administrativní věci, kterých je strašně moc a potřebovalo by více pracovat s pěstouny v přímém kontaktu, ale kvůli tomu, že se nestále musí něco zapsat, s někým komunikovat a telefonovat s dalšími institucí, tak v tom vidím tu obtížnost. Administrativní zátěž je velmi vysoká.*

Jaká úskalí spatřujete v oblasti náhradní rodinné péči? *Myslím si, že jak to je pojaté teď, tak je to celkem dobré, sice pěstouni ze začátku nebyli zvyklí na to vzdělávat se a být tak pod kontrolou, ale s odstupem času i oni kvitují na to, že můžou někam chodit, zkontrolovat jakýkoliv problém, ať už přímo s námi, nebo jim doporučíme nějakého odborníka, kam je odešleme. S odstupem času i oni říkají, že s tím jsou spokojení, že jim pomáhá to, že za nimi někdo stojí a nejsou na to sami, což potvrzují hlavně dlouhodobí pěstouni a užívají si to, že o ně někdo pečuje. I když je spousta věcí ještě v zákoně nedořešených, z toho běžného života a spolupráce s těmi lidmi si nemyslím, že by aktuálně bylo nějaké zásadní úskalí, přes které bychom se nedokázali jako organizace dostat. Mluvím o pěstounech na dlouhodobou péči, ne na přechodnou dobu. S těmi dohodu nemáme.*

Vnímáte rozdíl mezi pěstouny a pěstouny poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu? *To Vám nedokážu říct, protože s nimi nespolupracujeme.*

Domníváte si, že má pěstounská péče na přechodnou dobu pozitivní vliv na děti, které jsou v této péči? *Asi má, ale nedokážu Vám říct z vlastní zkušenosti, pouze z odezev jiných kolegů, když naši pěstouni přebírají dítě z té pěstounské péče na přechodnou dobu, tak jak o tom mluví. Žádný pěstoun se na nás neobrátil, který by byl na přechodnou dobu.*

Jaké jsou hlavní rozdíly mezi přípravou pěstounů a osvojitelů? A jaký u pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu? *My neděláme přípravy.*

S jakými problémy za Vámi chodí nejčastěji pěstouni a osvojitelé? *U osvojitelů to zas tak častý není, i když nabízíme pomoc osvojitelům, nebývá to u nich často, spíše nárazově, protože ze zákona nejsou nuceni si plnit nějaké povinnosti. A velký rozdíl je i v tom, že žijí jako běžné normální rodiny. Nechtějí být ani nikde organizovaní a dávat najevo, že osvojili dítě. Na druhou stranu se třeba dál vidají s těmi osvojiteli nebo pěstouny, se kterými byli na přípravě, takže mají nějakou svou skupinku vytvořenou.*

Pokud se dostaneme do kontaktu s osvojiteli tak je to tak, že naši malou skupinku osmi lidí, kterou máme tak občas s námi jedou na nějaké výlety, akce, ale ne všichni, někteří vůbec nežádají naši pomoc nebo podporu. U těch pěstounů jsou nejčastější problémy nebo potíže jednoznačně kontakty s biologickou rodinou. 90% našich pěstounů jsou příbuzenská pěstounská péče, většinou babičky řeší neustále problémy v tom, že se bez souhlasu vměšují do jejich domácnosti biologičtí rodiče a nechtějí ty děti, ale chtějí tam nějak bydlet nějak fungovat, protože nemají peníze, nemají, kde být, jsou závislí na drogách a mají další a další děti. Mají možnost se setkávat jednou za měsíc ve středu na svépomocných skupinách a řešit tyto věci. Další věc jsou výchovné problémy, kdy děti jdou do puberty a babičky, které jsou o generaci jinde, nerozumí potřebám těch pubertáků, což je další častý okruh problémů. Obecně chtějí poradit o výchově, nebo co se jim stane ve škole, nějaký konflikt s učitelem, ať už pěstouni či děti, nebo že je děcko vysmíváný spolužáky, protože je vychováno babičkou, což někdy shazuje učitel takové dítě. Nejčastěji ale vztah teda pěstounů a biologických rodičů u příbuzenské pěstounské péče. Co se týče nepříbuzenských pěstounských péčí tak tenhle problém s biologickými rodiči tolik nenastává. Pro ně pomáháme zvládat asistované kontakty.

Stává se často, že si pěstouni rozmyslí pěstounskou péči a ukončí ji? To se nám nestalo, protože 90% pěstounských rodin, co máme, jsou příbuzní s dítětem a málokterá rodina, babička dá dobrovolně dítě do dětského domova. Ne že by se cítili tak zdatní zvládnout pěstounskou péči, ale protože nechtějí, aby jejich přímý příbuzný skončil v nějakém ústavu. Proto si ty děti do té péče berou a chtějí to dotáhnout až do konce, takže se nám nestalo, že by chtěl někdo dítě vrátit nebo na něj nestačil, i když mají problémy, snaží se vydržet. Možná kdyby byly u cizích pěstounů, že by se to stalo. Tam není tak vazba silná a nejsou tam společný rodinný kořeny, tak věřím, že ti pěstouni můžou vracet, ale tady se nám to nestává, protože mají příbuzenský vztah.

Jaké jsou důvody ukončení pěstounské péče? Dohodu můžeme rozvázat s pěstouny, kteří neplní svoji vzdělávací povinnost opakovaně, ale zatím se nám to nestalo, i když máme pár pěstounů, kteří nesplnili konkrétně tu vzdělávací povinnost, ale vzhledem k tomu, že od 2013 platí tato povinnost a musí to být opakovaná, dvakrát po sobě tak se dohoda ruší, ale snaží se to teď nějak hlídat pro letošní rok a myslím, že se to nestane. Ze strany pěstounů se nám to stalo jednou, když se pěstouni odstěhovali, takže u nás dohodu ukončili a uzavřeli si na místě, kam se přestěhovali. A pak se ukončí zletilostí, ale to tady taky nemáme.

Jaká je Vaše spolupráce s krajskými úřady a s obecními úřady obce s rozšířenou působností? Myslím si, že dobrá, už se dlouho známe, protože se pohybují dlouho dobu v oblasti sociální práce, jak s magistrátem, tak s krajským úřadem. Naše spolupráce je nadstandartní s magistrátem ještě užší. Nemám, co bych vytkla. Naopak když potřebujeme, aby s námi něco konzultovali, co se týče jejich klientů, protože oni jsou stále jejich klíčovými pracovníky, jejich reakce je nadstandartní. Jsou ochotni nějak společně situaci řešit. Komunikace je velice dobrá.

Dohlížíte na setkání dítěte a pěstounů s biologickými rodiči? Ano v rámci asistovaného kontaktu.

Do jaké míry se projevila ve Vaší práci změna zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník? U této organizace dost podstatně. V pěstounské péči působím od roku 2013 a v této organizaci, která působí 22 let v rámci dobrovolníků, bylo potřeba stanovit nový tým odborníků, potřebovali se vytvořit dohody, individuální plánování ochrany dítěte a další a další věci, které byly potřeba udělat. Organizace tohoto formátu funguje teda od roku 2013, kdy musela reagovat na tyto změny a tvořil se ten tým lidí, který máme dnes.

Mohla byste mi popsat nějaký pro Vás zajímavý případ, se kterým jste se setkala? Zajímavé případy jsou tu všechny, spíše takový smutný, nad kterými člověk přemýšlí. Všechny děti měli nějak výjimečný a ne jednoduchý ten svůj život. Když řeknu jeden příklad tak může zastupovat třeba 12 případů se

společnou tematikou, kdy mají závislou matku na drogách nebo alkoholu a ze dne na den je přivedou do péče prarodičů, nebo na základě předběžného opatření jsou umístěny sociálními pracovníky do péče prarodičů nebo do dětského domova a od toho se odvíjejí jejich případy. Někteří z nich si prošli týráním, trpěli hladem. Nebo už od mala byly v kojeneckém ústavu a rodiče o ně neprojevovali zájem. U 70% rodin, které máme na dohodu, o ně rodiče nemají zájem. Co se týká konkrétního příkladu, tak tu máme holčičky a jejich maminka je psychicky nemocná, navíc je závislá na návykové látce, bydlí teda s babičkou a k mamce mají nějaký vztah. V momentě, kdy máma prochází nějakou léčbou a po té léčbě je máma dobrá, vidá se s holčičkami, tráví s nimi třeba víkendy, do té doby než se zase zhoupne do těch negativních hodnot a do starých kolejí. Holčičky vidí, že s mámou není zase úplně všechno v pořádku a že se o ně nemůže starat a jsou spíše s tou babičkou. A to jsou takhle různé příběhy, nenapadá mě nikdo, kdo by něčí vyčítal.

A nemají pěstouni dítě se zdravotním postižením? Máme jednu pěstounku, která si bere děti jen se zdravotním postižením, ale tím že to s nimi umí, tak tam není problém. Ona je dobře začleňuje do té společnosti. Má teda jen děti s fyzickým postižením, s psychickým jako je třeba Downův syndrom nemá, ale za to s vážným fyzickým postižením jako je rozštěp páteře nebo děti bez nohy. Opravdu dobře je začleňuje do společnosti, že při kontaktu s nimi si nevšimnete, že by prošly nějakým těžkým životním příběhem. Máme i pěstouny, které mají děti s mentálním postižením a ti s námi normálně jezdí na výlety a účastní se aktivit, které pořádáme, a nevidím tam žádný problém.

Jaký je systém Vašeho dalšího vzdělávání? V podstatě nám zaměstnavatel dává možnost dál se vzdělávat, máme na to určitý finanční obnos, ale v mém případě se i stalo, že sem tu částku překročila. Co se týče témat, tak hlavně si vybírám školení, které se týkají legislativy. Kromě sociální práce, dělám také psychoterapii, takže jsem prošla různými psychoterapeutickými výcviky a další odborné kurzy nečerpám. Za 14 dní jedu například na celý týden do Přerova, kde se konají semináře na téma pěstounské péče a legislativy a bude zmíněn i ten individuální plán ochrany dítěte. Za loňský rok jsem navštívila tak šest sedm jednodenních školení.

Navrhovala byste konkrétní změny v oblasti NRP? Nevím, do jaké míry je dobré rušení klokánků, protože těch pěstounů na dlouhodobou péči myslím tím nových není mnoho, zvláště v Olomouckém kraji, kteří by nově si vzali dítě. Myslím si, že bychom je měli nějak motivovat, protože v dnešní době je pro lidi spíše lákavá PPPD než dlouhodobá z toho finančního hlediska. Je potřeba, aby byla pro lidi nějak lákavá, aby po té dlouhé přípravě, vyplňování všech těch papírů je neodradilo, naopak namotivovat. Takže by se taková zařízení neměli rušit, neboť není dostatek pěstounů, kteří by zajistili péči všem dětem, které to potřebují. Také je to šok pro děti, kteří jsou v u pěstounů na přechodnou dobu a pak se mají z takového prostředí vrátit zpátky do ústavu, protože pro ně nejsou pěstouni a prožívají velké zklamání z toho, že takovou rodinu nemají.

Míváte supervize? Jak často? Shledáváte supervizi za smysluplnou? V rámci mého vzdělání mám povinné supervize a intervize v rámci psychoterapie, kterou dělám. Jinak tady na pracovišti nemáme supervize. Jelikož jsme neziskovka a počítá se každá koruna a supervizoři jsou drahá záležitost, tak se nedělají, ale každý odborník si to dělá po svém.

Obohacuje Vás tato práce? Vzhledem k tomu, že jsem před tím dělala asi osm let s dětmi s poruchami chování, byly to děti týrané, zneužívané, agresori, šikanovali, nebo oběti šikany, takže úplně jiná kategorie lidí i rodiče, než se kterými pracuji teď. Tady je taková rodinná atmosféra, kdy se všichni známe a jezdíme na pobyty a snažíme se, aby se dostalo na všechny, kdo mají zájem. Můžu říct, že tři čtvrtiny rodin s námi jezdí v létě na týdenní pobyt. Pak máme menší skupinky na jaře a na podzim, kde jsme v menším zařízení, proto nás jede méně. Ale v tom týdenním pobytu si to všichni užíváme a tím, jak se vidíme 24 hodin denně, tak máme ten vztah k sobě bližší. I pro ně si myslím, že mají pocit rodiny a tím že se znají mezi sebou, tak se u nich vytváří přátelství a ta atmosféra je fajn i tady na pracovišti.

Takže byste práci zatím neměnila? *Zatím určitě ne. I když později bych se chtěla věnovat více té psychoterapii, protože manžel je klinický psycholog a potřeboval by pomoc tam. Ale jelikož máme malé děti, je pro mě tento stav vyhovující, takže zatím ne.*

Jak probíhají setkání svépomocných skupin pěstounů? *Vždycky je to první středu v měsíci, hodina a půl a probíhá to tady a kdo chce, tak se přihlásí na tuto skupinu. Probíhá to tak, že se pěstouni předávají své zkušenosti navzájem a ten odborník, který je přítomen na skupině koriguje debatu, popřípadě řekne i svůj názor. Většinou je tu pěstoun, který přináší do skupiny nějaký svůj problém nebo něco, co ho trápí, tíží. A na začátku si řekneme v kolečku, jak se máme a co je nového za ten měsíc. A pak se řeší aktuální problém, který někdo má a ostatní na něj reagují svými zkušenostmi a informacemi. Myslím si, že pro ně je to velice cenné, protože ani my jako odborníci jim nemůžeme s něčím pomoci, jelikož jsme takovou situaci nezažili. A co nechtějí řešit ve skupinách, konzultujeme na individuálních sezeních. Například řeší opilého klučinu, jeden by zavolał policii, nevzal ho do domu apod., na to ostatní reagují. Pak to jsou výchovné problémy, kdy se vnuk dostal do puberty a chtěl by vědět, jak to tenkrát bylo, proč se jeho rodiče nemohli o něj postarat. Tak jak na to reagovat co odpovědět, i když je to také součástí té individuální konzultace, tady se jedná o pohledy od jiných lidí a jejich zkušenosti na ten daný problém, což je smyslem svépomocné skupiny.*

Jak probíhají pobyty? *V srpnu máme týdně od pondělí do soboty. A víkendové pobyty se většinou jedou v květnu od pátku do neděle, ale letos vychází osmého svátek na pátek, tak jedeme od čtvrtka do neděle. A probíhá to tam tak, že pěstouni berou s sebou i děti, o které je postaráno studenty psychologie a speciální pedagogiky. A ti pěstouni se vzdělávají, jelikož ze zákona mají povinnost se 24 hodin za rok vzdělávat, kdy přednáším já, manžel nebo si ještě přizveme dalšího psychologa, aby taky viděli i jiné tváře než jen nás. Přicházíme s tématy, která je zajímají, jako třeba výchova dětí, setkání s biologickým rodičem, sdělování té minulosti. Většinou se dopoledne vzdělávají a děti během toho jsou podle věku rozděleny do skupinek, děti od dva tři let do pěti let, pak do deseti, deset až dvanáct a puberta. A starají se o ně buď hotoví psychologové, nebo studenti psychologie či speciální pedagogiky. Odpoledne bývají volnější, pokud se jedná o týdně pobyty, pokud víkendový, mají vzdělání i odpoledne a jsou odděleny. V případě toho týdně chceme vidět, jak se chovají pěstouni k dětem za běžných situací, vyrazíme na výlet. Pozorujeme tak v přímém kontaktu a my pak máme materiál k další konzultaci, jak třeba působí na to dítě výchovně, jak se jim daří plnit režim a pravidla, která máme. Také relaxujeme, kdy je to pro ně uvolnění, pohoda a odpočinek. Snažíme se, aby to vzdělávání nebyla nalejvárna, ale aby to bylo příjemnou formou, aby si je zapamatovali, zkoušíme také nějaké techniky. A během toho vzdělávání si také vlastně odpočinou od dětí, kdy je nemusí neustále hlídat a mají volnost. Večery nebo odpoledne jsou strukturovanější a studenti vymyslí většinou nějaké hry nebo soutěže. A někdy zapojíme celé rodiny a vidíme, jak spolupracují i konflikty mezi nimi, když o něco jde. Takže pro nás ty pobyty jsou nosné a důležité taky.*

Jak vypadá Váš běžný pracovní den? *Nemáme na to žádný must. Stane se, že si nachystám věci na ten den, a pak je všechno jinak, protože je třeba řešit aktuální věci. Většinou je ten den poskládaný z konzultací s klienty, co je tam nového, jak se mají, co aktuálně řeší, také chodím na společná setkání na magistrát, kde řešíme nějaké věci ohledně klientů. Silná část je také administrativní, kdy zapisuji každý telefon, veškeré konzultace, plus máme svépomocné skupiny, asistované kontakty s biologickým rodičem. Ta náplň je teda hodně pestrá.*

Příloha č. 4: Rozhovor s R2

Kolik Vám je let? 43

Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání? *Jsem psycholožka.*

Jak dlouho pracujete v oblasti náhradní rodinné péče? *17 let v poradně pro rodiny*

Co Vás motivovalo zde pracovat? *Vlastně tak jak vy děláte diplomku, tak já psala o neplodných manželských párech a o osvojení a pěstounství a vždycky jsem chtěla dělat s rodinami v této problematice, když jsem nastupovala, tak se tu měli posuzovat žadatelé o osvojení a pěstounskou péči a proto jsem se sem přihlásila, protože mě to zajímalo už na škole.*

Kolika rodinám přibližně pomáháte během měsíce? *Máme 15 dohod o výkonu pěstounské péče, tak s nimi máme přímou práci každý dva měsíce, pak máme dohodu s OSPODem 12 let, kteří nám posílají všechny pěstouny na konzultaci alespoň jednou za dva roky. Vzniklo to tehdy kvůli tomu, že pěstouni často přišli pro pomoc pozdě, až když hořelo, například v pubertě dětí. A když jsem se ptala, proč nepřišli dřív, většinou to byli prarodiče, říkali, že měli pocit jako by selhali, kdyby přišli. Proto jsme se sociální pracovníky přemýšleli, jak to udělat, aby přišli dřív a vymysleli jsme, že budou mít jednou za dva roky povinnou konzultaci, aby nás poznali a neměli strach za námi s něčím přijít. Většinou při té konzultaci říkají, že je vše v pohodě, ale na konci třeba když už skoro drží za kliku, dodají, že by se ještě na něco chtěli zeptat, co mají dělat, protože mají tenhle problém. A je teda lepší, když přijdou za námi a už nás vlastně znají a nemají z toho takový strach, jako kdyby se měli svěřovat někomu cizímu a nevěděli, jak na ně budou reagovat. Myslím, že preventivně je to dobré.*

Kolik máte uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče? Máte některé z nich s osobami v evidenci? *15, žádné na PPPD. Je to náš strop vůči tomu, kolik máme úvazků. Problém je v organizacích, které jsou závislé finančně na příspěvcích a uzavírají mnohem víc dohod, než můžou zvládnout a pak jejich práce nemůže být stoprocentní. Člověk nemůže být na dvou místech naráz, to je výhoda státní organizace, že jsme financováni státem a dohody jsou jen částí toho, co děláme. Teď budeme nabírat dohodu, jelikož ukončujeme dohodu, protože se dítě vrací k biologickým rodičům, což se nám také stalo poprvé, jelikož tam byli před čtyřmi roky drogy u těch rodičů a dali se znova do kupy a od jara už u nich jsou a teď dochází ta jejich dohoda a čeká se, jestli to ta rodina zvládne. Myslím si, že to bude v pohodě a rodina to zvládne. Takže my budeme končit dohodu, až ten soud skončí pěstounskou péčí a uvažujeme, koho bychom nabrali dál, abychom měli těch 15 dohod. Už jsem v přípravě zaregistrovala pěstouny na přechodnou dobu, takže možná je si vezmeme.*

S jakými obtížemi se setkáváte ve Vaší práci? *Spíše vidím obtíž u příbuzenské pěstounské péče. Ti které zprostředkovává stát, prošli přípravou a jsou těmi cizími, kteří si berou dítě z ústavu, dětského domova, nebo od rodiny, tak tam tu obtíž nevidím. Kdežto u příbuzenské pěstounské péče nejsou ti lidé nastaveni na takovou spolupráci s námi a tu sdílnost. A zůstávají tak leckdy zbytečně na ten problém dlouho sami.*

Jaká úskalí spatřujete v oblasti náhradní rodinné péči? *Možná při budování identity toho dítěte, které je v příbuzenské pěstounské péči, kdy o ně většinou pečují prarodiče a nezvládají pomáhat budovat nějak tu identitu dítěte, mluví o jeho rodičích nebo alespoň o jednom špatně a pak je hodně těžký, aby to dítě fungovalo a vytvořilo si o sobě ten obrázek.*

Vnímáte rozdíl mezi pěstouny a pěstouny poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu? *S PPPD pracují při jejich přípravách a z mého pohledu potřebují daleko více podpory a více se s nimi pracuje a daleko více je musí doprovázet při všem, co se děje, při předávání dítěte k péči na přechodnou dobu nebo do další rodiny. Potřebují daleko intenzivnější podporu od té doprovázející organizace.*

Domníváte si, že má pěstounská péče na přechodnou dobu pozitivní vliv na děti, které jsou v této péči? *Určitě má, zvlášť pro ty miminka, které nemusí být v kojeňáku, protože i kdyby ty pracovnice byly nejschopnější, tak jim nejsou schopni dát tu lásku jednoho člověka, na kterého se můžou navázat. To nejde v ústavech, neboť tam se dělá na směny. Nejlepší je to pro ty děti do půl roku, které pak jdou do osvojení. Takže je dobré, když se naváží na jednu osobu, která tam je pro ně ráno, v poledne a večer a nemění se jim. Otázka je ale, co to udělá dlouhodobě s těmi pěstouny. Úskalí vidím vývojové období u dětí od půl roku do jednoho, kdy si ty děti utváří vztah k té jedné osobě, a pak mají být předány. Tam vidím rizika z psychologického hlediska, která by mohla působit dítěti po ztrátě té pečující osoby. U těch miminek do půl roku nevidím problém. Pak od toho jednoho roku, kdy dítě navazuje kontakty s dalšími osobami, by neměl být problém s předáním do jiné rodiny.*

Jaké jsou hlavní rozdíly mezi přípravou pěstounů a osvojitelů? *A jaký u pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu? Tam rozdíl moc není, neboť probíhají společně. PPPD mají víc těch hodin na vzdělávání, 72, takže se pak ještě dozdělávají. Nejprve jsme dělali přípravy společně. V roce 2000 jsme je dělali odděleně, zvlášť pro pěstouny a zvlášť pro osvojitele. A teď se dělají opět společně a to plus vidím v tom, že osvojitelé si nedokázali představit to, že přijdou do rodiny a vezmou si dítě, které je v PPPD. Byli zvyklí, že jdou zachránit dítě do kojeňáku, nemocnice a vezmou si jej domů a teď přijdou do rodiny, která se o něj hezky starala a pečovala a mají pocit, že jim je budou vytrhávat z té rodiny. Takže je dobře, že je to dohromady, protože se tam poznají a baví spolu, že by chtěli si přijít k nim pro to miminko. A vědí, že ta jejich motivace je postarat se o to dítě jen na určitou dobu jako kamarádce, sousedce, sestře a jsou nastaveni ho dát dál.*

Setkáváte se s tím, že se po přípravě nebo během ní žadatelé o pěstounskou péči či osvojení rozmyslí dál pokračovat ve zprostředkování pěstounské péče či osvojení? *Ano stává se to, že by se rozmysleli žadatelé, nedávno v polovině přípravy. Důvodem bylo, že si uvědomili, že by to pro ně bylo náročné a jejich představa o tom byla jiná.*

Jaké jsou důvody ukončení pěstounské péče? *Stalo se Vám někdy, že by ji ukončili pěstouni? Nejčastěji zletilostí dítěte, ale jinak těch případů moc není. Za těch 17 let jsem se setkala dvakrát na základě toho, že nezvládali výchovu dítěte a neměli ani hezké slovo na matku, zamezovali kontaktům a začali hledat svoje rodiče. Kdyby s nimi na rovinu mluvili, ale oni se jich vzdali, protože si našli matku a nedělalo to dobrotu, tak šli do dětského domova. Druhý případ byl u malé holčičky předškolního věku, kdy se pěstounka rozhodla si ji vzít, protože nemohla mít děti, takže místo vlastního dítěte, ale pak se ji narodily vlastní dvě děti a matka měla pocit, že ta holčička dělá rozbroje.*

S jakými problémy za Vámi chodí nejčastěji pěstouni a osvojitelé? *Hodně v období dospívání, kdy jsou problémy s výchovou, při pomoci s kontaktem s biologickou rodinou, kdy domlouváme kontakty i tady na pracovišti a mimo pracoviště.*

Jaká je Vaše spolupráce s krajskými úřady a s obecními úřady obce s rozšířenou působností? *Pro krajské úřady děláme přípravy pro budoucí osvojitele a pěstouny, a když si nejsou jistí, kterým žadatelům dítě svěřit, tak nás kontaktují, protože ví, že během příprav jsme je měli možnost více poznat. Přizvou nás na zprostředkovací panel, kde se hledá vhodná rodina, abychom jim poradili. S obecními úřady v rámci pěstounů a vytváření individuálních plánů ochrany dítěte. Nebo pokud mají nějaké pěstouny na dohodu, kteří mají problém, tak je pošlou za námi. Nemáme problém se spoluprací.*

Dohlížíte na setkání dítěte a pěstounů s biologickými rodiči? *Ano. Buď umožňujeme přímý kontakt, kdy se setkávají pěstouni a biologičtí rodiče, nebo pokud to není možný, tak zprostředkovaně, kdy ty pěstouny motivujeme, aby je kontaktovali telefonicky, dopisem, poslali fotku dítěte, obrázek, který*

nakreslilo apod. Napadá mě jeden příklad, kdy je otec ve vězení, tak mu pošlou obrázek holčičky, její fotku, vysvědčení, aby rodiče o dětech něco věděli.

Do jaké míry se projevila ve Vaší práci změna zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník? Hlavně těmi dohodami o výkonu pěstounské péče, které nebyly. A v rámci těch dohod. Jinak u nás se to dál nijak zvlášť nezměnilo. U těch osvojitelů je v zákoně mnoho nového, ale nic co by se dotklo nějak naší práce.

Mohla byste mi popsat nějaký pro Vás zajímavý případ, se kterým jste se setkala? Jedni pěstouni si vzali od sousedky holčičku, která byla v péči své babičky, jež měla přes devadesát let, a viděli, že to nezvládá, holčičce byl sotva rok. Vlastně se u nich neprovádělo ani odborné posouzení, dali si návrh na soud a ten jim vyhověl. Zpětně jsme se dozvěděli, že to byli známí lidi tady a nějak se to obešlo. Když bylo holčičce pět let, tak pěstounka byla těhotná ještě s dalším dítětem, přišla za mým kolegou a řekla mu, že holčička u nich dělá rozbíje, že se kvůli ní doma hodně hádají, že se nechová hezky k jejich vlastní holčičce a chce, aby od nich odešla. Kolega přišel konzultovat za mnou, protože dělám tu náhradku delší dobu. Nejdříve se snažil vysvětlit, jestli to není hormonálního původu, když je těhotná, protože není možný, aby to tak chladně vyřizovala. Paní ale měla vše jasné, racionální, že holčička půjde z domu a nejlépe hned. Snažili jsme se ji vysvětlit, co to bude pro tu holčičku znamenat, ať ještě počká, abychom oslovili krajský úřad, který by našel holčičce jinou náhradní pěstounskou rodinu, aby postupně přecházela z jejich rodiny do nové a seznamovala se s nimi, aby to pro ni nebylo tak drastické. Pán sice řekl, že by to tak šlo, paní ovšem byla zásadně proti, že chce hned. Během 14 dní se řešilo s krajským úřadem, co by bylo pro tu holčičku nejlepší, jestli ji dát do dětského domova, kde by zažívala od těch ostatních dětí nepříjemné věci. Tak se jí řeklo, že půjde do ozdravovny a hledali se pěstouni, tenkrát nebyli ještě na přechodnou dobu, ale vlastně jsme jí chtěli takto zařídit aspoň nějakou rodinu, než se najdou pěstouni, u kterých by mohla zůstat dlouhodobě. Pak se objevila rodina taky z okolí, kde vyrůstala, kteří by si ji vzali do pěstounské péče. Ten proces trval skoro rok, ale nakonec ji dostali do péče. Ted už prochází pubertou a je tam všechno v pohodě, občas jsme v kontaktu. Je to případ, kdy si řeknete, čím vším musela holčička projít. Nejdřív byla u mámy, pak u babičky, v klasické pěstounské péči, pěstounské péči jakoby na přechodnou dobu a teď u těchto pěstounů. To je asi nejtěžší případ, kdy si řeknu, co to dítě s sebou ponese, když měnilo tolik prostředí. Když to řeknu někde na přípravě, tak řeknou, že to není možný. Nakonec se stejně první pěstouni rozvedli a vím, že i ty jejich rodiny je odsoudily a přestaly se s nimi bavit, protože nepochopily, proč tu holčičku odebrali, když ji všichni přijali za vlastní.

Navrhovala byste konkrétní změny v oblasti NRP? Pořád přemýšlím, co to dělá s dětmi v pěstounské péči na přechodnou dobu od půl roku do jednoho roku, protože ten přechod asi těžce zvládají. Takže možná promyslet věkový období, kdy to dítě odchází. Nikde to není stanoveno, většinou to je doprovázející organizaci, sociální pracovníci, jak rozhodne soudce. Nejsou stanovena žádná pravidla přechodu dítěte do další rodiny. Všichni to jakoby dělají s citem. Více rozpracovat rané období dítěte.

Jaký je systém Vašeho dalšího vzdělávání? Absolvovala jsem program Pride, který koupilo ministerstvo a je zaměřeno na vzdělávání pěstounů a osvojitelů a v rámci toho programu jsem školila pro ministerstvo v rámci těch příprav pouze. Na Slovensku uplatňují celý program, který zahrnuje nábor pěstounů, další vzdělávání a doufám, že to bude i tak u nás a dál bych se dovzdělávala. Celkově ten Pride byl na 200 vzdělávacích hodin intenzivně během půl roku a jinak další dovzdělávání v rámci náhradní rodinné péče je to 24 hodin za rok. Jinak v rámci psychologie mám psychologický výcvik už delší dobu, pak v rámci toho Pride. V rámci náhradní rodinné péče těch kurzů není tolik, něco pořádá Rozum a Cit v Praze, pak Almathea.

Míváte supervize? Jak často? Shledáváte supervizi za smysluplnou? Ano, jak tady, tak v rámci těch příprav.

Obohacuje Vás tato práce? *Ano pořád něčím. Neměnila bych tuto práci.*

Dodala byste ještě něco? *Potěšili mě jedni pěstouni, kteří si vzali do osvojení sourozence holčičky a pak si osvojili holku a kluka, kteří nejsou příbuzní a právě v rámci vzdělávání pěstounské péče, se začali dívat na tuto problematiku z jiného pohledu. Řekli jim vše, co o biologických rodičích věděli. A ta holčička vlastně na fb našla svoji mámu biologickou, bratra a otce a oni sami je v tom kontaktu podporují. A i bratr je výchovně respektuje, když si sestra postěžuje, že je nepustí na diskotéku, tak ji odepíše, že by ji taky nepustil, že by měl o ni taky strach. Vidím ten význam ve vzdělávání. Ze začátku říkali pěstouni, že mají doma děcko 15 let, proč po nich chceme, aby se dál vzdělávali, když už děcka budou za chvíli dospělý. Je to těžký najednou po nich chtít nějaké vzdělávání, když už děcka skoro vychovali, ale na druhou stranu vidíme, jak té druhé rodině to pomohlo, aby si srovnali, že ta náhradní rodinná péče je jiná než ta biologická rodina.*

Pořádáte také setkání pěstounů? Jak probíhají? *Mají o ně pěstouni zájem? Máme dvě varianty vzdělávání. Jednou za dva měsíce mají možnost se tady sejít, nebo mohou využít prodlouženého víkendu od pátku do neděle, jezdíme třeba na hory, kdy ti pěstouni vezmou děti, jak v pěstounské péči, co mají, tak své biologické. Někdy jezdí i celé rodiny, minule tam byl už dospělý syn se svoji rodinou, kteří si ten pobyt hradili sami. Hlavně pro ty děcka je to bezvadný, protože vidí i jiné děcka, které jsou v podobné situaci jako ony. Vyrůstají v pěstounské péči, mají stejný problém, jestli vědí o svých rodičích, jestli jsou v kontaktu nebo nejsou. Jsou na stejné lodi, protože ve škole ty děcka třeba neznají nikoho, kdo vyrůstá v pěstounské péči. Tak v tom vidím to dobré, že mají zkušenost i s dalšími dětmi, o které se stará třeba babička apod. Odděleně se teda vzdělávají pěstouni a děti mají vlastní program, který vymýšlí naši kolegové, pak máme večer společné programy pro pěstouny a děti, nějaké soutěže nebo úkoly.*

Jak vypadá Váš běžný pracovní den? *Jelikož neděláme jen náhradní rodinnou péči, ale i odborné sociální poradenství, takže řešíme i problémy v manželství, vztahu, osobní a rodinné problémy, takže co kdo potřebuje. Někdy se věnuji náhradce a někdy krizovému partnerství, nevěry, problémy s komunikací. Je to pokaždé různé.*

Máte také děti se zdravotním postižením? *Nesetkala jsem se s tím. Jen s dětmi, které si prošly následky psychické deprivace, které jsou nestabilní a řeší se to psychiatrickou léčbou. Ale jinak se zdravotním postižením ne, z těch 130 rodin nevím o nikom, kdo by měl.*

Příloha č. 5: Rozhovor s R3

Věk: 68 let

Vzdělání: *střední zdravotnická škola, obor dětská sestra + roční kurz sociálně-právní v Mostě, zkoušky odborné způsobilosti na sociálně-právní*

Jak dlouho pracujete v oblasti náhradní rodinné péče? *Od 1. 3. 1969*

Co Vás motivovalo zde pracovat? *O motivaci nelze mluvit, jako dětská zdravotní sestra jsem inklinovala k dětem, i když v 15 letech nevím, do jaké míry to bylo relevantní, ale brzo jsem se vdala a měla děti a nešlo, abych pracovala na směny, tak jsem nastoupila na oddělení péče o děti a nedovedu si představit, že bych dělala něco jiného a dělám to ráda celý život, i když už jsem v důchodovém věku.*

Kolika rodinám přibližně pomáháte během měsíce? *Já vlastně od 1. 7. 2014 jsem v důchodu, takže se to nedá říct, protože jsem tu od té doby na dohodu o provedení práce a vypomáhám tu, pokud je tu někdo nemocný nebo na dovolené. Když začínalo středisko, byla jsem tu sama a teď je nás tu víc a každý máme kolem 12-14 rodin na dohodu o výkonu pěstounské péče, kromě toho máme ještě smlouvy a poskytujeme sociální poradenství., takže těžko říct, ale přibližně těch 18 rodin v měsíci. Kromě toho jsem dělala a i teď budu dělat přípravy budoucích pěstounů a osvojitelů a těch jsme připravili od novely zákona roku 2006 kolem 600. Sdružení má uzavřených dohod kolem šedesáti, poměrně dost se jedná o pěstouny prarodiče a máme dvě rodiny na přechodnou pěstounskou péči, jednu tady, se kterou dlouho pracujeme a má hodně dětí, a pak jednu pěstounku, která je sama.*

S jakými obtížemi se setkáváte ve Vaší práci? *Jednoznačně s byrokracií. Kdysi dávno, když jsem začínala na OSPODu se tam fakt dělala sociální práce. Samozřejmě administrativa musí být, neboť nejsme nesmrtelní, neděláme to pořád a musí po nás někdo převzít ten spis a vědět, o čem ten případ je. Ze začátku bylo 75% práce venku a zbytek administrativní práce. Když jsem byla potom na kraji, tak jsem měla pocit, že dělám 75% administrativy a možná 25% práce s lidmi, což mi vadilo. Myslím si, že práce s lidmi by měla být prioritou v sociální práci. Od důchodu vlastně pracuji tady ve sdružení, protože jsem byla zakládajícím členem před 16 lety. Ty organizace vznikaly, proto aby se měly rodiny na koho obrátit, s kým poradit a víc jsem byla tady v terénu než na tom úřadě, kde se hrnulo více administrativy. A to se mi líbilo, že jsem mohla dělat sociální práci takovou, jakou si představuji, že by měla být. Za ty roky se taky dost změnilo, a když řeknu, že dělám půl administrativy a půl sociální práce s rodinou, tak kdo ví jestli. Myslím, že je důležité naslouchat lidem a pomáhat jim v takových běžných věcech, také je důležitá morální podpora a to, že vědí, že je vyslechnete, nerada bych, aby to jednou zaniklo. Měli by spolu komunikovat nejenom přes telefon nebo mailem, ale také osobně.*

Jaká úskalí spatřujete v oblasti náhradní rodinné péči? *Když jsem začínala, tak náhradní rodinná péče měla jinou podobu, neexistovala ještě pěstounská péče, která byla až od roku 1975 a valná většina dětí byla v ústavech, což bylo hrozný. Já jsem byla ráda, když vznikly nestátní instituce, protože na OSPODu jsme neměli možnost tolik pracovat s těmi rodinami. A když jsem byla na okresním úřadě, tak jsme toto sdružení založili hlavně pro rodiny, které měly děti s výchovnými problémy. Začali jsme dělat nízkoprahová zařízení, víkendy s dětmi, pak jsme přibrali i náhradní rodinnou péči, protože tu pomoc potřebovali. Vznik pěstounské péče na přechodnou dobu umožnil, aby děti nezůstávaly v ústavech, ale byly v rodinách, takže od roku 2006 vznikla dočasná pěstounská péče a byla tak mizerně legislativně upravena, že v podstatě žádní pěstouni na přechodnou dobu nebyli, protože měli dostat finance jen, pokud ve fázi, kdy budou mít u sebe dítě v péči, a to v podstatě nikdo nemohl, buď musím být v práci a nemohu si dovolit být doma a jednou za uherský rok, když mi dají dítě, budu mít peníze. Spousta lidí zájem měla, ale rychle to opadlo. Byla jsem ráda, že vznikla přechodná*

pěstounská péče a začíná se rozvíjet. Když jsem dostala připomínky k poslední novele zákona, bylo mi jasné, proč tam dali ten rok, kdy může být dítě v PPPD, ale zase to nedotáhli dokonce, protože pokud soud neskončí v té době, kdy je v PPPD, nestrčím přece dítě někam jinam na dva měsíce. Tam chybí podle mě věta, že pokud je řízení zahájeno, děti setrvají v té rodině, dokud nebude soudní řízení dokončeno. Podle mě zákonodárci to připravují takovou dobu a stejně tam vždycky něco chybí, i když na to upozorňujeme. A ještě mě zaráží, že vznikají iniciativy, aby byla PPPD zrušena. Taky mě trochu vadí to, i když je to těžké, sama jsem byla na krajském úřadě, jak je těžký odhadnout, která rodina je pro dané dítě dobrá a jak je vybrat. A připouštím, že také mám černé svědomí, kde vidím, u kolika rodin to nebyl dobrý výběr. A chtěla bych, aby co nejvíce odborníků vybíralo důsledně ty rodiny. Na druhou stranu mám obavu z toho, že se dává na zřetel, aby ty lidi měli super byt, auto a byli takoví. Čtrnáct let jsem dělala náhradní rodinnou péči na OSPODu a viděla jsem, že to není to nejdůležitější. I v bytě, kde nemají zahradu, dvě auta, neznámá, že by se postarali o ty děti méně. Hlavně děti v náhradní rodinné péči většinou nejsou nejchytřejší, jsou to děti alkoholiků, jsou tam drogy, všechny rizikové faktory, které existují. Zažila jsem pár dětí, které jsou v dospělosti dobrý, ale daleko víc dětí, které nemají ani na základní školu a jsou na speciálních školách, ale to neznámá, že by měly prožít méněhodnotný život. Ale ti lidi se s tím pak strašně špatně vyrovnávají. Takže někdy je taková úplně normální, jednodušší rodina pro tyhle děti lepší. Já jsem se teď setkala s názorem bývalých kolegyň, že paní má dva plus jedna byt a má už jedno dítě a vzít si druhé ji komplikují a chtějí, aby sehnala větší byt. Ale dost rodin takhle žije, já jsem tak žila léta a dovolím si říct, že ty děti byly spokojeny. Takže to není nejdůležitější, ještě ke všemu když je tam ta paní sama a ve třech by měli kuchyň a dva pokoje. Teď ji teda uhání, aby se zadlužila a pořídila si větší byt. A ta paní se o ty děti stará dobře, považují ji za jednu z nejlepších pěstunek, s kterými jsem se setkala. Takže mám i obavu z toho, aby se jen nezdůrazňovala ta hmotná stránka, ale spíše ty lidské vlastnosti. Víím, že děti chtějí spoustu věcí, jsou náročné zvláště v dnešní době, ale na druhou stranu když jim toto všechno dovolíte a oni pak vyletí do světa, uvidí, že si tolik věcí třeba dovolit nemohou a pak je to vystřízlivění ještě horší. Nepovažuji to za to nejdůležitější v životě.

Vnímáte rozdíl mezi pěstouny a pěstouny poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu? Ne každý pěstoun může být pěstounem na přechodnou dobu, protože by někdo neunesl příchody a návraty dětí. To je jedna věc. Obdivuji to, jak to zvládají, nejsem si jistá, jestli bych to já takhle zvládala a bylo to pro mě donedávna nepochopitelné, ale díky našim dvěma pěstounům na přechodnou dobu jsem pochopila, že je to možné a že je to naplňuje. Znáám ale spoustu pěstounů, které řeknou hlavně ženy, že by to neunesly, aby dítě vyplálo a poslalo ho dál. Musí si to člověk nějak srovnat. Určitě tam ty rozdíly jsou. Byla bych nerada, kdyby se z toho stalo zaměstnání, protože to nikdy nemůže být zaměstnání, jasně, že potřebuji peníze a z něčeho žít, ale aby to nebyl jediný důvod. Nemůžu říct, že bych neznala pěstounské rodiny, které to mají takto nastavený a vždycky mě to mrzí, že jsme to neodhadli třeba dřív, protože je to na těch dětech znát i na té rodině a je to blbý. Stejně tak si myslím, že když jde někdo dělat do sociální oblasti a dělá to, že třeba nic jiného nesehnal, tak si myslím, že taky není spokojený a je to na té práci znát. Taky jsem se setkala, když jsem dělala vedoucí oddělení na okrese, že přišli noví pracovníci a vypadali fajn, ale během krátké doby jsme se rozešli. Chce to dělat s citem, se zájmem a ne jen abych si to tu odseděla a rychle pryč. Nikoho to pak nebaví a stejně odejde dělat něco jiného.

Domníváte si, že má pěstounská péče na přechodnou dobu pozitivní vliv na děti, které jsou v této péči? Určitě, stoprocentně jsem si tím jistá. Ale vidím i nutnost určitého typu ústavní péče, hlavně u dětí, které mají velké výchovné problémy, násilnou trestnou činnost, tam by bylo minimálně na polemiku, zda je umístit do rodiny. U malých dětí a i u větších, které by byly od rodiny, která je zanedbává, ohrožuje, nebo nějakým způsobem týrá, tak kdyby to šlo, žádné z těchto dětí by nemělo vyrůstat v nějakém ústavním zařízení.

Jaké jsou hlavní rozdíly mezi přípravou pěstounů a osvojitelů? A jaký u pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu? *Léta jsme měli přípravy budoucích osvojitelů a pěstounů jako celek dohromady, protože ten, kdo chce ať už pěstounskou péči nebo osvojení, chce náhradní rodinnou péči. V rámci té přípravy si žadatelé třídili, co skutečně chtějí, protože na to potřebujete více času, více poznatků a kolikrát se nám stalo, že změnili žádost na jiný typ náhradní rodinné péče. Stejně tak jsme mluvili o etnicích a jejich rozdílné výchově a spousta lidí si uvědomila, že na tohle nemá, nebo naopak že na tohle má. Čas na povídání, příklady z praxe, výměna zkušeností mezi mini je důležitá a tříbí to, co já vlastně chci. Takže podle mého názoru je vhodné, když pěstouni a osvojitelé mají stejnou přípravu. Navíc tomu dítěti je jedno, jestli je osvojeno nebo v pěstounské péči, to dítě chce mít mámu, tátu, domov. Naopak dospělí se musí vyrovnat s tím, jakou péči jsou schopni zvládnout. U PPPD prochází společně s pěstouny a osvojiteli, pak mají ještě nadstavbu kolektivní. Osobně se domnívám, že by u nich bylo potřeba více času individuální práce, protože je každá rodina úplně jiná a tohle je specifické, jak se vyrovnat s přicházením a odcházením dětí. Je to těžký, hlavně pro pěstounky, protože buď ten cit k tomu dítěti mám, a i když mi budou stokrát říkat, ať se nevážu, tak to stejně nepůjde, protože jsou tak roztomilý. Nebo ten cit nemám a je to taky špatně pro to dítě, protože kdybych byla neosobní jako zdravotní sestra, vychovatelka, je to stejné jako v dětském domově a nemá to význam. Takže je potřeba toho citu, aby fungovala PPPD, tak jak má a pak se s nimi musí pracovat, aby to odloučení překonali. Naši pěstouni měli všechny ty hodiny individuální a hrozně si to pochvalují a jsou rádi, že si mohli s těmi psychoterapeuty projít individuálně to, co je tíží, co neřekne v kolektivu.*

Setkáváte se s tím, že se po přípravě nebo během ní žadatelé o pěstounskou péči či osvojení rozmyslí dál pokračovat ve zprostředkování pěstounské péče či osvojení? *Často ne, je to celkem výjimečné a ojedinělé, například ze zdravotních důvodů, nebo když se v rodině něco stane, tak to vezmou zpátky. Vzpomínám si, že loni žadatelé měli čtyři děti a chtěli ještě další dvě do pěstounské péče. A ty děti měli malé, předškoláky a první stupeň a nám se to taky trošku nepozdávalo, ale měli tam všechny podmínky. Dřív byly také velké rodiny, ale v dnešní době už je to složitější a není to tak běžný. Ještě měla s sebou malé dítě do jednoho roku a v tom kolektivu, jak jsme jim modelovali situace, přišli na to sami, že vidí, že to ještě nepůjde a odloží to, že by to nebylo ani pro ty jejich vlastní děti to pravé. A byli jsme rádi, že si na to přišli sami a nemuseli jsme jim to sdělit sami, protože by pak mohli mít v sobě křivdu, že jsme je odmítli, přitom vychovávají děti. Takže jsme byli rádi, že na to přišli sami, i když oni by to zvládli, nebylo by to dobré pro jejich děti. Jinak to jsou faktický důvody, někdo onemocní, umrtí v rodině, nebo ztratí práci, takže tu žádost buď pozastavili, nebo úplně stáhli.*

Jaké jsou důvody ukončení pěstounské péče? *Stalo se Vám někdy, že by ji ukončili pěstouni? Pěstounská péče končí 18. rokem dítěte, pak může ještě v rodině zůstat a pobírat příspěvek i odměnu, ale už to není pěstounská péče. Myslím si, že většina končí právě zletilostí, pak jsou malé výjimky, kdy to dítě má takové výchovné problémy, že je nařízena ústavní výchova a někdy se stalo, že když se setkávalo dítě s biologickou rodinou, že se ukončila pěstounská péče, a dítě přešlo do péče rodičů, ale to bylo ojediněle. A ještě loni jsem si dělala průzkum u OSPODů, kolik pěstounským péčí zaniklo jiným způsobem než zletilostí, tak za poslední tři roky žádná. I ze strany pěstounů je to výjimečný. Neříkám, že se to časem nemůže změnit, protože pěstounská péče byla dřív nastavena jinak, než je to v současné době, kdy se více dá na kontakty s biologickou rodinou. Dříve se dávala pěstounská péče opravdu na dlouhodobou péči. Do budoucna by mohly přibýt děti, které by se vrátily ke své biologické rodině. Ale jak jednou rodina selhává, tak se spíše nevrací. Myslím si, že pokud rodina má zájem, je jí poskytována určitá péče od státu a ty děti by neměly být odebrány. V masmédiích jsou často znázorňovány sociální pracovníce šťastné, když vyrvou dítě z funkční rodiny a umístí je. To je takový nesmysl, v životě jsem se s tím nesetkala. Nikdo nechceme odebírat děti od rodiny, ale ve fázi, kdy je to nějaký kritický, tak se nic jiného nedalo dělat. Pokud ta rodina má trošku zájem si ty podmínky vytvořit, tak si myslím, že se dělá hodně pro tu rodinu, aby ta máma nemusela dát dítě mimo.*

S jakými problémy za Vámi chodí nejčastěji pěstouni a osvojitelé? V současné době nejvíce problémů je v kontaktech s biologickými rodiči a na druhém místě bych viděla výchovné problémy nebo psychického charakteru, které potřebují psychoterapeutickou nebo psychologickou pomoc.

Dohlížíte na setkání dítěte a pěstounů s biologickými rodiči? Pokud to pěstouni chtějí, tak jsme přítomni kontaktu s biologickou rodinou.

Jaká je Vaše spolupráce s krajskými úřady a s obecními úřady obce s rozšířenou působností? Nemám s nimi špatné vztahy, jelikož jsem pracovala na krajském úřadě, i když se to tam taky dost obměnilo. Co se týče spolupráce s OSPODem, podle mě nemůžete soudit, jelikož jsem dělala na stejné pozici a pak na okrese, takže spoustu pracovníků znám a byla jsem metodikem. Nemám problém v komunikaci, jak s krajem, tak s jednotlivými OSPODy. Spíše jsou to administrativní pracovnice, ale chápu to, jelikož to mají tak nastavené.

Do jaké míry se projevila ve Vaší práci změna zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník? Práce tady u nás bych neřekla, že tak markantně. Komplikuje se předávání dětí, před lety se rychleji předávaly děti z jedné rodiny do druhé. Je sice dobrá přechodná pěstounská péče, ale ideální by bylo, kdyby narozené dítě šlo do rodiny, kde bude vyrůstat stále a ne aby bylo rok někde a pak šlo teprve do té dlouhodobé rodiny. Samozřejmě, že je to lepší než, aby bylo v ústavu, ale každá žena, která nemůže mít děti, bude nejradši, když dítě bude mít u sebe, co nejmenší, což se za 45 let nezměnilo. V té době jsme dávali děti už po šestinedělí, a proč to nejde teď, proč se dostávají až po roce, vždyť je to škoda jak pro to dítě, tak pro tu mámu a vzájemný vztah. Vždyť po tom šestinedělí, když podepíše papír o souhlasu s osvojením, odebrání práv na dítě, proč to dítě nemůže jít druhý den a čekat se, než to soud vyřeší, což trvá několik měsíců a dítě je mezitím v PPPD a v devíti měsících jde teprve k osvojitelům, kdy už navazuje kontakty s pečující osobou, tak ho od ni vlastně odtrhnou a jde jinam.

Navrhovala byste konkrétní změny v oblasti NRP? V každém případě právě to soudní řízení, které trvá strašně dlouho. Kdysi mohlo dítě jít po šestinedělí pryč, nebo když půl roku neprojeví zájem o dítě, tak ústav vydal papír a dítě mohlo jít hned do rodiny, když nechala matka dítě v nemocnici a neobjevili se pak už, tak po dvouměsíčním úplném nezájmu mohlo dítě do rodiny. Teď teprve po šesti měsících OSPOD musí podat návrh soudu o vyslovení nezájmu, pak vyslyší rodiče, mají možnost odvolání. Některé ty matky se odvolávají jen tak cvičně, sice nechť ty děti, ale jsou matky, tak proč by se neodvolaly a radši nechají dítě v ústavu než by dítě dali do jiné rodiny, což dělá 75% rodičů. Takže právě to, aby se dostaly děti rychleji do rodiny. Včera jsem byla u pěstounů, které mají děti už devět měsíců na přechodnou dobu, a ještě nebylo zahájeno soudní řízení, což nechápu. U dětí je každý týden, každý měsíc, když nejsou u rodiny, je špatný. Měl by tam být nějaký termín, aby se ty soudy netáhly dva tři roky. A myslím, že by to šlo změnit.

Mohla byste mi popsat nějaký pro Vás zajímavý případ, se kterým jste se setkala? Viděla jsem hodně dětí týraných v rodině, na které nezapomenu. Vždycky mi bylo líto, že jsem je musela vzít a umístit je do ústavu, protože potom všem, čím si prošly, musí do toho ústavu a jsou tím vlastně potrestané. Proto jsem ráda, že existuje PPPD a byla bych ráda, kdyby se využívala i pro tyhle případy. Vzpomínám si na případ nedaleko odtud, kdy bydlela matka s 10 letým kloučkem a druhem. Mě volali ze školy, protože byli zoufalí, jak vypadá. Když jsem tam přijela, hrůzou jsem se vyděsila, jak vypadá, protože měl od ramene po nohy tmavě modrý podlitiny úplně souvislý a mezitím měl do krve prosekaný rány. Doktor jich pak napočítal 23 ran. Takhle snad nenakládali ani s otroky v otrokářské společnosti. Kantorky tam omdlávaly. Uvědomili jsme polici, jeli k doktorovi. A rozhodovala jsem, co s tím klukem. Podala jsem návrh k soudu na předběžné opatření, ale nikoho z rodiny jsme nesehnali, kdo by se o něj postaral. Podle zákona se má odvézt do diagnostického ústavu, ale tam většinou přicházejí děti lumpové a jsou tam všichni společně, než je rozdělí po pěti, šesti týdnech do dětských domovů. A já

jsem si uvědomila, že je tam polovina takových vejtlupků. Vím, že za to nemůžou, leckdy je to dáno rodinným prostředím, ale prostě takový jsou. A když tam přijde takhle zubožený dítě, tak mu můžou i ublížovat. Neměla jsem tu sílu ho tam dát a tak jsem se s diagnostickým ústavem domluvila, že ho tam nedáme a rovnou půjde do dětského domova, kde bude mít klid. Prostě mi toho kluka bylo líto. Měl jen váleнду ve svém pokoji a nad tou váleндou měl pověšené dűtky a ty musel vűdycky vzít, když něco udělal a ten druh matky ho tím bil a máma na to koukala. Nedovedla jsem si to představit. Odvezla jsem ho do toho malého dětského domova a dostala jsem za to kárné opatření. Začali je stíhat, chlap dostal podmínku, matka vűbec nic a já dostala dűtku, protože jsem postupovala protizákonně a protože si oni na mě stěžovali. Za nějakou dobu se našli jeho prarodiče ze strany matky, kteří žili někde v jižních Čechách a vzali si ho do péče.

Obohacuje Vás tato práce? Dělal jsem tuto práci vűdycky ráda. Ale někdy se taky stalo, že jsem rozhodla něco a nebylo to úplně dobře. Práce tady mě vűdycky těšila, protože jsem s těmi lidmi byla ve větším kontaktu. Minulý týden mi volala paní pěstounka, že mají jarní prázdniny, a když se ptala holčičky, co má v pěstounské péči, co chce dělat, tak odpověděla, že se chce jet podívat na mě, tak jsme se tady na chvílku sešli. Je to hezké, když i děti mají k vám nějaký vztah, i když jste jen sociální pracovnice. Trávila jsem s nimi mnoho času, a mám k ní důvěrnější vztah, holčičce je už 13 let a znám ji od kojeneckého věku.

Pořádáte také setkání pěstounů? Jak probíhají? Mají o ně pěstouni zájem? Pořádáme setkání už od roku 2002, kdy ještě nemusely být, když jsem byla na kraji, tak jsme pořádali setkání pěstounů a zařízení pro výkon pěstounské péče. Pořádáme víkendová setkání a tábory pro děti. Od poslední novely, kdy si pěstouni musí plnit vzdělávání, jich pořádáme daleko víc a jsou tam přítomni odborní lektori. Máme to vűdycky od pátku do neděle. V pátek mají děti svůj program s pracovníky a s pěstouny si sedneme do kroužku a probíráme, co je u nich nového, pokud se ještě neznají, protože máme hodně pěstounů, seznámí ostatní se svou situací. Je to dobré taky v tom, že si uvědomí, že jejich problémy jsou čajíčkem oproti ostatním rodinám. Další dny máme dopoledne i odpoledne odděleně program zvlášť děti a dospělí, kdy je u toho přítomen psycholog, psychoterapeut, právník, podle toho, co je zrovna zajímavé. Snažíme se tu skupinu zorganizovat tak, aby to nebyl pro ně zbytečně strávený čas, a když mají výchovné problémy s dětmi, zaměříme se na ně, nebo na kontakty s rodinami. Specifická skupina jsou prarodiče, kteří to mají komplikovanější než klasičtí pěstouni, neboť se musí vyrovnat i se selháním jejich dětí, proto mají vlastně v péči vnoučata, potažmo selhali oni ve výchově svých dětí. Špatně si to přiznávají, trápí je to a je potřeba, aby nedělali stejné chyby, ale aby zas nešli úplně jinou cestou. Mají to strašně komplikované. Měli jsme tu babičku se dvěma kloučký předškolního a raně školního věku, kdy její zeť zabil její dceru a ona se teď stará o jejich děti. Starejte se a tohle mějte za sebou. To musí být něco šíleného. A není jediná, nebo jsou to děti rodičů, které byli na drogách nebo na alkoholu, je to komplikované. Valná většina má o tyto akce zájem, z našich šedesáti, tak 2 rodiny, které moc ne, ale jinak mají. Většinou jsou totiž pěstounky zavřené doma, buď jsou to prarodiče, nebo mají malé děti, nebo více dětí a nechodí do práce, takže pro ně je to společenskou událost. Já to taky chápu, dlouho jsem byla taky doma, a byla jsem ráda, když jsem mohla vyrazit ven. A taky těch pěstounských rodin není tolik v okolí, takže se může stát, že se s nimi nesetkají a povídejte si s někým, kdo tohle neprožívá a o problémech, které jsou specifické pro pěstounskou péči, kdežto při těchto setkání se sejdou podobné založené rodiny, mají stejné problémy, zajímavé je stejná věc, takže jsou dobré. Spíš je těch víkendů hodně, a od jara do podzimu jsem nebyla polovičku víkendů doma.

Jak vypadá Váš běžný pracovní den? Spíš jak vypadal. I tady je spousta administrativy, ale asi toho půl času trávíme i s pěstouny. Část dne trávíme v rodině, a když ne tak u počítače. Ale snažila jsem se vűdycky být víc u rodin, protože si myslím, že to strašně důležité.

Jaký je systém Vašeho dalšího vzdělávání? *Povinně máme 24 hodin vzdělávání ročně a vždycky když jsem si našla něco, co mě zajímá, tak mi bylo vyhověno a vybrala jsem si i více hodin, protože myslím, že v téhle profesi se musí člověk pořád něčemu učit a vzdělávat, protože se neptají jenom na náhradní rodinnou péči, ale na praktické věci kolem úřadu práce, důchodů, dědictví, smlouvy. Takže musí člověk ty vědomosti neustále načerpávat, jinak by neobstál. Například jestli mohu dítěti v pěstounské péči spořit na byt, jak to bude, až bude dospělý, jestli to můžu vypovědět, co se stane, pokud půjde do vlastní rodiny. A taky využívám konzultace se soudci, soudkyněmi, protože jsem chodila léta k soudu, takže už se dlouho známe a konzultuji i s nimi. A taky chodím i na semináře jednodenní, které pořádáme tady pro pěstouny. Právě jsme tady měli soudkyni z okresního soudu a byla jsem ráda, že si to taky mohu vypošlechnout. A nikdy jsem neměla problém, aby mi nezaplatili, co jsem si našla za školení.*

Míváte supervize? Jak často? *Shledáváte supervizi za smysluplnou? Když jsem byla na kraji, tak ještě supervize nebyli, ale nějak jsem si tu supervizi našla sama, akorát se tomu neříkalo supervize. Dokonce i na okrese. Tady máme supervize a říká se jim supervize, pak intervize, porady. Považuji je za dobré, ale nesmí se to nadužívat a být to zbytečné a musí to mít smysl, protože nesnáším, když se dělají věci jen pro věci, které si odškrtneme někde v kolonce.*

Chcete něco dodat? *Sociální práce občas nemá moc optimismu, ale dělám tu práci ráda a nemůžu říct, že bych po těch letech vyhořela, i když už jsem v důchodu, jsem ráda, když sem přijdu, pracuji s těmi lidmi a mohu se dále vzdělávat.*

Příloha č. 6: Rozhovor s R4

Věk: 57 let

Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání? *Magisterské v oboru sociální práce, specializace na náhradní rodinou péči.*

Jak dlouho pracujete na úřadě v oblasti náhradní rodinné péči? *Od roku 1990, takže 15 let.*

Kolik máte uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče? Máte některé z nich s osobami v evidenci? Kolik jich bylo v roce 2013? *Magistrát má uzavřeno šest dohod o výkonu pěstounské péče, 102 dětí v péči, celkem 87 dohod, z toho 4 na PPPD, na kraji přes třicet. Nárůst pěstounské péče byl za loňský rok.*

S jakými obtížemi se setkáváte ve Vaší práci? *Největší problém dneska je soudní řízení, protože všechny pravomoci přešly z úřadů na soudy a každý soud a každý soudce to dělá trochu jinak v intencích zákona, ale každý zákon je pružný a každý si to dělá po svém a to je největší problém, protože my nikdy nevíme, jak to dopadne, a pereme se s časem. Jeden soudce napíše usnesení, další rozsudek, třetí udělá předběžné opatření. A není v tom jednotnost. To samé nemáme propracovanou metodiku z krajského úřadu, která by nám pomohla se v tom nějak orientovat. Takže strašná nejednotnost.*

Jaká úskalí spatřujete v oblasti náhradní rodinné péči? *U pěstounské péče na přechodnou dobu, protože je to novinka, na jednu stranu dobrá pro děti, ale začíná být problémem u dospělých. Začínají se objevovat nové problémy, které dříve nebyly. U těch dětí je to například to, že se rychle nedostanou do té stabilní rodiny, protože jsou soudy zdlouhavé. U pěstounů je to jejich přístup, mlčenlivost, dosah na rodinný život, je toho tam víc. Přibývají nové a nové problémy, které se postupně odhalují.*

Kolik žádostí o pěstounskou péči, PPPD a osvojení jste vyřizovali za rok 2014 a 2013? *Šest nevyřízených na pěstounskou péči z toho většina je nereálných, protože chtějí malé, bílé a zdravé dítě, což je problém i u PPPD a osvojení. Čtyři žádosti na osvojení.*

Jak dlouho trvá, než se žadatelé stanou pěstouny a osvojiteli? *Na krajském úřadu je evidováno poměrně hodně žadatelů o osvojení a je strašně málo dětí vhodných do osvojení. Tak se ta čekací lhůta, pokud chtějí bílé, zdravé, malé dítě, pohybuje od tří do pěti let. Když už mají vlastní dítě, nebo už nějaké osvojené, tak ta čekací lhůta je i nekonečná, protože prvožadatelů, které nemají a nemohou mít vlastní dítě ani osvojené, je dostatek a ti, co chtějí druhé dítě, se odsouvají a čekají dlouho i osm let nebo se nedočkají, nebo to vzdají. U pěstounů, pokud chtějí malé, bílé, zdravé dítě, tak sem tam se takové dítě najde, ale pokud by chtěli romské dítě nebo sourozeneckou skupinu, větší dítě, tak ho dostanou téměř hned, jinak je to těžké odhadnout kdy, mám tady žadatele, kteří čekají taky pět let.*

Stalo se Vám, že jste některé žadatele museli odmítnout? *To je otázka pro krajský úřad. My nemůžeme nevzít žádost o pěstounskou péči nebo osvojení.*

Jak vyhledáváte děti, které potřebují zajistit náhradní rodinnou péči? *Dá se říct, že přicházejí z terénu. Nedělá se depistáž. Každé dítě, které je ohroženo, by mělo být hlášeno na krajském úřadě, podle paragrafu šest zákona 359 z roku 1999.*

Jakým způsobem získáváte budoucí pěstouny a osvojitele? *Přicházejí sami, na webových stránkách máme informace o NRP, jinak povědomí o NRP a informace má na starost krajský úřad nebo ministerstvo.*

Vnímáte rozdíl mezi pěstouny a pěstouny poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu? Jaký věk a pohlaví u dětí preferují? *Je tam obrovský rozdíl, klasičtí pěstouni mají dlouhodobou péči, PPPD na rok. Tam je velký rozdíl v přístupu, protože když mám dítě na rok, musím se podle toho chovat a učit se*

dávat dítěti přiměřeně a tolik se citově neangažovat, kdežto pěstouni na dlouhodobou péči jsou jako rodiče a citově se angažují. Nejvíce chtějí bílé, zdravé dítě předškolního věku, tomu my říkáme, že je to skrytá adopce, absolutně nereálná představa a těch k nám chodí tak 99%. Pokud chtějí opravdu pomoci dětem, tak jim je jedno, které dítě mají přijmout, a tyhle pěstouny my potřebujeme, ale takoví pěstouni přicházejí výjimečně. Většinou jim je jedno, jaké pohlaví, občas řeknou, že preferují holčičku, ale zase tak běžné to není. U žadatelů o osvojení chtějí nejvíce miminko zdravé, bílé.

Dohlížíte na setkání dítěte a pěstounů s biologickými rodiči? Většinou ne, protože mají doprovázející organizaci, která to dělá. I když pokud se jedná o zprostředkovanou pěstounskou péči, sjednám setkání nejprve tady v kanceláři. Bývá to spojeno s případovou konferencí, kdy se ujasní pravidla a představí se, kdo se té konference bude účastnit. Pak se to přesouvá na doprovázející organizaci, která to zvládá sama. Takže málokdy dohlížím na tato setkání.

S kým spolupracujete při případových konferencích? To je individuální, podle toho případu, ale základ u náhradní rodinné péče je doprovázející organizace, pěstouni, rodiče, pak tam jsou další odborníci podle toho, jak to vyžaduje situace, někdy lékař, někdo ze školy, psycholog.

Jaké jsou důvody ukončení pěstounské péče? Stalo se Vám někdy, že by ji ukončili pěstouni? Většinou zletilostí, nebo je dítě tak problematické, že se u něj zařídí ústavní péče. Ze strany pěstounů právě, kdy má dítě závažné výchovné problémy, tak i my jim doporučíme, aby požádali o zrušení pěstounské péče.

S jakými problémy za Vámi chodí nejčastěji pěstouni a osvojitelé? S osvojiteli už nepracujeme, pokud si dítě osvojí, jelikož fungují jako běžná rodina, takže s těmi se nepotkávám. Pěstouni řeší často své problémy s tou provázející organizací. Za námi chodí spíš, co se týče právní stránky, nebo my přes doprovázející organizaci a návštěvami v rodinách odhalujeme ty problémy a pak se společně řeší. Většinou se jedná o výchovné problémy, se školou, poruchy učení, zdravotní stav, výživa, koníčky. Dá se říct, že všechno. Kontakty s rodiči, kde se snažíme usměrňovat ty kontakty, dědické řízení atd.

S jakými organizacemi spolupracujete? S těmi, které mají pověření od krajského úřadu. Tady nejvíce Salinger, ProstorPro, Dobrá rodina, Centrum pěstounských rodin, Trialog, Podzámčí, charita.

V čem vidíte pozitiva a negativa pěstounské péče na přechodnou dobu? Je to dobré pro děti, které se narodí a rodiče ho chtějí dát do osvojení, a děti jsou pak už od začátku v rodinném prostředí. Nebo pro děti, u kterých je podezření na týrání. Tyto děti se pak tzv. neuklízí do ústavu, ale jsou u těch pěstounů na přechodnou dobu. Problém je, když je tam to miminko dlouho a začne se vázat na pěstouna, i ten pěstoun se začne vázat na to dítě. A pak je to nepříjemné, protože zažívají děti první odloučení od pečující osoby i pěstoun, který to dítě vyplpal a musí ho předat dál, prožívá ztrátu, i když je na to vycvičený. Vlastně rodina přechodových pěstounů si vzala práci domů a ne každý to zvládá. Zejména na to doplácí a to si myslím, že se projeví do budoucna, jejich vlastní děti. Pěstouni si to neuvědomí, mají to za svou práci, dokáží si to reálně zhodnotit, ale děti vidí, jak přišlo dítě, pak zase odešlo, co to s nimi udělá i v budoucnu až budou mít děti, klidně ho můžou odložit, protože si řeknou, že si ho někdo vezme. Ještě teda nevíme, co to s těmi dětmi udělá, nemáme tu zkušenost, ale co si já pamatuji, když jsem byla na přednášce Angličana, který dělal PPPD v Anglii, tak říkal, že jeho děti už nechtěly, aby k nim chodil stále někdo nový, stále si na někoho zvykat, nikdy neví, co to dítě udělá, co si začne půjčovat, co všechno bude prolézat a ti pěstouni si to kolikrát neuvědomí, že pro jejich děti je to vetřelec, který jim krade přízeň jejich rodičů. A co to udělá s dětmi, se ukáže až časem. Druhý problém vidím v rodinném životě, protože si nemohou nic plánovat, jelikož nikdy neví, kdy bude potřeba si nějaké dítě převzít. Takže musí 24 hodin denně na příjmu, pak dostanou dítě, které celou dobu jen brečí, protože má abstinenční příznaky, jelikož jeho matka byla těžký kuřák. Nedávno jsem byla u pěstounů, které mají třetí dítě a nechtějí si stěžovat, ale vůbec se nevyspí. A dokonce během návštěvy, kdy jsme si ho střídali, tak celou dobu pobrekávalo, bylo neklidné a nešlo ho položit, protože

jinak začal plakat, takže musí jít z náruče do náruče a ještě, že už mají dospělé děti, které jim také občas pomohou, aby si mohli na chvíli odpočinout, protože se nevyspí. A ten rodinný život pak dostává zabrat. Odpočinou si sice po tom půl až tři čtvrtě roce, ale zas třeba po 14 dnech dostanou další dítě. Uvidí se, jak to ty rodiny vydrží. Už se začínají ozývat první hlasy manželů, že se jim to moc nelíbí, protože mají pořád doma řvoucí miminko. Pro ty miminka je to každopádně dobré, protože mají jednu pečující osobu, i když třeba pak zažívají to odloučení. Ale otázka je, jak to vydrží pěstouni. Další věc je, že my dáme děti do PPPD, ale nemáme je kam dát potom, protože těch pěstounů na dlouhodobou péči není moc. A co teď s nimi, dát je do další PPPD, co to s nimi udělá, protože rok zase uteče jako voda. Zrovna teď tu máme dvě děti, u kterých nevíme, co s nimi, protože jim bude končit PPPD, ale nemáme pěstouny, kterým bychom je dali. Apelujeme na krajský úřad, ale v celé republice není nikdo, ke komu by mohly jít. Takže netuším, co s tím budeme dělat.

Jaký systém je realizován při sledování dětí, které jsou v péči poručníka či opatrovníka? Opatrovník není, je pouze poručník, který je na úrovni pěstounů a trošku výš.

Vykonáváte funkci poručníka nebo opatrovníka? Opatrovník není, je jenom poručník, který je trochu výš než pěstoun. Vykonávám ji za magistrát. Mám na starost tři děti, co se týče právních záležitostí. Všechno jsou to děti v před adopční péči, jejich rodiče pozbyli rodičovská práva, ale je tam ta doba než mohou být osvojeny šestiměsíční, pak se podá návrh na osvojení a než se nabyde právní moci, takže zastupuji asi tři čtvrtě roku.

Jak hodnotíte spolupráci s krajským úřadem? Po metodické stránce je to špatné, protože bychom potřebovali říct, že zákon říká tohle a nemáme k tomu další podklady, tak se dohodneme, že to budeme dělat tak a tak, abychom byli aspoň v rámci kraje jednotní. Dám příklad, kdy my jsme měli dělat od 1. 1. 2013 individuální plánování ochrany dětí. První metodika přišla až v září, ale kontrolu z krajského úřadu jsme měli už v únoru, ale jsou tam děvčata, která to nikdy nedělala a učí se to, takže časem se snad v tom budou lepší orientovat. Dobrá spolupráce je, když potřebujeme vytipovat pěstouna na přechodnou dobu pro dítě, tak pracují pružně, snaží se najít a zohlednit všechny problémy, které by mohli, v které rodině nastat, i vzdálenost a vlastně obratem jsou schopni nám říct, kterého pěstouna oslovit. Pokud my jim pošleme dítě, které může být osvojené, velmi rychle vytipují, do které rodiny půjde. Dříve se scházeli komise jen jednou za měsíc a tlačili na nás, a když jsme to nestihli, děti museli čekat, až se sejde komise další měsíc a to už teď není. V rámci těch jednotlivců je komunikace dobrá, jsou příjemní, vstřícní, ale jako celek mi stále chybí metodika, ale možná, že taky nemají jasné instrukce.

Do jaké míry se projevila ve Vaší práci změna zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník? Strašně moc, přibýlo hodně práce. Dříve se souhlasem k osvojení matky, bylo dítě dáno do ústavu a nemocnice nám to vlastně sdělila a zeptali se, kam ho umístit a také ho tam převezli. Dětský domov mi poslal zprávu, že ho tam mají, já se na něj jela podívat. Sami od sebe mi dali všechny papíry, já jsem sháněla matku dítěte, aby mi podepsala souhlas, že může jít dítě do osvojení a následný den mohlo do osvojení. Bylo to rychlé, pružné, bezvadná spolupráce. Teď se všechno táhne, nikdo nic neví, na všechno musím napsat papír. Dítě je dva dny narozené a já na něj mám deset papírů, což je zoufalý, hrozný. Musím napsat, jestli je dítě ohrožené, musím dát předběžné opatření na soud, jít k výkonu soudu, nastavit individuální plán ochrany dítěte, nastavit vyhodnocení a pak u mě zůstává rok, dva, když to dobře jde. Místo toho, aby to šlo rychle, tak se to protahuje, jezdím z jednoho ústavu do druhého, protože dříve jsem měla své děti většinou v jednom zařízení, teď jezdím po celé republice, a co tři měsíce je musím navštívit. Obrovský nárůst práce, i když jsem ji dělala stejně, tak to mám ztížené papírováním, cestováním. Dřív jsem na tu práci byla sama, teď jsme tady tři a máme ji nad hlavu. Nárůst teda práce a pořád s někým komunikuji a snažím se dohodnout na nějakém řešení. Je to složité, miminko chce do osvojení, ale než se tam dostane, uteče strašně dlouhá doba.

Navrhovala byste konkrétní změny v oblasti NRP? *Aby se dalo do občanského soudního řádu, že se dítě může dostat do před adopční a předpěstounské péče předběžným opatřením podle paragrafu 76a. Úplně by to stačilo a spousta problémů by se tím vyřešila.*

Mohla byste mi popsat nějaký pro Vás zajímavý případ, se kterým jste se setkala? *Tady jich je. Máma malého romského chlapečka udělila souhlas s osvojením, ale protože se v rámci republiky nenašel žádný osvojitel, tak šel do pěstounské péče. Bohužel se ta pěstounská péče nepovedla, kdy to pěstounka nezvládla, a dítě šlo po čtyřech letech zpět do ústavu, kde se s tím vyrovnával skoro dva roky, ale pak se našli osvojitelé z ciziny. Podařilo se navázat kontakt, i když klukovi bylo už sedm let. Momentálně je tedy v cizině v před adopční péči a mám informace, že se tam má dobře. A v dohledné době by mělo proběhnout řízení o osvojení.*

Berou si pěstouni i zdravotně postižené dítě? *Výjimečně. Máme pěstouny, kteří si berou sluchově postižené děti, protože mají zkušenost s tím sluchovým postižením. Ale že by si vzali dítě s mentálním nebo těžkým zdravotním postižením se nám nestalo.*

Jaký je systém Vašeho dalšího vzdělávání? *Máme nastavené konkrétně ve směrnici magistrátu, ze zákona o úřednících a podle standardů máme povinných šest dnů vzdělávání, kdy dva dny máme mimo pracoviště na námi vybranou tematiku, protože je velmi obtížné, aby nás vzdělávali všechny, jelikož je nás hodně a někdo musí zůstat na magistrátě, pak dva dny, které budeme mít teď v květnu v prostorách, které jsou pronajaté magistrátem. Vzdělávání si určujeme sami a podle toho, co nás zajímá, vybereme témata a paní vedoucí s personálním zařídí lektora. Poslední dva dny si vybíráme vysloveně podle specializace. Takže čtyři dny si vybíráme kolektivně, loni jsme absolvovali standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí, vyhodnocování individuálního plánu ochrany dítěte, rozhovor s dětským klientem. Letos to máme zaměřené taky na komunikaci a práci s těmi klienty. Témata se vracejí s novými poznatky, jinými odborníky, protože i naši klienti a jejich potřeby se mění. Zjišťujeme, že děti mají jiné problémy, rodiče se jinak chovají. Pořád je to vzdělávání tady důležité.*

Míváte supervize? Jak často? *Shledáváte supervizi za smysluplnou? Od roku 2006 ano, většinou tak třikrát za půl roku skupinovou i individuální, pokud si vyžádáme. Pokud je dobrá, tak ji shledávám za smysluplnou. Musí být dobrý supervizor, vedení a skupina, pak je smysluplná i supervize. Zažila jsem různé supervizory, různé možnosti a vím, že každému vyhovuje něco jiného. Tím, že jsem dělala náhradní rodinnou péči dlouho sama, vyhovovala mi individuální supervize, protože jsem s touto tematikou nechtěla zatěžovat skupinu a v rámci skupiny se řešili témata, která zasáhnou více lidí. Taky se nám stalo, že jsme jednoho supervizora jednoznačně odmítli. Požadavek jsme vyslali vedoucí a shodli jsme se, že to není vhodný supervizor pro nás. Pokud máme delší dobu jednoho supervizora, pocítujeme, že bychom potřebovali změnu v přístupu, jinak to nastavit. Také jsme měli jednu dobu jenom skupinové, ale občas byl požadavek i na tu individuální, tak se letos dohodlo, že budou skupinové supervize v menších skupinkách, což mně více vyhovuje a máme možnost i té individuální supervize.*

Obohacuje Vás tato práce? *Ano, jinak bych ji nedělala.*

Jak vypadá Váš běžný pracovní den? *Naplánovat si sice můžete práci. Kouknete do diáře, co máte stihnout druhý den. Ale přijdu do práce, zazvoní telefon a všechno je jinak, protože se v tu chvíli ozve policie, nemocnice, cokoliv a vy musíte odložit naplánovanou práci a zabývat se tím stěžejním případem, který je potřeba vyřešit. Mám samozřejmě své rituály a hodně se pohybujeme ve lhůtách. Mám lhůty na návštěvy, vyhodnocení, přehodnocení, na IPODy, soudní řízení a bez nějakého systému by mi něco uteklo. Musím mít diář, kam si všechno zapisuji, abych něco nezapomněla. Mám ranní rituály, téměř každý den chodím do práce na šestou hodinu a první se musím podívat na stránky od zaměstnavatele a splnit si tak povinnost k zaměstnavateli, kde jsou aktuální informace, nové směrnice,*

nepůjde proud, voda, počítače, cokoli. Pak si převezmu poštu, odpovídám na dotazy klientů a začnu vlastní práci, na kterou vím, že potřebuji mít klid, protože od šesti do osmi je relativně klid. Jedná se o těžké případy, vyhodnocení, IPODy. Od osmi hodin začnou drčet telefony, schůzky mám nasmlouvané, návštěvy, soudní řízení a do toho může přijít něco akutního, nebo přijde vedoucí, která něco potřebuje hned a pak jde všechno stranou a dělá se, co je potřeba. Každý den je jiná. Jedna návštěva mi může zabrat i celý den, jelikož musím až na druhou stranu republiky, ale většinou se snažím, když někde jedu a mám auto k dispozici, tak stihnout těch návštěv víc, ale samotná návštěva přitom trvá půl hodiny až hodinu, nejvíce tři hodiny. Pokud se jedná o žadatele o osvojení a všechno jsme už probrali a jedu se jenom podívat na bydlení, tak trvá návštěva maximálně půl hodiny. Soudní řízení jsou většinou naplánované na tři čtvrtě hodiny, ale někdy se také protáhne, protože je to tak problematické, ale soudce se potřebuje někde dostat, posunout, potřebuje vyslechnout osoby. Plán sice nějaký je, ale realita je většinou jiná. A schůzky si plánuji většinou na hodinu.

Chtěla byste něco dodat? Neustále se člověk musí něco učit, ať zákony, přístupy, programy, technika. Pořád se něco učíme, ale baví mě se učit nové věci. Nová věc je pro mě motorem pro další mou práci, ale v poslední době mně vadí papírování, kterého je hodně a na úkor toho málo práce s klienty. Ze zákona máme nastaveno méně rodin, než co jsem dělala dříve, ale radši bych více byla s rodinami, než toho papírování.

Příloha č. 7: Rozhovor s R5

Věk: 45 let, vysokoškolské vzdělání v oboru speciální pedagogika

Jak dlouho pracujete na úřadě v oblasti náhradní rodinné péči? Od roku 2001

Kolik žádostí o pěstounskou péči, PPPD a osvojení jste vyřizovali za rok 2014 a 2013? Za 2014 jsme měli 55 žádostí o PPPD, o pp a osvojení po 15, za rok 2013: 35 PPPD a 20 o osvojení a pp.

Jak dlouho trvá, než se žadatelé stanou pěstouny a osvojiteli? *Nedá se přímo určit časový horizont, protože vždy hledáme k dětem vhodné pěstouny, ne opačně, takže když žadatel podá žádost na OÚRP, pak přijde k nám a v okamžiku, kdy zjistíme, že jsou vhodný, to znamená, že mají dobré zdravotní a psychologické posouzení a projdou přípravou, tak jsou zhruba po šesti až osmi měsících zařazeni do evidence vhodných stát se pěstouny či osvojiteli. Od té doby jsou schopni přijmout dítě a u pěstounské péče se většinou okamžitě umístí dítě, protože celkově je málo pěstounů a dětí máme více než náhradních rodičů, takže jsou poměrně rychle obsazeni. U osvojení je to podobné, jako u pp zhruba šest a osm měsíců od té doby, co přijdou k nám, jsou zařazeni do evidence. Tam hraje pak roli, pro jaké dítě jsou vhodní a záleží i na tom, jakou mají představu o přijatém dítěti. Pokud mají kritéria užší, pak je ta doba delší a někdy je tak dlouhá, že se ani nedočkají a nakonec to vzdají.*

Stalo se Vám, že jste některé žadatele museli odmítnout? Jaké důvody k tomu vedly? *Stalo a pravidelně. Nejčastějšími důvody mohou být zdravotní stav, nevhodné sociální podmínky, například velké dluhy nebo nevhodné bytové podmínky, které mají, dále to může být nestabilní rodinný systém, kdy jsou třeba žadatelé o osvojení spolu krátce třeba jeden rok a nemají příliš dlouhou partnerskou minulost. Chceme, aby se žadatelé minimálně tři čtyři roky spolu znali. Většinou se jedná o nevyhovující zdravotní stav.*

Kdo provádí zdravotní posouzení, psychologické posouzení? *Zdravotní posouzení provádí posudkoví lékaři, které máme na smlouvu. Psychologické dělají kolegyně na oddělení, které jsou psychologky s dlouholetou praxí v oboru a neustále se vzdělávají.*

Kdo zajišťuje přípravy žadatelů? Jakou mají formu přípravy? *Od loňského roku pro nás zajišťuje přípravy naše příspěvková organizace, Středisko sociální prevence. Přípravy realizují programem Pride, což je nový způsob příprav oproti těm tradičním, které bývaly dřív. Probíhá to tak, že lektor je více v kontaktu se žadateli, setkávají se buď někde, kde probíhá jejich vzdělávání, nebo plní úkoly, nebo je lektor navštěvuje přímo v domácnosti a tráví tam s nimi čas a zjišťuje, jak funguje jejich rodina, jaké tam jsou vazby, vztahy apod., takže to trvá trochu delší dobu než ty klasické přípravy, protože dřívější přípravy probíhali víkendovou formou, což mělo své výhody, ale i nevýhody, co se týká organizace, protože když si to nějaký žadatelé rozmysleli těsně před vyjetím, tak jsme měli problém naplnit kapacitu přípravy, kdežto u té přípravy Pride si žadatelé nemusí brát žádné volno ze zaměstnání, pouze pokud dojíždí na vzdělávání delší vzdálenost.*

Jaké jsou hlavní rozdíly mezi přípravou pěstounů a osvojitelů? A jaký u pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu? *Nemáme to rozlišeno, ta prideovská příprava je nastavena tak, že se ji účastní jak budoucí pěstouni, tak PPPD i osvojitelé, což mi přijde vhodné, protože co se týče nové instituce PPPD mají možnost se zde potkávat s budoucími osvojiteli. Naše zkušenost je taková, že většina dětí šla do osvojení z PPPD. Dříve to bylo tak, že děti pobývaly ve zdravotních zařízeních pro děti do tří let věku nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo v kojeneckých ústavech a odtud šly do osvojení. V současné době, protože máme dostatečnou kapacitu pro tyto malé děti, tak jsme schopni zařídit, že nemusí jít do těchto zařízení. A pokud je to dobré mohou jít rovnou od pěstounů do péče osvojitelů. A je dobré, že ta příprava probíhá společně a mohou se o tom bavit a lépe představit. PPPD má ze zákona více hodin na přípravu, takže po absolvování klasické přípravy, absolvují ještě*

dodatečnou přípravu, která navazuje a probíhá podobným způsobem, zase tam jsou setkání doma u žadatelů a také společná setkání, kde se zaměřují na specifická témata pro PPPD.

Kdo se účastní výběru vhodných žadatelů pro konkrétní děti? My tu máme vytvořený odborný zprostředkovací panel, kterého se účastní pracovníci krajského úřadu, jež jsou přítomni při posouzení žadatelů a vedou evidenci dětí, potom tam máme externí odborníky, psychology z doprovázejících organizací, jež doprovází pěstouny a pěstouny na přechodnou dobu, externího psychologa, odborníky z příspěvkové organizace, sociálního pracovníka z OÚORP odkud je dané dítě, aby nám řekl něco víc o tom dítěti, a pak mají možnost i sociální pracovníci z OÚORP odkud pochází pěstouni, ale u nich to tak nevyžadujeme. Případně pracovníci ze zařízení, kde se dítě nachází.

Jaká kritéria jsou pro Vás důležitá při hledání vhodných žadatelů pro konkrétní děti? Vybíráme teda nejvhodnější žadatele pro to konkrétní dítě a vždy koukáme na to, aby tam byl přiměřený věkový rozdíl, pokud jde o PPPD, pak aby to nebyli pěstouni z velké dálky, protože je tam potřeba častý kontakt s biologickou rodinou a naopak u osvojení vybíráme žadatele, kteří nebudou z místa bydliště dítěte a původní rodiny. Všichni jsou vlastně už připraveni vzít si dítě domů a hrají tam jen už drobné nuance, např. jak dlouho je žadatel v evidenci, jestli má své vlastní děti, jestli to dítě, které se má svěřit do náhradní rodiny potřebuje spíše individuální péči, a když je v rodině žadatelů už nějaké dítě, které vyžaduje zvýšenou péči, tak zvažujeme, jestli tam to dítě dát, ale na druhou stranu to může být podnětné prostředí pro to dítě. A právě o tom všem všichni v tom panelu mluvíme, jaké jsou výhody, nevýhody, plusy, minusy, zaměstnání, koníčky, všechny důležité faktory, které je třeba zvážit. K jednomu dítěti rozhodneme za jeden den, koho vybrat. Většinou vzhledem k tomu panelu a množství lidí, které se toho účastní, vybíráme pro dvě až tři děti vhodné náhradní rodiče. Zhruba to trvá dvě až tři hodiny, podle toho o jak náročný případ se jedná, většinou jednou za 14 dní. U osvojitelů je to trochu jednodušší, protože když máme zdravé dítě a není tam žádný problém ze strany biologické rodiny, tak máme obrovské množství žadatelů, ze kterých máme možnost vybírat, a hrají roli jen drobnosti. U zdravotně znevýhodněných dětí se nám občas podaří umístit takové dítě zejména u pěstounské péče, když je tam lehčí postižení, pokud těžší je to už komplikovanější, ale to je i v rámci celé republiky, myslím, protože pokud my nenajdeme vhodné náhradní rodiče, pak spolupracujeme s ostatními krajskými úřady, jestli oni nemají vhodné žadatele a vrací se k nám, protože nemají, u osvojení se nám to nedaří.

Došlo u Vás k přerušení zprostředkování pěstounské péče či osvojení? Jaké k tomu byly důvody? Došlo, záleží v jakém stádiu. Stalo se nám, že nám pěstouni vrátili dítě chvíli poté, co se s ním seznámili, což bylo nepříjemné a my museli najít náhradní rodinu. Ale přerušení zprostředkování je normální proces, když už mají dítě. Nebo z různých důvodů, např. u osvojitelů se snaží o vlastní otěhotnění a nechtějí být zrovna v té době oslovení.

Stalo se Vám, že byste museli osobu z evidence žadatelů vyřadit? To se nám nestalo, ale jedna z věcí, kterou vnímáme jako rizikovou je, kdyby žadatelé odmítli, na což mají právo po prostudování spisové dokumentace nebo při prvních kontaktech s dítětem, tomu rozumíme a můžou k tomu mít různé důvody, ale když je to v době, kdy už převezmou dítě a následně by došlo k tomuhle, vnímali bychom to jako negativní a mohlo by být zahájeno řízení o vyřazení z evidence. Ale nestalo se nám to, protože žádné dítě nám takto nevrátili. Stalo se nám, že přerušili ten kontakt, ještě než si vlastně vzali to dítě domů. Samozřejmě je nemůžeme hned vyřadit, protože mohli mít nějaké zásadní důvody a my bychom měli ty důvody, proč se to stalo zjistit a zvažovat, jestli u těch žadatelů zprostředkovat náhradní rodinou péči.

S jakými problémy za Vámi chodí nejčastěji pěstouni a osvojitelé? Během doby než jim zprostředkujeme pp nebo osvojení, tak pořádáme různé workshopy, společná setkání i s již pěstouny, které mají svěřeno dítě. Jinak často chodí s tím, že to trvá dlouho a dlouho čekají. Pak mluvíme o

jejich představách, třeba původně když vstupovali do celého toho procesu zprostředkování, měli určitou jasnou představu, jak by to dítě mělo vypadat, ale ukáže se třeba v průběhu několika měsíců nebo let, že ta jejich představa je příliš úzce vymezená a je problém, aby byli vytipováni, tak o tom s nimi mluvíme a hledáme možnosti, pomáháme v tom, že svoje představy upraví, že to nebude dítě do tří let věku, ale třeba do šesti, že už to nebude je holka, ale i kluk, i s nějakým lehkým zdravotním problémem. Pak už je ta škála daleko širší a větší pravděpodobnost. Většinou chtějí dítě majoritního etnika, malé pokud možno do jednoho roku u osvojitelů, u pěstounů je věková hranice širší, u PPPD naopak my vyžadujeme, aby byli připraveni na dítě nejširšího spektra a když na to nejsou připraveni, tak je nezařadíme. Stává se, že mívají určitou představu o pohlaví, a když se k nám dostane jejich spis, tak tam mají, že třeba upřednostňují holčičku, ale není to zas tak zásadní, že by nepřijali druhé pohlaví. Občas se stane, že chtějí dítě určitého pohlaví a respektujeme to, naopak u toho osvojení aspoň vědí, co chtějí a mají jasné představy, ale musí počítat s tím, že to může déle trvat.

S jakými organizacemi spolupracujete? Se všemi, které doprovází rodiny a mají uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče. V rámci kraje je to Středisko sociální prevence, p.o., ISIS, Dobrá rodina, Náruč dětem, Triada – poradenské centrum v Brně. Spolupráci s nimi hodnotím dobře zatím. Snažíme se s nimi setkávat v rámci nějakých pracovních setkání, kde si vyjasňujeme určité komplikace, které by mohli nastat, například při procesu tzv. předávání dítěte třeba z profesionální rodiny k osvojitelům nebo pěstounům a mluvíme o tom, jak dlouhá doba by to měla být, jak pozvolná. My nejsme přítomni při předávání dítěte, spolupracujeme na tom s OÚORP, ale setkáváme se s nimi před tím, než se to stane a domlouváme si určitá pravidla, ale přímo do toho nezasahujeme, protože ta doprovázející organizace nejlépe zná ty potřeby a i to dítě než my, protože se s ním už setkává déle, protože už prošlo PPPD. Oni znají naše pravidla, právě o nich mluvíme při těch setkávání. Někdy to může trvat měsíc nebo dva a snažíme se, aby to pro to dítě bylo nejlepší.

Jak hodnotíte spolupráci s obecními úřady obce s rozšířenou působností? Můžu říct, že dobrou. My se setkáváme společně i na poradách, jsme jejich nadřízený a metodický orgán, takže je i kontrolujeme, ale obecně máme v 90% nebo i více dobrou spolupráci a když je někde problém, tak se snažíme při společném setkání ho nějak vyřešit, kde máme jinou představu, jak by to mělo probíhat a že ta odpovědnost je i pak na nich, když něco nedopadne dobře.

Do jaké míry se projevila ve Vaší práci změna zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník? Ve vztahu k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí se změnilo to, že máme v evidenci všechny děti, kterým je možno zprostředkovat náhradní rodinnou péči a jsou to v podstatě všechny děti v ústavních zařízeních, což je velmi velké číslo. Na druhou stranu jsou tam sourozenecké skupiny, starší děti, nebo děti, které mají blízko k rodině, jsou v kontaktu a při jednáních nemají o náhradní rodinnou péči zájem. Hledáme teda pro ty, u kterých je to možné náhradní rodiny. Ale na to množství dětí máme málo pěstounů, jenom 15 a dětí v evidenci přes dvě stě. Takže je to náročné a nedokážeme pokrýt celou škálu dětí v ústavech, ale ne vždy je vhodné pro děti být v pp, záleží na věku, jak tam jsou zvyklé, jaké tam mají navázané vazby apod. Dost často míváme velké sourozenecké skupiny a u nich skoro nemožné najít společnou pp. Ted' máme sourozeneckou skupinu osmi dětí, ale tu si nikdo do pp nevezme. Máme dva možná tři, by se našli i v jiných krajích, ale není to v naší moci, pak takové skupiny se snažíme umístit do sos dětských vesniček, které mohou přijmout větší skupinky, na druhou stranu už je to pro ně také problémové, vysoký počet a mají naplněné kapacity, takže je to na delší dobu než se nám to podaří zrealizovat. Ve vztahu k novému občanskému zákoníku se protáhl proces osvojení, dříve se nám podařilo osvojit dítě do tří měsíců samozřejmě zrušitelně, ted' o tom rozhoduje soud a ty lhůty jsou tam tak nastaveny, že když je to po půl roce, tak je to poměrně rychlé. Ale na druhou stranu umožňuje, aby osvojitelé si hned z porodnice vzali dítě, ale ne každý osvojitel je na to připravený, protože na druhou stranu si to může biologická matka rozmyslet a také ví, přesně kam jde.

Z toho počtu je tak deset dvacet procent schopno si takto dítě převzít, takže je to rizikové, protože si to mohou rozmyslet poměrně dlouhou dobu, ale ví, že dokud nerozhodne soud, tak to není pro ně jisté.

Navrhoval byste konkrétní změny v oblasti NRP? Z praxe, co vím, tak je to větší podpora dlouhodobým pěstounům, minimálně tuto oblast, protože vnímáme, že PPPD je brána jako profesionální práce, ale pp není brána jako profesionální práce sice tam je odměna pěstouna atd., ale chtělo by to větší podporu právě pro tyhle dlouhodobé pěstouny. U PPPD bych navrhoval akreditované vzdělávání, protože jsou to v podstatě zaměstnanci státu a musíme mít nějakou záruku, že jsou to kvalitní pěstouni na přechodnou dobu, a myslím si, že jako normální sociální pracovníci se musí vzdělávat a obecně všechny profese se musí vzdělávat, tak aby právě měli taky podobné podmínky a větší podporu toho vzdělávání. Dále by se dalo zajistit lepší financování služeb pro rodiny, zvláště pro ty rodiny, které nemají až tak vážné problémy, protože pro rodiny, které se nachází v nějaké tíživé situaci, jsou sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi, ale pro rodiny, které ještě nejsou tak dole, ale pomohlo by to jim, aby se nedostali do toho stavu, kdy nebudou moct, tak pro ně ty sociální služby. Ale to je na nějakou dlouhodobou změnu koncepce v oblasti sociálních služeb a obecně podpory služeb pro rodiny s dětmi. A co si myslím, že by mohlo zásadně pomoci kompletně a poukazoval jsem na to delší dobu je, aby se systém o ohrožené děti resortně sjednotil. V současné době jsou v tom zapojené tři resorty: školství, zdravotnictví a sociálních věcí, což vnímáme jako kontraproduktivní. Je problém se domluvit mezi pracovníky z jiných resortů. A myslím, že by hodně pomohlo, kdyby to bylo sjednoceno pod jeden resort. Mohl by se jmenovat Služby ohrožené rodiny s dětmi. A byla by tam stejná metodika, postupy. V současné fázi to má nastaveno školství trošku jinak, zdravotnictví jinak, sociálních věcí to má trošku jinak. A někdy je problém se navzájem domluvit. S těmi pracovníky se už osobně dokážeme domluvit, aby to bylo v zájmu dítěte, ale někdy nám to zbytečně komplikuje legislativa, která je rozdílná. Ministerstvo má už nějakou představu, že by se to sjednotilo, což bych uvítal a myslím, že by to hodně pomohlo celému systému péče o ohrožené děti.

Domníváte si, že má pěstounská péče na přechodnou dobu pozitivní vliv na děti, které jsou v této péči? Myslím si, že ano. Samozřejmě ne každý se mnou bude souhlasit, ale z mého pohledu vnímám to, že když je tomu dítěti dána možnost vyrůstat v té rodině, tak je to pro ně mnohem přínosnější, než když se nachází v pobytovém zařízení, i když to zařízení se může snažit hodně pracovat s tou rodinou i s tím dítětem, tak není pořád v kontaktu s jedním rodičem. Otázkou je ovšem věk, jak dlouho by tam mělo být to dítě, protože se i vytvářejí vazby s pěstounem na pd a dítětem, které je tam svěřeno, což samozřejmě může komplikovat tu situaci, kdy je předáváno dál. Ale pěstouni by na to měli být připravení a mělo by se pracovat i s tím dítětem, aby co nejméně utrpěl. Podle mého názoru je přínosné pro ty děti, že se dostanou do náhradní rodiny, než když budou v pobytovém zařízení. Negativní můžou být vazby na ty pěstouny na pd a může dojít k traumatům u toho dítěte. Problémem je i to, že pěstouni nejsou schopni přijmout větší sourozenecké skupiny a obecně máme problém s umístěním dětí s nějakým handicapem. Tam stále dochází k tomu, že děti musí do těch pobytových zařízení. Pro ty velké skupiny nejsme schopni zajistit ani PPPD ani následně náhradní rodiče, pěstouny. Ale určitě by se tam dalo najít spoustu pozitiv i negativ. Je to služba, která ještě není tolik známá, až od té novely dva roky je teda více medializovaná. Pěstouni pobírají dávky, i když nemají dítě v péči. Dalo by se toho najít více, zvláště s odborníky, kteří se třeba zaměřují právě na odchod dítěte z rodiny do další rodiny apod. Vnímám i ta negativa, ale spíše tam vnímám ta pozitiva. Uvidí se časem, ale myslím, že je to dobrý způsob, jak dát dětem tu alternativu rodiny.

A nebojíte se, že vyhoří pěstouni na pd? To se samozřejmě může stát, stejně tak u každého zaměstnání. A pěstouni mohou být po čase unavení z neustálého martyria péče o dítě, obzvláště když mají ty děti malé, a když se u nich objeví třikrát zrovna narozené miminko, tak je to těžší. Ale oni mají, jak ukončí tu pěstounskou péči u jednoho dítěte a dítě jde do náhradní rodiny, takové klidové období, kdy se žadatelé v evidenci a doprovázející osobou domlouváme, jaké by potřebovali volno, protože máme

rodiny, které řeknou, že by potřebovali aspoň 14 dní dovolenou, odpočinout si, vyjet na hory a trochu se vzpamatovat z toho, že přišli v uvozovkách o dítě, ale vědí, že mu bude dobře, ale máme i pěstouny na pd, kteří nám říkali, když od nich odešlo dítě v pátek, že v sobotu vyperou, v neděli vyžehlí a v pondělí mohou přijmout další dítě. Takže je to individuální a podle toho se to musí nastavit, ale minimální doba je týden čtrnáct dní, kdy jim nezprostředkujeme další PPPD, ale můžeme se domluvit i na delší době, kdy je třeba ta péče náročnější, kdy je tam to dítě déle a více se zafixuje na tu rodinu, nebo když je ten přechod pro dítě do náhradní rodiny těžší, protože ne vždycky se nám může podařit umístit dítě z PPPD do náhradní rodiny nebo zpět do rodiny. Bohužel může nastat varianta, kdy se dítě stejně objeví v tom pobytovém zařízení. Hledáme co nejvíce možnosti, abychom tomu předešli, ale někdy nejsou jiné možnosti, jiná alternativa.

Mohl byste mi popsat nějaký pro Vás zajímavý případ, se kterým jste se setkala? Těch případů je velké množství, ale v obecné rovině můžeme říci, že v té PPPD se nám daří u těch malinkých dětí zprostředkovat osvojení a máme zpětné vazby od osvojitelů, že se to podařilo a dítě je spokojeno. Máme i případy, kdy PPPD pomohli té biologické rodině po tu dobu, než si uspořádaly vlastní záležitosti na tolik, aby to dítě nemuselo pak do náhradní rodiny nebo pobytového zařízení, ale vrátilo se zpátky, protože se podařilo ty rodinné poměry, bytové a sociální a všechny uzpůsobit, tak aby už to nebylo rizikové pro dítě. Jedna maminka se rozhodovala v jednu chvíli, že dá své dítě do osvojení. My jsme s ní o tom samozřejmě mluvili, říkali, že na to má právo, ale ať si to rozmyslí, protože měla i další děti, které měla doma. Dítě bylo proto svěřeno do PPPD a s tou maminkou pracovali pracovníci OSPODu takovým způsobem, že se za dva měsíce mohlo dítě vrátit zpět k ní. Kdybychom ale zahájili řízení o zprostředkování osvojení, mohlo by dítě být už v náhradní rodině, ale většinou to takhle rychle nejde. U negativního případu se nám stalo, ale už v dřívějším období že jsme měli vytypované žadatele na pěstounskou péči a probíhalo to tam tak, že žadatelé si mohou převzít dítě, když jim pošleme oznámení o tom, že byli vytipováni pro určité konkrétní dítě a oni mají jeden měsíc na to, aby se seznámili s tím dítětem v tom prostředí, kde je a domluvilo se, jak bude probíhat předání toho dítěte do té náhradní rodiny. Pravidelně teda navštěvovali dítě v našem zařízení, probíhali ty kontakty a v okamžiku, kdy chtěli si vzít to dítě a zašli na obecní úřad, aby podali žádost a bylo vydáno rozhodnutí o předpěstounské péči, dříve to dělal teda obecní úřad, teď to dělá soud. A den před tím tam byla matka, že si to rozmyslela a chce dítě zpět. Ale to by nebylo tak špatné, říkali jsme si, že je fajn, že se dítě vrátí zpátky ke své rodině. Po víkendu ovšem přišla, že to nezvládá. My jsme znovu zahájili řízení a kontaktovali pěstouny, ale bylo to hodně nepříjemné, protože počítali už s tím, že si to dítě vezmou a pak se to zhatilo a za tři dny začalo pro ně znovu. Byli z toho už takoví nervózní, jestli to zase dopadne nebo nedopadne. A to samé se může stát i u osvojení, že ten rodič si to rozmyslí. Soud samozřejmě zkoumá, jaké jsou tam důvody a jestli jsou tam podmínky a zároveň, jestli podal ten rodič o svěřením do péče a těch kroků je i více, proto jsou ty přípravy tak náročné, hlavně to psychologické posouzení, aby byli připraveni i na takové komplikované situace, které mohou nastat, protože čas od času se to stane, ne pravidelně.

Jaký je systém Vašeho dalšího vzdělávání? Obecně máme s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí a s vyhláškou jsme povinni se od 1. 1. držet standardů kvality sociálně-právní ochrany dětí a tam je každý pracovník, co dělá v této oblasti, povinen absolvovat minimálně šest dní akreditovaných vzdělávacích kurzů pod Ministerstvem práce a sociálních věcí, ale to bereme jako úplné minimum, například kolegyně, které jsou psychologky, chodí na další různé výcviky, já jsem třeba byl v loňském roce na výcviku facilitace, vedení případových konferencí, řekl bych nad rámec, ale hodí se to i při jednání s žadateli, nebo při setkáních pěstounů na pd a náhradních rodičů, nebo když se řeší nějaké komplikované kauzy. A jinak se snažíme v nových oblastech neustále vzdělávat, kromě nějakých legislativních školení, tak i podle toho, kdo má jakou specializaci. Mám tu kolegyni, která se specializuje na týrané děti, nebo s mezinárodním prvkem pro děti z ciziny, kolegyně spolupracující

s dalšími organizacemi, které mají pověření o výkonu pěstounské péče, kolegyně na pp, PPPD, osvojení. Ale také se musí navzájem zastupovat, takže by se měli vzdělávat i v jiných oblastech. Snažíme se, aby to bylo co nejvíce jejich profesnímu profilu.

Míváte supervize? Jak často? Shledáváte supervizi za smysluplnou? *Ano, pravidelně jednou za dva měsíce. Mě se to líbí, je to dobrý nástroj, můžeme tam projednat fungování týmu, spolupráce, ale i nějaký konkrétní komplikovaný případ. Vnímám to jako pozitivní, ale je to otázka zvyku, než si člověk zvykne, že bez problémů a bez obav se může otevřít v oblasti, kterou by se jinak neodvážil otevřít.*

Obohacuje Vás tato práce? *Myslím, že ano, kdyby mě to neobohacovalo, nebavilo a neviděl bych v tom určitý smysl, tak bych to asi nemohl dělat. V této oblasti se pohybuji od roku 1993, kdy jsem začínal jako kurátor mládeže, pak jsem přestoupil na krajský úřad v roce 2001 v době, kdy jsem dělal ještě problematiku protidrogové prevence a pak jsem přestoupil na sociálně-právní ochranu dětí na krajském úřadě. A v té době to byla velké výzva, protože zanikaly okresní úřady, což byli etablované instituce, které fungovali a všechno přecházelo na OÚORP, kde se musela kompletně nastavit nová spolupráce, nové mechanismy, bylo strašně moc nových pracovníků na obcích, kteří v tom leckdy nikdy nedělali a dělali jsme pro ně vzdělávání celkem rozsáhlé a každé to období má svá pozitiva a negativa. Samozřejmě tak jako novela zákona je vnímána pozitivně a negativně, tak některé věci by se mohli dělat lépe, což vidíme s odstupem těch dvou let, kdy je v účinnosti novela zákona, mohli by se připravovat určité úpravy, stejně tak i v novém občanském zákoníku, ale to se uvidí časem, jestli tam bude ta vůle, prosadit to v parlamentu, což už je komplikovanější najít tam tu shodu ve všech těch věcech. I tahle oblast sociálně-právní ochrany dětí je více diskutovaná i veřejností, zvláště s ohledem i na mezinárodní kauzy, které se teď v médiích objevují a rozdělují veřejnost na dvě poloviny, možná i více a vnímají i ta negativa systému o ohrožené děti v cizích zemích.*

Jak vypadá Váš běžný pracovní den? *Od rána konzultujeme případy, které se týkají té oblasti. Ráno si také najdeme prostor na poradu, která sice nebývá pravidelně, ale aspoň si uděláme krátké setkání, kdy si řekneme to nejzásadnější. A samozřejmě z mé pozice vedoucího pracovníka je trošku jiný ten postup práce, než u pracovníků, které přímo pracují s těmi klienty. Takže dost času trávím tím, jak bude vypadat rozhodnutí, a ručím za správnost písemných výstupů, které vychází z našeho úřadu nejen z oblasti náhradní rodinné péče, ale i z oblasti, co se týká státního příspěvku pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, pověřených osob. Občas tu máme konzultace ke komplikovaným případům právě s obcemi, kdy si je zveme, nebo oni nás požádají o konzultaci. Takže je to takové pestré, nepravidelné, jako že bych měl konzultace s klienty, zapsal jednání s klientem, rozhodnutí, takto to nemám. Mám to jinak nastavené, ale obecně každý den projít spisové dokumentace nových žadatelů, kteří přicházejí, zkontrolovat, jestli to je v pořádku, projít a konzultovat s kolegyněmi z náhradní rodinné péče a stejně tak, když přijde žádost o nové pověření, nebo nějaká změna a kromě toho se tu řeší další jiné věci jako na každém běžném úřadu, jako organizační věci, provozní, které je nutné během dne zvládnout.*

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Klára Soukupová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Nové pojetí náhradní rodinné péče v České republice, srovnání s Británií
Název v angličtině:	New concept of alternative family care in Czech Republic, compared with Britain
Anotace práce:	Cílem diplomové práce je představit systém náhradní rodinné péče v České republice v návaznosti na novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a s přijetím nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. Také je popsán systém náhradní rodinné péče v Británii a srovnán se systémem v ČR. Empirická část diplomové práce je realizována kvalitativním výzkumem analýzou rozhovorů sociálních pracovníků a psychologů, kteří pracují v oblasti náhradní rodinné péče. Prostřednictvím výzkumu je poukázáno na dopady novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník.
Klíčová slova:	Náhradní rodinná péče, osvojení, pěstounská péče, zprostředkování osvojení a pěstounské péče, dávky pěstounské péče, náhradní rodinná péče v Británii
Anotace v angličtině:	The aim of this thesis is to introduce system of alternative family care in the Czech Republic in connection with the amendment of Act no. 359/1999 Coll., social-legal protection of children, and with effect of the new civil Code No. 89/2012 Coll. Also described is a system of alternative family care in the UK, and compared with the system in the Czech Republic. The research is carried out qualitative research interviews, analysis of social workers and psychologists who work in the field of alternative family care. Through research is pointed out to the impact of the amendment to the Act on social-legal protection of children and the new Civil Code.

Klíčová slova v angličtině:	Alternative family care, adoption, foster care, arranging adoption and foster care and foster care benefits, alternative family care in Britain
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Organizace působící v NRP Příloha č. 2: Otázky na rozhovory Příloha č. 3: Rozhovor s R1 Příloha č. 4: Rozhovor s R2 Příloha č. 5: Rozhovor s R3 Příloha č. 6: Rozhovor s R4 Příloha č. 7: Rozhovor s R5
Rozsah práce:	103 stran
Jazyk práce:	Český